

โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมืองเก่าตะกั่วป่า

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สารบัญ

	หน้า
1. ความเป็นมา	1
2. กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	2
2.1 การบริหารจัดการ	3
2.2 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	3
2.3 การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญ	4
2.4 การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน	4
2.5 การควบคุมการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร	4
2.6 การควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม	5
2.7 มาตรการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	5
3. หลักการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	6
3.1 การเก็บรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์หลักฐานและข้อมูล	6
3.2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าความสำคัญขององค์ประกอบของเมือง	6
3.3 การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	7
3.4 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	8
4. ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	8
4.1 ความสำคัญของพื้นที่	8
4.2 องค์ประกอบของเมืองเก่า	11
4.3 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	13
4.4 เขตพื้นที่ (Zoning) ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	17
4.5 พื้นที่ต่อเนื่อง	17
4.6 พื้นที่เกี่ยวเนื่อง	18
5. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าตะกั่วป่า	22
5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทั่วไป	22
5.2 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสำหรับเขตพื้นที่ (Zoning)	25
บรรณานุกรม	29
ภาคผนวก	
ผ.1 ข้อมูลที่สำคัญของพื้นที่เมืองตะกั่วป่า	ผ 1
ผ.2 การรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญ	ผ 13
ผ.3 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง	ผ 34
ผ.4 การจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ผ 45

1. ความเป็นมา

“เมืองเก่า” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์มีคุณค่าทางศิลปะ โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ และการรักษาคุณค่าและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าไว้ เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของประเทศ สิ่งก่อสร้างและองค์ประกอบเมืองที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเก่ามีศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าภาคภูมิใจของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามในพื้นที่เมืองเก่าปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพและสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ประกอบกับเมืองเก่ามักเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่ มีการพัฒนาเมืองในรูปแบบต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการบุกรุกทำลายและทำให้เมืองเก่าเสื่อมคุณค่า

ดังนั้น รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยกำหนดนโยบายการดำเนินงานเป็นพิเศษเฉพาะพื้นที่ เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า มีอำนาจหน้าที่ในการวางแผนนโยบาย กำหนดพื้นที่และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เพื่อให้เมืองเก่าเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดไป โดยให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ และเพื่อให้การบริหารจัดการเมืองเก่ามีการขับเคลื่อนและดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ท้นต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามในพื้นที่เมืองเก่า การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเป็นการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ซึ่งกำหนดตามสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่เดิม บนพื้นฐานข้อมูลตามหลักฐานที่อ้างอิงและค้นคว้าได้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมื่อมีขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ชัดเจน จังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดหรือพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ โดยการจัดทำแผน มาตรการ และแนวทาง เพื่อการบริหารจัดการที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยประชาชนมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า กลุ่มที่ 1 และคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบแล้ว รวม 9 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่าน่าน เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา และคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ในการประชุมครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2556 ได้เห็นชอบการจัดลำดับความสำคัญเมืองเก่ากลุ่มที่ 2 รวม 27 เมือง และเห็นชอบให้ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า รวมทั้งกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ตามลำดับดังนี้

ภาคเหนือ	ได้แก่	1) เมืองเก่าแพร่	2) เมืองเก่าเชียงราย
		3) เมืองเก่าพะเยา	4) เมืองเก่าพิจิตร
		5) เมืองเก่าตาก	6) เมืองเก่าแม่ฮ่องสอน
ภาคกลาง	ได้แก่	1) เมืองเก่าเพชรบุรี	2) เมืองเก่าสุพรรณบุรี
		3) เมืองเก่ากาญจนบุรี	4) เมืองเก่าราชบุรี
		5) เมืองเก่าอุททอง	6) เมืองเก่าสุพรรณบุรี
ภาคตะวันออก	ได้แก่	1) เมืองเก่าจันทบุรี	2) เมืองเก่าระยอง
		3) เมืองเก่านครนายก	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ได้แก่	1) เมืองเก่าร้อยเอ็ด	2) เมืองเก่าบุรีรัมย์
		3) เมืองเก่านครราชสีมา	4) เมืองเก่าสุรินทร์
		5) เมืองเก่าสกลนคร	
ภาคใต้	ได้แก่	1) เมืองเก่าภูเก็ต	2) เมืองเก่าปัตตานี
		3) เมืองเก่าตะกั่วป่า	4) เมืองเก่าสตูล
		5) เมืองเก่ายะลา	6) เมืองเก่านราธิวาส
		7) เมืองเก่าระนอง	

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 ลำดับที่ 1 (เมืองเก่าแพร่ เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่าจันทบุรี เมืองเก่าร้อยเอ็ด และเมืองเก่าปัตตานี) แล้ว สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า กลุ่มที่ 2 ลำดับที่ 2 รวม 5 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าเชียงราย เมืองเก่าสุพรรณบุรี เมืองเก่าระยอง เมืองเก่าบุรีรัมย์ และเมืองเก่าตะกั่วป่า

เอกสารโครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า: เมืองเก่าตะกั่วป่า ที่สำนักงานฯ จัดทำขึ้นประกอบด้วย กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า หลักการกำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่า ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อให้จังหวัดและท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่าต่อไป

2. กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า จะมุ่งเน้นความเป็นเมืองเก่าที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ผสมผสานวิวัฒนาการผ่านกาลเวลาของระบบเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง จารีต ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต การสร้างการทำลายจากภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ไม่ว่าขนาดรูปทรง

สัณฐานของเมือง แนวคูเมือง กำแพงเมือง โบราณสถาน ศาสนสถาน แม่น้ำ เขตทางสัญจร รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารและสิ่งปลูกสร้างทางศิลปกรรมเชิงช่างที่บ่งบอกความเป็นกลุ่มเชื้อชาติ เป็นองค์ประกอบของเมืองที่ถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน รวมถึงสิ่งเกิดขึ้นใหม่ต่าง ๆ

สภาพแวดล้อมของเมือง จะอยู่ภายในโครงสร้างของเมือง (Urban Structure) ในส่วนของที่ตั้งอาณาเขตแนวคูเมือง กำแพงเมือง ภูมิประเทศ พื้นที่ ซึ่งรายล้อมองค์ประกอบของเมือง ให้เกิดขนาดความสมดุลอย่างลงตัว (Urban Optimum Size) หมายถึง การมีพื้นที่ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป เพียงพอต่อการรองรับประชาชนจำนวนหนึ่ง มีความหนาแน่นพอสมควร มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ถนน ทางสัญจรขนาดเล็ก ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ แยกอยู่เป็นบริเวณย่านเมือง ทำหน้าที่การบริหาร การปกครอง การผลิต การค้า และให้บริการแก่ชุมชนรอบนอก ตามศักยภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งแตกต่างจากเมืองใหม่คือไม่ต้องการเพิ่มหรือขยายการพัฒนาใด ๆ ลงไปในเนื้อเมืองอย่างทู่แท้ให้เสียความสมดุล แต่ต้องการพัฒนาอย่างรู้คุณค่าในเชิงอนุรักษ์ ส่วนการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจ ควรจะออกไปยังพื้นที่ใหม่ปล่อยให้เมืองเก่ายังคงมีวิถีการคงอยู่เพียบพร้อมด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี มีบรรยากาศอันเป็นเอกลักษณ์ ดำรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ

ดังนั้น กรอบแนวคิดหลักจึงอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ โดยแยกพื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจออกจากพื้นที่เมืองเก่า แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของพื้นที่ทั้งสองลักษณะ แล้วจึงค่อย ๆ ดำเนินมาตรการในการฟื้นฟูพื้นที่เมืองเก่าเพื่อให้องค์ประกอบของชุมชนเมืองเดิมปรากฏเอกลักษณ์ขึ้นอย่างเด่นชัด ทั้งบูรณภาพ ความเป็นของแท้ และระบบนิเวศของเมือง

กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ประกอบด้วย

2.1 การบริหารจัดการ

อาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าแต่ละเมือง เพื่อกำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรการและแนวทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และให้การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าดำเนินไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้ภาคเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดไป

2.2 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดให้พื้นที่เมืองเก่าเป็นเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม

และสร้างความชัดเจนการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพ บทบาท ความสำคัญในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการออกข้อบัญญัติหรือข้อบังคับควบคุมที่มีมาตรการปกป้องคุ้มครองพื้นที่เมืองเก่า

2.3 การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญ

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในการปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถาน โดยประกาศให้อาคารหรือสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ให้มีการขึ้นทะเบียนและประกาศเขตโบราณสถาน รวมถึงโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ก็สามารถขยายเขตที่ดินโบราณสถานให้มากขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อสร้างพื้นที่คุ้มครองโบราณสถานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4 การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นมาใหม่ หรือแทนเมือง หรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหาย ให้มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ มีการดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งภูมิประเทศทั้งดงาม หรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ซึ่งในภาพรวมจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบแบบแผน โดยผังเมืองรวมจะกำหนดกรอบการพัฒนาเมืองทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง การสาธารณูปโภคเอาไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนผังเมืองเฉพาะจะเน้นรายละเอียดของแผนผังโครงการพัฒนาตลอดจนการกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อใช้ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมที่ละเอียดกว่าผังเมืองรวม

2.5 การควบคุมการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคาร ให้เมืองเกิดความเป็นระเบียบและมีความน่าอยู่ ซึ่งย่อมทำให้ประชาชนส่วนรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจออกประกาศกระทรวงมหาดไทยและกฎกระทรวงเพื่อควบคุมรายละเอียดการก่อสร้าง ดัดแปลง เคลื่อนย้าย รื้อถอน ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร รวมถึงการกำหนดลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน เนื้อที่ ที่ตั้งของอาคาร ระดับ เนื้อที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนว

อาคารและระยะหรือระดับ ระหว่างอาคารกับอาคารหรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ทางเท้า หรือที่สาธารณะ มาตรการควบคุมเรื่องป้าย และที่ว่างริมแหล่งน้ำสาธารณะ

2.6 การควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองเก่าในรูปประกาศและ/หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เอื้อต่อการนี้ได้

2.7 มาตรการด้านอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

2.7.1 การจูงใจทางด้านภาษี

- ลดภาษีบางประเภทแก่เจ้าของที่ดินและเจ้าของอาคารที่ถูกควบคุมด้วยมาตรการต่างๆ
- ลดภาษีบางประเภทแก่เจ้าของที่ดิน เจ้าของอาคาร ที่นำเงินไปใช้ในการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เช่น การดัดแปลงอาคารให้เหมาะสมกับแนวทางที่กำหนด
- ปรับระบบการจัดเก็บบางประเภท ให้สอดคล้องกับระดับการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการในพื้นที่ เช่น ผู้อยู่ในพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคสาธารณูปการบริการสมบูรณ์จะต้องเสียภาษีสูงกว่าพื้นที่ที่ยังขาดแคลนสาธารณูปโภคสาธารณูปการ
- ปรับปรุงระบบภาษีในกิจกรรมบางประเภทให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะต้องจ่ายภาษีในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.7.2 การนำค่าธรรมเนียมมาใช้บำรุงรักษาโบราณสถาน ให้มีการยกเว้นภาษีหรือค่าธรรมเนียมจากผู้ประกอบการประเภทพิพิธภัณฑ์หรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน เพื่อนำเงินไปใช้ในการดูแลรักษาและบูรณะโบราณสถานและอาคารเก่าอันควรค่าต่อการอนุรักษ์

2.7.3 การให้โอนสิทธิการพัฒนา ในกรณีผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือเจ้าของอาคารอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ได้รับผลกระทบจากมาตรการการควบคุมด้านต่าง ๆ เช่น การควบคุมการใช้พื้นที่เพื่อก่อสร้างอาคาร มาตรการควบคุมความสูงอาคาร เป็นต้น ควรมีการพิจารณาให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลกลุ่มนี้ เช่น สิทธิในการก่อสร้างอาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่ในบางบริเวณหรือพื้นที่อื่น ให้ได้สิทธิทางภาษีและค่าธรรมเนียม ในการขายหรือโอนเพื่อเป็นการชดเชยการเสียสิทธิในพื้นที่อนุรักษ์ที่ตนเป็นเจ้าของ และ/หรือชดเชยผลกระทบจากการถูกควบคุมด้วยมาตรการทางกฎหมาย

2.7.4 การมอบรางวัลอนุรักษ์ดีเด่น จัดให้มีการประกวดอาคารอนุรักษ์ดีเด่น โดยมอบรางวัลเป็นเงินกองทุนหรือเกียรติบัตรเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติแก่เจ้าของอาคารนั้น ๆ

2.7.5 การจัดหาทุนสมทบการอนุรักษ์ โดยขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐราชการ เอกชน และประชาคม ได้แก่ กองทุนโบราณคดี กองทุนสิ่งแวดล้อม กองทุนจากองค์กร ระหว่างประเทศ กองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล กองทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯลฯ

3. หลักการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเป็นการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ และแนวทางการดำเนินงานต่างๆ เพื่อ นำไปสู่การปฏิบัติในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างเป็นรูปธรรม โดยจังหวัดและทุกภาคส่วนที่ เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์หลักฐานและข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่า ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยมีรายละเอียดของประเด็นการศึกษา ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา
- องค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง แบบแผนโครงข่ายคมนาคมใน เมือง บริเวณ/ย่านเก่าที่สำคัญของเมือง ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า และธรรมชาติในเมืองเก่า เป็นต้น
- สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของแหล่งโบราณสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่มี ความสำคัญและมีคุณค่าในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น

3.2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าความสำคัญองค์ประกอบของเมือง

การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง พิจารณาจากเกณฑ์คุณค่าในด้านต่าง ๆ ที่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ ประกอบด้วย คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่ คุณค่าด้านสภาพอาคาร สถานที่ และโบราณสถาน คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม คุณค่าด้านองค์ประกอบเมืองและภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City) และคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน การวิเคราะห์จะเป็นการให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น ดำเนินการในรูปแบบกลุ่มผู้ประเมินเพื่อกระจายน้ำหนักต่อความคิดเห็นเฉพาะบุคคล ร่วมกับการกำหนด ระดับคะแนนน้ำหนักต่อคุณค่าในแต่ละเกณฑ์ ซึ่งผลคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินคุณค่าตามเกณฑ์ ดังกล่าว สามารถนำไปใช้สำหรับการวางแผนที่แยกแยะระดับความสำคัญ และศักยภาพขององค์ประกอบ ของเมืองที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.3 การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาดำเนินการบนพื้นฐานการสนับสนุนของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมขององค์ประกอบเมืองข้างต้น ร่วมกับเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องปกป้องคุ้มครองบริเวณแวดล้อมของพื้นที่เมืองเก่านั้น ๆ ได้แก่ สภาวะเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ สภาวะคุกคามจากการพัฒนาสมัยใหม่ ระดับของการบูรณะหรือดูแลรักษา ความกลมกลืนกับบริบทของเมือง และความสนใจของท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วม เป็นต้น การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ในที่นี้แบ่งการกำหนดขอบเขตพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.3.1 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า หรือพื้นที่หลัก (Core Zone)

เป็นขอบเขตที่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีองค์ประกอบของเมืองเก่าที่มีคุณค่าความสำคัญที่เกาะกลุ่มรวมกันเป็นบริเวณที่ชัดเจน และมีความเป็นของแท้ดั้งเดิมและบูรณภาพ (Authenticity and Integrity) ร่วมกับเหตุผลความจำเป็นต่าง ๆ ข้างต้นที่ต้องได้รับการดูแลและปกป้องคุ้มครองทั้งองค์ประกอบของเมืองและบริเวณแวดล้อมนั้นอย่างเข้มข้น โดยต้องเร่งวางแผนบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าให้สามารถรักษาบรรยากาศและอัตลักษณ์ของความเป็นเมืองเก่าไว้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ ภายในพื้นที่เมืองเก่ายังมีการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ตามคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบเมืองและบริเวณแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อให้การวางแผนและการกำหนดมาตรการการจัดการพื้นที่ในแต่ละเขต (Zones) ภายในพื้นที่เมืองเก่าเกิดความเหมาะสมในทางปฏิบัติ

3.3.2 พื้นที่ต่อเนื่อง (Buffer Zone)

เป็นบริเวณที่ต่อเนื่องกับเขตพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่หลัก โดยพื้นที่นั้นอาจมีหรือไม่มีองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองที่มีคุณค่าก็ได้ แต่เป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่หลักให้มีความโดดเด่น และสอดคล้องกับบริบทความเป็นเมืองเก่านั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อเสนอให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่เมืองเก่า

3.3.3 พื้นที่เกี่ยวเนื่อง (Related Zone)

เป็นบริเวณที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่หลักทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นบริเวณที่มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นและมีความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่องให้มีคุณค่า หรือเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่องได้ เช่น การรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ การป้องกันภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อเสนอให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

พิจารณาวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและชุมชนเมืองเก่า เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของเมือง ที่เชื่อมโยงกับความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของพื้นที่เมืองเก่า หรือการสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ การรักษาสภาพแวดล้อมและสภาพนิเวศวิทยาดั้งเดิมของพื้นที่ การคำนึงถึงภัยพิบัติ เช่น การเป็นพื้นที่รับน้ำและป้องกันน้ำท่วม ฯลฯ การพัฒนาส่งเสริมพื้นที่ปศุบริเวณที่เสื่อมโทรม พื้นที่ว่างหรือทิ้งร้างให้สามารถใช้ประโยชน์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

3.4 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าให้เกิดขึ้นได้จริงนั้น สิ่งที่สำคัญคือ การได้รับการยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่า ประกอบด้วย ภาครัฐการทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และประชาชนผู้อาศัยหรือมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่านั้น ๆ ก่อนที่จะมีการประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นทางการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยจัดให้มีกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อเมือง แล้วรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมดังกล่าวไปปรับแก้แนวเขตพื้นที่เมืองเก่า รวมทั้งแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า ทั้งนี้ การยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ จะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหากเมืองเหล่านั้นได้รับการประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า แล้วจึงนำเสนอต่อคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า และคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในลำดับต่อไป

4. ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

4.1 ความสำคัญของพื้นที่

4.1.1 ประวัติความเป็นมาและการพัฒนาทางประวัติศาสตร์

ตะกั่วป่า หรือตะโกลา เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำตะกั่วป่าในฐานะที่เป็นเมืองท่าจอดเรือ และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนค้าขายของชนหลายชาติ นักปราชญ์ทางโบราณคดีส่วนใหญ่เชื่อว่า ชุมชนตะกั่วป่าโบราณ หรือเมืองตะโกลา เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 2,000 ปี กล่าวคือ ชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ในแคว้นกลิงคราฐ ได้อพยพหนีภัยสงครามไปตั้งชุมชนขึ้นตามที่ต่าง ๆ หลายแห่งในคาบสมุทรมลายู รวมทั้งชุมชนตะกั่วป่าโบราณที่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 บริเวณบ้านทุ่งตึกและปลายคลองเหมือง (หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะคอเขา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ในปัจจุบัน) มีการขุดค้นพบหลักฐานหลายอย่าง เช่น ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชาม เครื่องมือเครื่องใช้ และรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ เมืองตะโกลาจึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายของหลายชนชาติ เช่น อินเดีย จีน อาหรับ เปอร์เซีย ฯลฯ นอกจากเมืองตะโกลาจะเป็นเมืองท่าศูนย์กลาง

การค้าขายกับต่างชาติที่มีอารยธรรมรุ่งเรืองแล้ว ชาวอินเดียยังใช้เป็นเส้นทางสำคัญเดินทางข้ามคาบสมุทรมาลายูไปยังฝั่งตะวันออก โดยใช้แม่น้ำตะกั่วป่าขนสัภาระข้ามเขาสกอไปลงแม่น้ำศิริรัฐล่องไปจนออกอ่าวบ้านดอน ซึ่งเป็นเส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรไปยังฝั่งทะเลตะวันออกได้สะดวกที่สุด เนื่องจากตะกั่วป่า (เกาะคอเขา) ตั้งอยู่ตรงปากแม่น้ำตะกั่วป่า (ต้นแม่น้ำตะกั่วปากกับต้นแม่น้ำศิริรัฐห่างกันประมาณ 8 กิโลเมตร เส้นทางนี้ใช้มาจนกระทั่งมีการตัดถนนสายตะกั่วป่า-สุราษฎร์ธานี จึงเลิกใช้) พื้นที่ดังกล่าวจึงเหมาะในการตั้งถิ่นฐานและเป็นพื้นที่ที่มีแนวป้องกันลมมรสุมซึ่งเป็นอันตรายต่อการเดินเรือ

การตั้งถิ่นฐานของคนไทยยุคแรกเริ่มที่นี่เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18 เพื่อขุดหาแร่ดีบุกมีชื่อเรียกว่า "ตะกั่วป่า" ชุมชนขุดหาแร่ดีบุกนอกจากเกิดขึ้นในตะกั่วป่าแล้ว ยังเกิดขึ้นในบริเวณอื่น ๆ ที่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์อีกหลายแห่ง เช่น ตะกั่วทุ่ง และถลาง ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชเรียกชุมชนทั้งสามแห่งนี้รวมกันว่า ตะกั่วถลาง โดยชื่อเมืองตะกั่วป่านั้นไม่มีใครยืนยันว่ามีความเป็นมาอย่างไร แต่พอสรุปเกี่ยวกับชื่อเมืองตะกั่วป่าได้เป็น 2 ประเด็น คือ กลุ่มแรกสันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า "ตะโกลา" และอีกหนึ่งมีความเห็นว่าจะมาจากการเรียกชื่อแร่ดีบุกที่ถลุงแล้วของชาวบ้านในแถบนี้ว่า "ตะกั่ว" ผสมกับคำว่า "ป่า" คือ ตะกั่ว (ดีบุก) ที่อยู่ในท้องทุ่ง

จนกระทั่งปี พ.ศ. 1820-1860 ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยปรากฏชื่อเมืองตะกั่วป่าขึ้นแทน สันนิษฐานว่าชื่อเมืองตะโกลาถูกเรียกตามสำเนียงไทยว่า เมืองตะกั่วป่า ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์อีกครั้งในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2181-2193) ส่วนในสมัยกรุงธนบุรี มีหลักฐานปรากฏว่าเมืองตะกั่วปามีเจ้าเมืองหรือผู้รักษาราชการตลอดมา คือ พระยาตะกั่วป่า (อิน) พระยาตะกั่วป่า (จิ้น) พระยาตะกั่วป่า (เกต) เป็นเจ้าเมือง สันนิษฐานว่าตั้งเมืองอยู่ที่เขาเวียงมาในสมัยพระยาตะกั่วป่า (ม่วง) สันนิษฐานว่า เมืองตะกั่วป่าตั้งอยู่ที่ตำบลตำตั่ว ชาวจีนเรียกว่า เต็งโกป่า จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 เกิดสงครามเก้าทัพ พม่ายกทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้ ได้เมืองชุมพร ไซยา นครศรีธรรมราช และตะกั่วป่า ปี พ.ศ. 2352 พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองภาคใต้ อีก เมืองตะกั่วป่า สมัยนั้นตั้งเมืองอยู่ที่บ้านตะกั่วป่า (หมู่ที่ 8 ตำบลโคกเคียน อำเภอตะกั่วป่า ในปัจจุบัน) เจ้าเมืองตะกั่วป่าในครั้งนั้นชื่อ พระยาตะกั่วป่า (อุ) เมืองตะกั่วป่าถูกพม่าทำลายจนยับเยิน ผู้คนได้อพยพหนีเข้าป่า และอีกส่วนหนึ่งหนีไปอยู่บริเวณปากแม่น้ำพังงา (เมืองพังงาในปัจจุบัน) จึงทำให้เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองร้างในที่สุด

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 จำเป็นต้องมีการฟื้นฟูเมืองเนื่องจากเมืองชายฝั่งทะเลเป็นเสมือนชายแดนประเทศ หากปล่อยให้ร้างเป็นเวลานานอาจเกิดอันตรายต่อประเทศได้ จึงก่อตั้งเมืองขึ้นมาอีกครั้งบริเวณบ้านตลาดใหญ่ เนื่องจากมีประชาชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว โดยมีอาชีพหลักคือ การทำเหมืองแร่ การสร้างเมืองใหม่เริ่มจากการสร้างวัดขึ้น ปัจจุบันเรียกว่า วัดหน้าเมือง ก่อนจะสร้างจวนเจ้าเมืองในบริเวณใกล้เคียง ๆ กัน นอกจากนี้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของตลาดเก่าถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการก่อตั้งเมือง เนื่องจากมีแม่น้ำล้อมรอบทั้ง 3 ด้าน และทิศตะวันตกมีภูเขาสามารถป้องกันตัวเมืองได้ดี กล่าวคือ การคมนาคม การค้าขาย และยุทธภูมิ เป็นปัจจัยสำคัญในการตั้งถิ่นฐานของเมืองตะกั่วป่า เมือง

ตะกั่วป่ามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดจากการขุดหาแร่ได้เป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเมืองตะกั่วป่าถูกจัดฐานะเป็นจังหวัด ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอตะกั่วป่า อำเภอคุระบุรี และอำเภอกะปง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2456 ได้ย้ายตัวเมืองไปตั้งที่บ้านย่านยาว ตำบลตะกั่วป่า คือ อำเภอตะกั่วป่าปัจจุบัน และเป็นใจกลางความเจริญของเมืองตะกั่วป่ามาจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องจากแหล่งน้ำตื้นเขินไม่สามารถเดินเรือได้เช่นเดิม ทำให้ความสำคัญของบ้านตลาดใหญ่หมดความสำคัญลงไป

4.1.2 สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

กลุ่มชุมชนเก่าที่อยู่ในเมืองตะกั่วป่าเป็นชุมชนที่มีอิทธิพลจากทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่ยังคงปรากฏร่องรอยของโบราณสถาน และวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก รวมถึงกลุ่มอาคารที่มีสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีสอันเกิดจากอิทธิพลทางการค้ากับชาวต่างชาติ สามารถแบ่งกลุ่มสถาปัตยกรรมของอาคาร ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 ได้แก่ อาคารทางศาสนา ส่วนใหญ่เป็นอาคารทางศาสนาในพุทธสถาน ทั้งนิคมเถรวาทและมหายาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่

ประเภทที่ 2 ได้แก่ อาคารชิโนโปรตุกีส เป็นอาคารที่มีโครงสร้างเป็นกำแพงรับน้ำหนัก มีอาเขตด้านหน้าอาคาร และมีลวดลายประดับอาคารเป็นแบบยุโรป เช่น ที่หัวเสา ปูนปั้นประดับผนังอาคารหรือขอบหน้าต่าง ซึ่งรวมถึงอาคารทรงจีนที่มักไม่ค่อยมีการตกแต่งลวดลายใด ๆ บนอาคาร

ประเภทที่ 3 ได้แก่ อาคารชิโนโปรตุกีสประยุกต์ เป็นอาคารที่มีโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก จะมีอาเขตหรือไม่ก็ได้ มีลวดลายประดับอาคารในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลวดลายแบบจีน หรือยุโรปหรือแบบร่วมสมัย

4.1.3 โบราณสถาน

จากพัฒนาการของเมืองตะกั่วป่าที่สืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งทอดมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมทั้งที่ยังคงปรากฏหลักฐานและไม่ปรากฏหลักฐาน ในเขตเมืองเก่า ตะกั่วป่า มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) อาคารโบราณที่มีความสำคัญประเภทที่ 1 ในพื้นที่เมืองตะกั่วป่ามีแหล่งโบราณคดี และโบราณสถานมากมายจากพัฒนาการของเมืองในยุคสมัยเก่า ส่วนใหญ่เป็นอาคารทางศาสนาที่เป็นพุทธสถาน ทั้งนิคมเถรวาทและมหายาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ประกอบด้วย

- (1) ย่านชุมชนตลาดใหญ่ ได้แก่ วัดหน้าเมือง วัดศรีนิคม วัดคีรีเขต วัดเสนานุช รังสรรค์ วัดควนถ้ำ จวนเจ้าเมือง ศาลเจ้าฮกเกี้ยนไฮ้ก้วน ศาลเจ้าเค่งจิว ไทยกวน และศาลเจ้าพ่อกวนอู

- (2) ย่านชุมชนตลาดย่านยาว ได้แก่ อาคารที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่าหลังเก่า วัดนิกรวราราม และวัดคงคามิขุ

2) อาคารโบราณประเภทที่ 2 ได้แก่ อาคารพาณิชย์กรรม และอาคารที่พักอาศัย อาคารในเมืองเก่าตะกั่วป่ามีรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น คือ กลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีส ซึ่งพัฒนามาจากความรุ่งเรืองของเหมืองแร่และการค้าที่เกิดขึ้นในสมัยอดีต กลุ่มอาคารเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของเมืองที่แสดงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม รวมถึงบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากอาคารเหล่านี้เป็นตัวแทนของการบันทึกเรื่องราวทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง บริเวณถนนอุดมธารา และบริเวณถนนศรีตะกั่วป่า ลักษณะอาคารเป็นตึกแถวสองชั้นก่ออิฐถือปูน คล้ายกับตึกแถวที่เมืองภูเก็ต มีลวดลายบริเวณช่องลมและระเบียง และมีซุ้มประตูโค้งตามทางเดินด้านหน้า แม้ปัจจุบันธุรกิจเหมืองแร่ได้หมดไปจากพื้นที่แล้ว แต่ยังคงหลงเหลือตึกแถวโบราณเหล่านี้อยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมที่งดงาม และการรวมตัวของกลุ่มอาคารเป็นแนวอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดทัศนียภาพของเมืองที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์

4.2 องค์ประกอบของเมืองเก่า

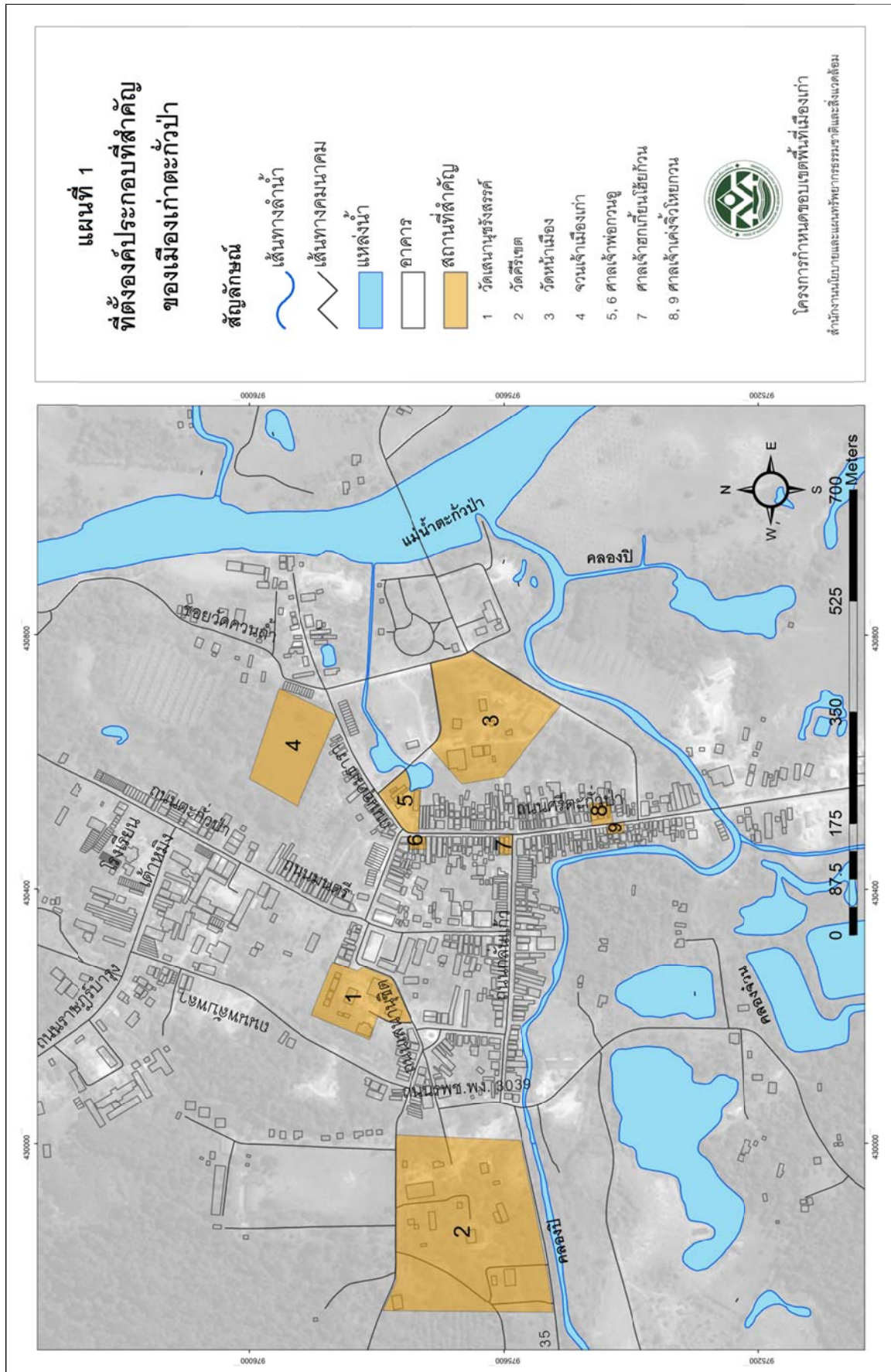
องค์ประกอบของเมืองที่สำคัญที่แสดงถึงความเป็นเมืองเก่าตะกั่วป่า มีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้ (แผนที่ 1)

4.2.1 ป้อม คูเมือง กำแพงเมือง

ในพื้นที่เมืองตะกั่วป่าไม่มีป้อม คูเมือง และกำแพงเมืองที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นชัดเจน มีเพียงแม่น้ำตะกั่วป่าที่กั้นอยู่ทางด้านทิศตะวันออก และมีคลองบางม่วงไหลมาบรรจบกับแม่น้ำตะกั่วป่าจากด้านทิศตะวันตก เป็นปราการธรรมชาติทำหน้าที่กั้นตัวเมืองไว้เกือบรอบด้าน

4.2.2 โครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า

จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าที่มีแม่น้ำตะกั่วป่าเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญที่เชื่อมต่อเมืองตะกั่วป่าและพื้นที่ภายนอกทางทะเลฝั่งอันดามัน เส้นทางดังกล่าวยังเป็นเส้นทางสายสำคัญในการขนส่งแร่ที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งเริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานยุคแรกในบริเวณเกาะคอเขา จนเข้ามาสู่พื้นที่แผ่นดินบริเวณเมืองเก่าตะกั่วป่าปัจจุบัน ส่วนพัฒนาการของโครงข่ายคมนาคมภายในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่ามีถนนสายแรก คือ ถนนอุดมธารา เป็นที่ตั้งของจวนเก่าเจ้าเมือง และวัดหน้าเมือง ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวในอดีต ตำแหน่งที่ตั้งของเมือง และการขยายตัวของเมืองที่ต่อเนื่องเข้าสู่พื้นที่ชั้นใน คือ ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนกลั่นแก้ว ถนนมนตรี จนกระทั่งถึงถนนพลับพลาซึ่งเคยเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 ตามลำดับ

4.2.3 ย่านในเมืองเก่า

ในเขตเมืองตะกั่วป่ามีย่านที่มีคุณค่าและเป็นย่านที่สำคัญของเมือง 2 บริเวณ ได้แก่ บริเวณย่านตลาดใหญ่ และบริเวณย่านยาว ย่านทั้งสองเป็นย่านพาณิชยกรรมที่เก่าแก่ของเมือง โดยเฉพาะบริเวณย่านตลาดใหญ่เป็นย่านสำคัญและมีคุณค่าต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมือง ด้วยบริเวณนี้มีอาคารเก่ารูปแบบชิโนโปรตุกีสที่มีคุณค่าจำนวนมากตั้งกระจุกตัวอยู่ตามเส้นทางสายสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนมนตรี 2 และถนนอุดมธารา เป็นต้น

4.2.4 ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า

ภายในเขตเมืองเก่าตะกั่วป่าบริเวณย่านตลาดใหญ่มีภูมิสัญลักษณ์หรือที่หมายตาของเมืองที่สำคัญ ได้แก่ วัดเสนานุสรังสรรค์ ศาลเจ้ากวอนอู วงเวียนเข้าเมือง และศาลเจ้าฮกเกี้ยนไฮ่ยก้วน

4.2.5 ธรรมชาติในเมืองเก่า

จากพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าตะกั่วป่า ซึ่งมีแม่น้ำตะกั่วป่าเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ในอดีตแม่น้ำตะกั่วป่ามีขนาดกว้างมากพอที่จะสามารถนำเรือขนาดใหญ่จากทะเลเข้ามายังพื้นที่ตัวเมืองตะกั่วป่าได้ ปัจจุบันสภาพลำน้ำของแม่น้ำตะกั่วป่าตื้นเขินจากการทำเหมืองแร่ในอดีต และบุกรุกเพื่อการตั้งถิ่นฐานของคนในปัจจุบัน แต่หลายหน่วยงานตลอดจนชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญต่อสภาพภูมิทัศน์สองฝั่งแม่น้ำตะกั่วป่า ในฐานะเป็นที่ตั้งของท่าเรือในอดีตที่เชื่อมต่อกับถนนอุดมธาราเข้ามายังพื้นที่ชั้นในของเมืองตะกั่วป่า ซึ่งยังคงมีสภาพภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติอยู่มาก

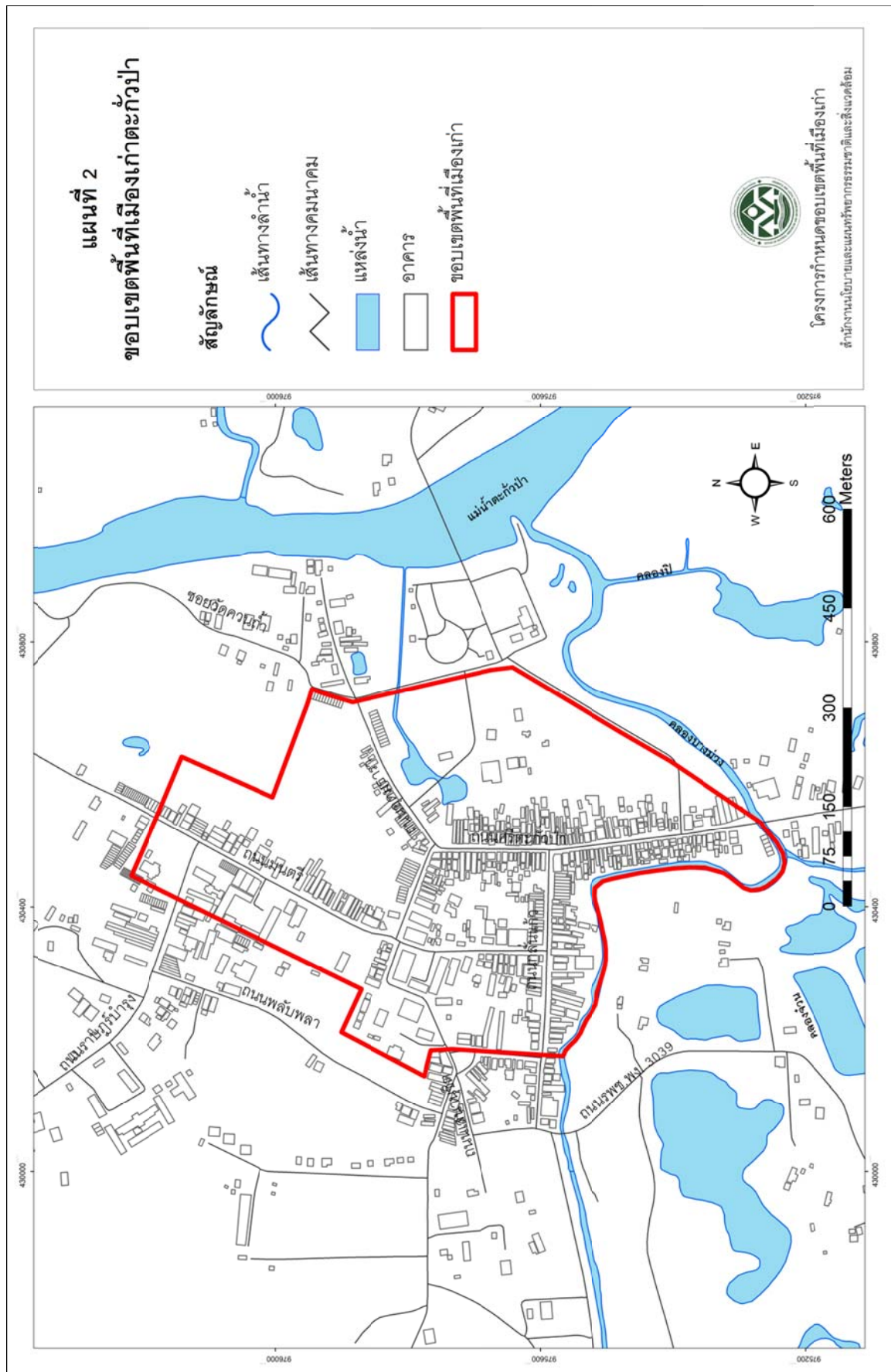
4.3 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

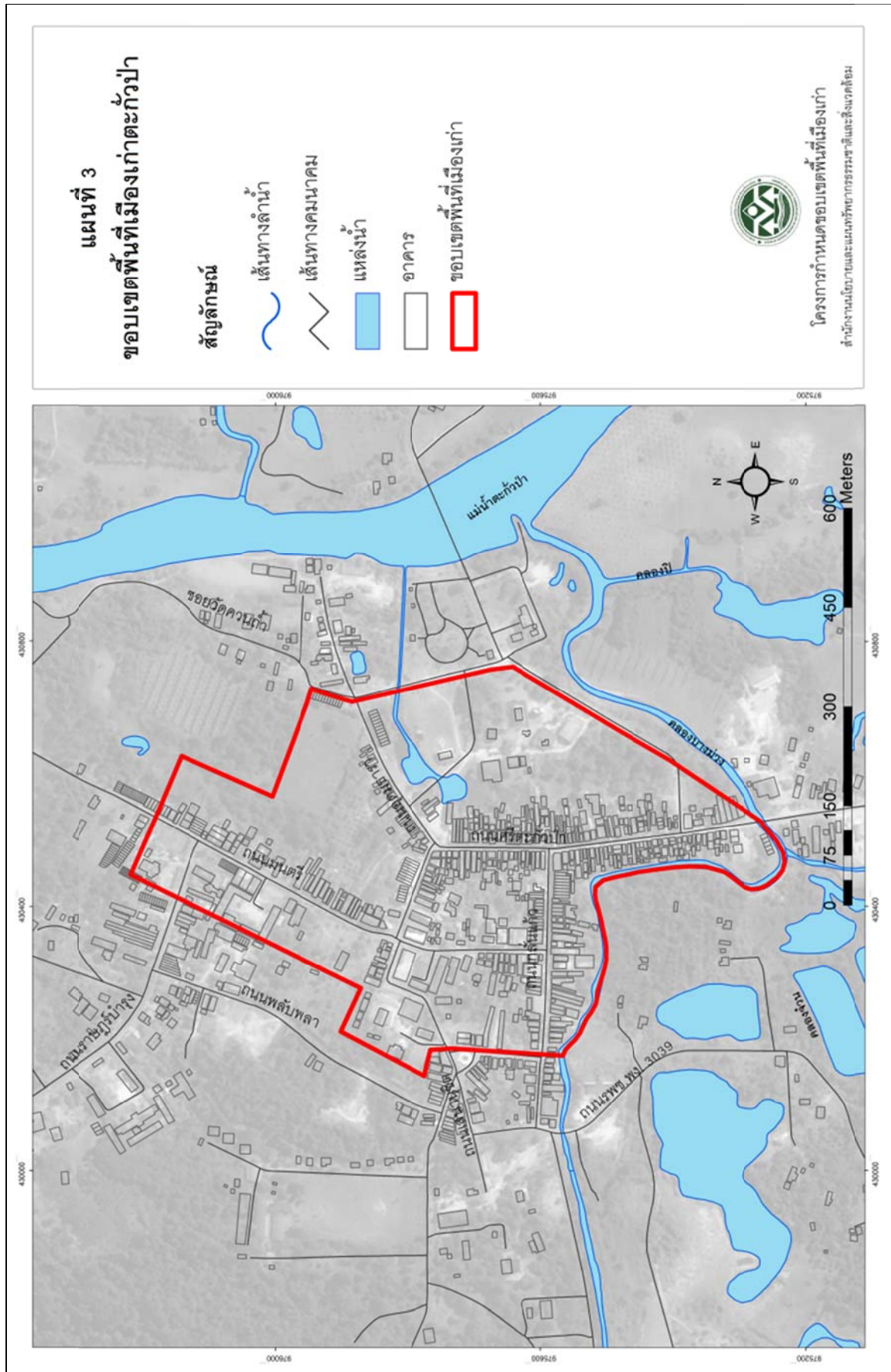
เมืองเก่าตะกั่วป่ามีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน และมีโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเมืองเก่าที่แสดงถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ชุมชนย่านตลาดใหญ่ ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองจากการทำเหมืองแร่ โดยพบร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของเมืองในยุคทองของการทำเหมืองแร่ดีบุก จากสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนร้านค้าแบบจีน และอาคาร ตลอดจนศาสนสถานตามความเชื่อของคนในพื้นที่

จากความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ตลอดจนความเป็นย่านที่ชัดเจนขององค์ประกอบเมืองที่สำคัญ การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า จึงกำหนดพื้นที่เมืองเก่าที่มีเนื้อที่ประมาณ 0.33 ตารางกิโลเมตร (206.07 ไร่) โดยมีอาณาเขตดังนี้ (แผนที่ 2 หรือแผนที่ 3)

ทิศเหนือ	จดแนวเขตโรงเรียนเต้าหมิง (พิกัด $X = 430447.00$ และ $Y = 976216.28$) มาบรรจบกับถนนมนตรี ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกเป็นเส้นตรงระยะ 100 เมตร จากแนวกึ่งกลางถนนมนตรี (พิกัด $X = 430624.17$ และ $Y = 976141.98$)
----------	--

- ทิศตะวันออก จดแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวกิ่งกลางถนนมนตรี (พิกัด $X = 430624.17$ และ $Y = 976141.98$) ต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้จนจดกับแนวเขตจวนเจ้าเมือง (พิกัด $X = 430567.97$ และ $Y = 976006.73$) และต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกตามแนวเขตจวนเจ้าเมือง กระทั่งบรรจบกับซอยวัดควนถ้ำ (พิกัด $X = 430727.04$ และ $Y = 975944.81$) และต่อเนื่องไปตามแนวกิ่งกลางซอยวัดควนถ้ำ จนจดทางแยกตัดถนนอุดมธรา (พิกัด $X = 430710.69$ และ $Y = 975880.28$) และต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ไปตามแนวกิ่งกลางถนน รพช.พ.ง. 3037 ผ่านบริเวณด้านหน้าวัดหน้าเมือง และต่อเนื่องลงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปตามแนวกิ่งกลางถนน รพช.พ.ง. 3037 จนกระทั่งบรรจบกับแนวกิ่งกลางคลองบางม่วง บริเวณที่ถนนศรีตะกั่วป่า (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3032) ตัดผ่าน (พิกัด $X = 430526.54$ และ $Y = 975271.40$)
- ทิศใต้ จดแนวกิ่งกลางคลองบางม่วง (พิกัด $X = 430526.54$ และ $Y = 975271.40$) และเลียบไปตามแนวกิ่งกลางคลองบางม่วงทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ กระทั่งจดซอยไม่ปรากฏชื่อซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของคลองบางม่วง (พิกัด $X = 430174.11$ และ $Y = 975566.67$)
- ทิศตะวันตก จดแนวกิ่งกลางซอยไม่ปรากฏชื่อซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของคลองบางม่วง (พิกัด $X = 430174.11$ และ $Y = 975566.67$) ต่อเนื่องขึ้นไปตามแนวกิ่งกลางซอยไม่ปรากฏชื่อผ่านทางแยกตัดถนนกลั่นแก้ว และต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวกิ่งกลางซอยจนกระทั่งจดทางแยกตัดถนนเสนานุชิต (พิกัด $X = 430184.43$ และ $Y = 975739.71$) ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือจนจดแนวเขตวัดเสนานุชังสรรค์ (พิกัด $X = 430182.84$ และ $Y = 975766.70$) เลียบไปตามแนวเขตวัดเสนานุชังสรรค์ไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 40 เมตร (พิกัด $X = 430147.12$ และ $Y = 975777.81$) ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือ ประมาณ 120 เมตร (พิกัด $X = 430209.83$ และ $Y = 975900.84$) และเลียบแนวเขตวัดเสนานุชังสรรค์ไปทางทิศตะวันออก กระทั่งบรรจบกับแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวกิ่งกลางถนนมนตรี (พิกัด $X = 430274.12$ และ $Y = 975873.85$) และต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนาน จนบรรจบกับถนนราษฎร์บำรุง และแนวเขตโรงเรียนเต้าหมิง (พิกัด $X = 430447.00$ และ $Y = 976216.28$)

4.4 เขตพื้นที่ (Zoning) ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าซึ่งเป็นพื้นที่หลัก มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 0.33 ตารางกิโลเมตร (206.07 ไร่) ไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในพื้นที่เมืองเก่า เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีองค์ประกอบหลักของเมือง ซึ่งเป็นแนวกลุ่มอาคารเก่าที่มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นตั้งต่อเนื่องกันไปตามแนวสองฟากของถนนมนตรี ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนอุดมธารา และถนนกลั่นแก้ว ซึ่งมีลักษณะของความเป็นย่านที่ชัดเจน

4.5 พื้นที่ต่อเนื่อง

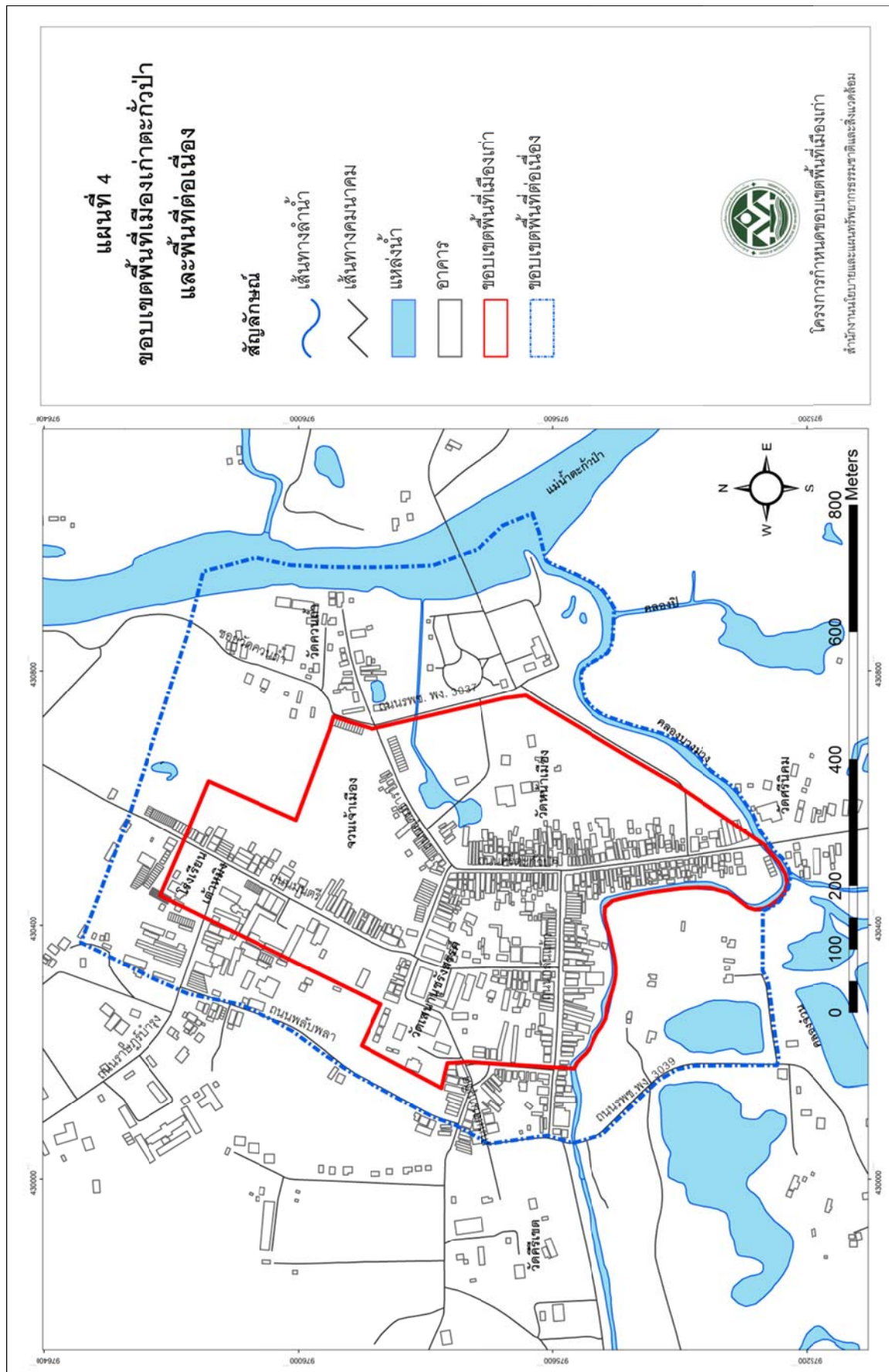
ได้แก่ พื้นที่บริเวณที่อยู่โดยรอบพื้นที่หลักเมืองเก่าตะกั่วป่า ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนโดยรอบมีเนื้อที่ประมาณ 0.39 ตารางกิโลเมตร (242.89 ไร่) โดยมีอาณาเขตดังนี้ (แผนที่ 4 หรือ แผนที่ 5)

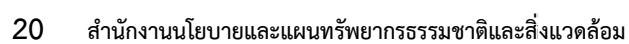
ทิศเหนือ	จุดเส้นขนานระยะ 100 เมตร ตั้งแต่ทางแยกถนนพลับพลาตัดกับถนนราษฎร์บำรุงขึ้นไปทางทิศเหนือ (พิกัด $X = 430369.89$ และ $Y = 976342.67$) และขนานไปตามถนนราษฎร์บำรุงไปทางทิศตะวันออก กระทั่งบรรจบแนวกิ่งกลางแม่น้ำตะกั่วป่า (พิกัด $X = 430951.70$ และ $Y = 976149.43$)
ทิศตะวันออก	จุดแนวกิ่งกลางแม่น้ำตะกั่วป่า (พิกัด $X = 430951.70$ และ $Y = 976149.43$) ต่อเนื่องไปลงมาทางทิศใต้ตามแนวกิ่งกลางแม่น้ำตะกั่วป่า กระทั่งบรรจบกับคลองบางม่วง (พิกัด $X = 431047.29$ และ $Y = 975629.95$)
ทิศใต้	จุดแนวปากคลองบางม่วงฝั่งด้านทิศใต้ ตั้งแต่บริเวณแยกแม่น้ำตะกั่วป่า (พิกัด $X = 431047.29$ และ $Y = 975629.95$) ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันตกตามแนวคลองบางม่วงฝั่งด้านทิศใต้ ตัดผ่านถนนศรีตะกั่วป่า และต่อเนื่องต่อไปตามแนวคลองบางม่วง กระทั่งบรรจบกับซอยไม่ปรากฏชื่อ (พิกัด $X = 430423.92$ และ $Y = 975267.56$) และต่อเนื่องไปตามแนวกิ่งกลางซอยไม่ปรากฏชื่อไปทางทิศตะวันตก จนจดกับทางแยกตัดถนน รพช.พ.ง.3039 (พิกัด $X = 430176.64$ และ $Y = 975242.63$) และต่อเนื่องไปทางทิศเหนือตามแนวกิ่งกลางถนน รพช.พ.ง.3039 กระทั่งบรรจบคลองบางม่วง (พิกัด $X = 430054.05$ และ $Y = 975566.78$)
ทิศตะวันตก	จุดแนวกิ่งกลางถนน รพช.พ.ง.3039 บริเวณที่บรรจบคลองบางม่วง (พิกัด $X = 430054.05$ และ $Y = 975566.78$) ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวกิ่งกลางถนน รพช.พ.ง.3039 กระทั่งจดทางแยกตัดถนนเสนาชูชิต (พิกัด $X = 430056.13$ และ $Y = 975706.00$) และต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตาม

แนวกิ่งกลางถนนพลับพลา กระทั่งบรรจบกับแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร (พิกัด $X = 430369.89$ และ $Y = 976342.67$)

4.6 พื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ได้แก่ บริเวณชุมเหือง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความสำคัญต่อเมืองเก่าตะกั่วป่า ด้วยเป็นพื้นที่รับน้ำและกักเก็บน้ำไว้ใช้ของเมือง ลักษณะของพื้นที่เป็นหลุมหรืออ่างน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งเกิดจากกิจการทำเหมืองแร่ในอดีต และปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว มีเนื้อที่ประมาณ 0.52 ตารางกิโลเมตร หรือ 323.83 ไร่ (แผนที่ 6)

5. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าตะกั่วป่า

5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทั่วไป

พิจารณาจากแนวทางทั่วไป 7 ประการ ซึ่งสามารถเลือกนำไปใช้ปฏิบัติตามความเหมาะสม สำหรับพื้นที่เฉพาะแต่ละบริเวณที่มีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. การมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์	1.1 ให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มดำเนินการศึกษา เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานแสดงความต้องการและความเป็นเจ้าของ โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสนใจ การประชุมสัมมนา ฯลฯ 1.2 ให้ประชาสังคมเห็นชอบในหลักการดำเนินการบริหารการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายคมนาคมขนส่ง การจัดระเบียบอาคารและสภาพแวดล้อม เพื่อลดกระแสต่อต้านและการไม่ให้ความร่วมมือ ตลอดระยะเวลาดำเนินการ 1.3 การประชาสัมพันธ์โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การพบปะพูดคุย การประชาสัมพันธ์โดยผ่านประชาสังคม ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบผลกระทบที่ตนเองจะได้รับจากแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และรับฟังข้อคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น 1.4 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง และกลุ่มประชาสังคมร่วมกันดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รวมถึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็น และจัดกิจกรรมเมืองเก่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าของเมืองเก่า ทั้งคุณค่าด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และอื่น ๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกรักถิ่นฐาน
2. การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน	2.1 จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดกรอบการสร้างจิตสำนึกทางสังคม โดยการให้ความรู้ สร้างการรับรู้ตั้งแต่ในครอบครัว กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ชุมชนและเป็นแบบแผนของเมืองเก่า 2.2 ทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างกลไกการเรียนรู้ต่าง ๆ ผ่านการประชุมในชุมชน จัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมวันครอบครัว ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ผ่านทางพระสงฆ์ โรงเรียน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่องทาง

แนวทาง	การดำเนินงาน
	อินเทอร์เน็ตที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความรัก ความห่วง แห่น มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ 2.3 ให้ประชาชนในชุมชน เยาวชน ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อ แนวทางและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่จะใช้รณรงค์จนเกิดการ รับรู้ และเป็นวิถีชีวิตที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน 2.4 มีกิจกรรมประเมินผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขวิธีการสร้างการ เรียนรู้ที่สามารถสร้างการซึมซับแนวทางการพัฒนาเชิง อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน
3. การส่งเสริมกิจกรรมและ วิถีชีวิตท้องถิ่น	กิจกรรมและวิถีชีวิตเป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) ได้แก่ ประเพณี อาหาร การแต่งกาย ภาษา เทศกาล คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องมีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยองค์ความรู้จากประชาชน และนักวิชาการในท้องถิ่น มีการค้นคว้าเผยแพร่และสืบทอด อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ฟื้นฟูงานเทศกาล ต่างๆ เพื่อได้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	จัดให้มีบริการสาธารณสุขโภชนาการ และการดูแลสุขภาพ บริการที่ครบสมบูรณ์ สำหรับผู้อยู่อาศัยในย่านเมืองเก่าและ นักท่องเที่ยวทุกเพศวัย ที่สะดวกต่อการเข้าถึงและไม่ จำเป็นต้องเดินทางไกลออกนอกบริเวณเมืองเก่า การจัดบริการ รวมทั้งระบบการรักษาความปลอดภัยและป้องกันอัคคีภัย มี ความจำเป็นเพราะภายในบริเวณเมืองเก่ามีสภาพการอยู่อาศัย ที่แออัดแน่นและมีเส้นทางสัญจรที่ค่อนข้างคับแคบ
5. การป้องกันภัยคุกคาม จากมนุษย์และธรรมชาติ	5.1 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดระเบียบ หรือระงับยับยั้งกิจกรรมการพัฒนาก่อสร้างที่จะเป็น ผลกระทบต่อโบราณสถานและแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม เพื่อป้องกันกรณีการพัฒนาสิ่งก่อสร้างที่บดบังโบราณสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนามนที่ดินของทางราชการหรือวัด ซึ่งมีเอกสิทธิ์ไม่ต้องผ่านการตรวจสอบของหน่วยงานควบคุม การก่อสร้างท้องถิ่น

แนวทาง	การดำเนินงาน
	5.2 จัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวัง โดยอาศัยการประสานงานกับเครือข่ายนักเรียน นักศึกษาและนักวิชาการท้องถิ่น เพื่อช่วยติดตามตรวจสอบการพัฒนาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงกับโบราณสถานและแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม 5.3 จัดให้มีการศึกษาปัญหาความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ วางแนวทางแก้ปัญหาเพื่อป้องกันรักษาแหล่งศิลปวัฒนธรรม จัดวางระบบเตือนภัยล่วงหน้าที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
6. การประหยัพลังงานด้าน การสัญจรและสภาพแวดล้อม	6.1 การขาดแคลนเส้นทางสัญจรที่เหมาะสมสำหรับคนเดินและจักรยาน ทำให้ผู้คนที่ต้องอาศัยรถยนต์และจักรยานยนต์มากขึ้นเป็นวงจรต่อเนื่อง ควรส่งเสริมพัฒนาทางเดินเท้า การใช้จักรยานและพาหนะทางเลือกในย่านเมืองเก่า เพื่อลดการใช้ยานพาหนะที่ใช้เชื้อเพลิงและสร้างมลภาวะ 6.2 นำระบบกระบวนการธรรมชาติและสภาพภูมิประเทศมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนเมืองเก่า การเปิดช่องมองภูมิทัศน์และปลูกต้นไม้สร้างร่มเงาจะช่วยให้เกิดการไหลเวียนของกระแสอากาศ ลดอุณหภูมิและความชื้นเพิ่มสภาวะความสบายในบริเวณเมืองเก่า
7. การดูแลและบำรุงรักษา อาคารและสาธารณูปการ	7.1 ปัจจุบันสิ่งก่อสร้างในย่านเมืองเก่ามีข้อจำกัดต่อความต้องการใช้ประโยชน์สำหรับชีวิตประจำวัน การต่อเติมโดยขาดการพิจารณาความเหมาะสมอาจเป็นการทำลายคุณค่า การปล่อยให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพอาคารและสิ่งก่อสร้าง เป็นผลกระทบต่อคุณค่ามรดกศิลปวัฒนธรรมทั้งของตัวอาคารหรือสิ่งก่อสร้างนั้นและบริเวณแวดล้อม 7.2 ขยายบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง ในการดูแลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของสิ่งก่อสร้างในย่านเมืองเก่า และส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาสภาพภายนอกของอาคารอย่างต่อเนื่อง โดยเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่มีลักษณะคล้ายหรือสอดคล้องกับของเดิมมากที่สุด หรือส่งเสริมให้มีการนำวัสดุก่อสร้างของเดิมกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

5.2 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสำหรับเขตพื้นที่ (Zoning)

พิจารณาจากเขตพื้นที่ (Zoning) มี 2 ประเภท ซึ่งสามารถเลือกนำไปใช้ปฏิบัติตามความเหมาะสมสำหรับแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย

พื้นที่หลัก มีแนวทางการดำเนินงาน ทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.1 ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 1.2 ที่ดินของรัฐและเอกชนให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหลักให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น
2. ด้านอาคารและสภาพแวดล้อม	รักษาสภาพแวดล้อมโดยกำหนดความสูง สัดส่วนพื้นที่ว่าง (Open Space Ratio) ขนาด ลักษณะ แบบ รูปทรง ฯลฯ ของอาคารให้สอดคล้องและกลมกลืนหรือไม่ทำลายโบราณสถานในพื้นที่ พิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคารเพื่อสร้างบรรยากาศการเข้ามาถึงบริเวณสำคัญของเขตพื้นที่เมืองเก่า
3. ด้านระบบการจราจรและคมนาคมขนส่ง	3.1 ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้า และการสัญจรด้วยยานพาหนะขนาดเล็กเพื่อลดมลภาวะ เช่น รถจักรยาน รถลากจูง เป็นต้น 3.2 ลดปริมาณการจราจร ห้ามรถบรรทุกหนักและรถขนาดใหญ่เข้าสู่พื้นที่ 3.3 จำกัดการก่อสร้างลานจอดรถขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นมลภาวะทางสายตาที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมเมืองเก่า
4. ด้านการพัฒนาภูมิทัศน์	4.1 สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างตำแหน่งองค์ประกอบเมืองโบราณสถาน และพื้นที่เปิดโล่งในเมือง โดยจัดให้มีทางคนเดินทางจักรยาน หรือพาหนะขนาดเล็ก 4.2 จัดทางคนเดินที่ปลอดภัย พร้อมอุปกรณ์สาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก เช่น โคมไฟ ม้านั่ง ถังขยะ ป้ายบอกทาง ฯลฯ

แนวทาง	การดำเนินงาน
5. ด้านการบริหารและการจัดการ	5.1 ให้จังหวัดจัดตั้งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการฯ 5.2 ให้จังหวัดออกประกาศ เรื่อง มาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอย่างอื่นที่อาจพืงมีในบริเวณเมืองเก่า ที่จะดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณเมืองเก่า ส่งเรื่องและแบบแปลนให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยผ่านสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อพิจารณาให้ความเห็นถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก่อน 5.3 จัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงเทพมหานครและเมืองเก่า และคณะรัฐมนตรี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน 5.4 วางแผนนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่า 5.5 ให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ออกมาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาคเอกชน

พื้นที่ต่อเนื่อง มีแนวทางการดำเนินงาน ทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.1 ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 1.2 ที่ดินของรัฐและเอกชนให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรมการท่องเที่ยว การอยู่อาศัย พาณิชยกรรม สถาบันราชการ สถานศึกษา ศาสนสถาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และต้องส่งเสริมพื้นที่หลัก
2. ด้านอาคารและสภาพแวดล้อม	2.1 พิจารณาวางข้อกำหนดความสูงและแนวถอยร่นอาคาร รวมทั้งขนาดมวลอาคาร เพื่อรักษาสัดส่วนที่เหมาะสมของขนาดอาคารที่ไม่ทำลายแหล่งศิลปกรรมในพื้นที่และพื้นที่หลัก

แนวทาง	การดำเนินงาน
	2.2 พิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคาร เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในเขตพื้นที่เมืองเก่า 2.3 พิจารณาการใช้ประโยชน์อาคารเก่าที่ยังคงสภาพหรือสามารถฟื้นฟูได้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการท่องเที่ยว
3. ด้านระบบการจราจรและคมนาคมขนส่ง	3.1 สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่หลักและส่วนอื่น ๆ ของเมือง เพื่อลดจำนวนรถยนต์ที่จะเข้าไปสร้างความคับคั่งของการจราจร รวมทั้งผลกระทบด้านมุมมองและการเกิดมลภาวะในพื้นที่เมืองเก่า 3.2 ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าและการสัญจรด้วยยานพาหนะขนาดเล็ก เช่น รถจักรยาน และรถลากจูง เป็นต้น
4. ด้านการพัฒนาภูมิทัศน์	4.1 เส้นทางหลักเข้าสู่เมืองเก่า ควรสร้างเอกลักษณ์และจุดหมายตาที่ระบุงการมาถึงย่านเมืองเก่า รวมถึงการเปิดมุมมอง (Vista) ตามแนวเส้นทางการสัญจรเข้าสู่บริเวณย่านเมืองเก่า 4.2 ปลุกต้นไม้ขนาดใหญ่ตามแนวเส้นทางเข้าสู่เมือง การพัฒนาภูมิทัศน์ สร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า และสร้างจุดหมายตา โดยเลือกพันธุ์ไม้ที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองเก่า หรือที่เป็นต้นไม้ประจำจังหวัด เช่น เช่น ต้นเทพธาโร (<i>Cinnamomum porrectum</i> (Roxb.) Kosterm.) ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดพังงา เป็นต้น 4.3 ป้ายโฆษณาและป้ายกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่เหมาะสม เป็นปัญหาต่อทัศนียภาพ ควรจำกัดขนาดและรูปลักษณะของป้ายประเภทต่าง ๆ ส่งเสริมการออกแบบป้ายที่ดีมีเอกลักษณ์ด้วยการประกาศเกียรติคุณ 4.4 เปลี่ยนวัสดุพื้นผิวจราจรให้มีสีและสัมผัสที่แตกต่างจากถนนทั่วไป เพื่อให้รู้สึกถึงการมาถึงเมืองเก่า 4.5 จัดให้มีอุปกรณ์สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกและที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับความเป็นเมืองเก่า

บรรณานุกรม

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2548. การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และย่านประวัติศาสตร์. ใน *แนวทาง การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. หน้า 19-22.
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2555. *การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตผังเมืองรวมตะกั่วป่า จังหวัดพังงา*.
- กองผังเมืองเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2553. *Local Ordinance* ข้อบัญญัติท้องถิ่นตามแนวทาง *ผังเมืองเฉพาะ*, กลุ่มงานมาตรฐาน สำนักพัฒนามาตรฐาน.
- ชูวิทย์ สุขฉายา. 2552. การประเมินอาคารที่มีคุณค่า. ใน *การอนุรักษ์เมือง*. ชูวิทย์ สุขฉายา (บรรณาธิการ). บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ, หน้า 70-72.
- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. 2549. *ประวัติเมืองตะกั่วป่า*. โรงพิมพ์โยธิน ตะกั่วป่า, พังงา. หน้า 10-34.
- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า. 2550. *พัฒนาเมือง พัฒนาคนด้วยแนวคิดใหม่*. เอกสารแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเมือง ตะกั่วป่า.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะขิธติ. 2552. *การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. หน้า 128-130.
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2554. การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในสหรัฐอเมริกา: ข้อพิจารณาสำหรับประเทศไทย. ใน *วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์*, ฉบับที่ 66 ปีที่ 17 กรกฎาคม - กันยายน. หน้า 28-35.
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. 2554. *เอกสารคำสอน วิชา ผม.732 การอนุรักษ์เมืองเก่าในทวีปเอเชีย*. คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2547. *กฎกระทรวง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร บางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนในท้องที่ตำบลบางนายสี ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบางม่วง ตำบลบางไทร และตำบลตำตั่ว อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา*, 3 กันยายน 2547.
- สาลินี ศุภรัตน์เมธี. 2552. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกย่าน และกำหนดขอบเขตของย่านประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. ใน *การอนุรักษ์ย่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา*. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. กรุงเทพฯ, หน้า 1-9.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2554. การวางแผนเพื่อการอนุรักษ์เมือง เล่มที่ 2 แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไป เกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า. หน้า 9-36.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2550. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม:เมืองเก่า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2550. ข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ใน แนวทางปฏิบัติและ มาตรการอนุรักษ์ พัฒนา ฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่โดยรอบ.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา และเทศบาลเมืองตะกั่วป่า. ตะกั่วป่าเมืองประวัติศาสตร์.

Kyoto City, *City Planning for Kyoto City*. March 2009.

Lynch, K. 2000. *The Image of The City*. The MIT Press, MA. 194 p.

Tran Quoc Thai. 2003. *Historic District Conservation as it Matter - Experiences from Hoi An and the Case of Hanoi, Vietnam*. pp. 252 - 266.

เว็บไซต์

ธิดารัตน์ ศรีอรุณจันทร์. การอนุรักษ์เมืองโบราณและเขตประวัติศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น *Preservation of Old House and Historical Town in Japan*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2556 จาก <http://jica.nha.co.th/knowledge/experience>.

วรรณศิลป์ พิรพันธุ์. ระเบียบผังเมือง [เว็บไซต์เพื่อการเรียนการสอน]. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2556 จาก <http://pioneer.chula.ac.th/~pwannasi/chapter2.doc>.

ภาคผนวก

ผ.1 ข้อมูลที่สำคัญของพื้นที่เมืองตะกั่วป่า

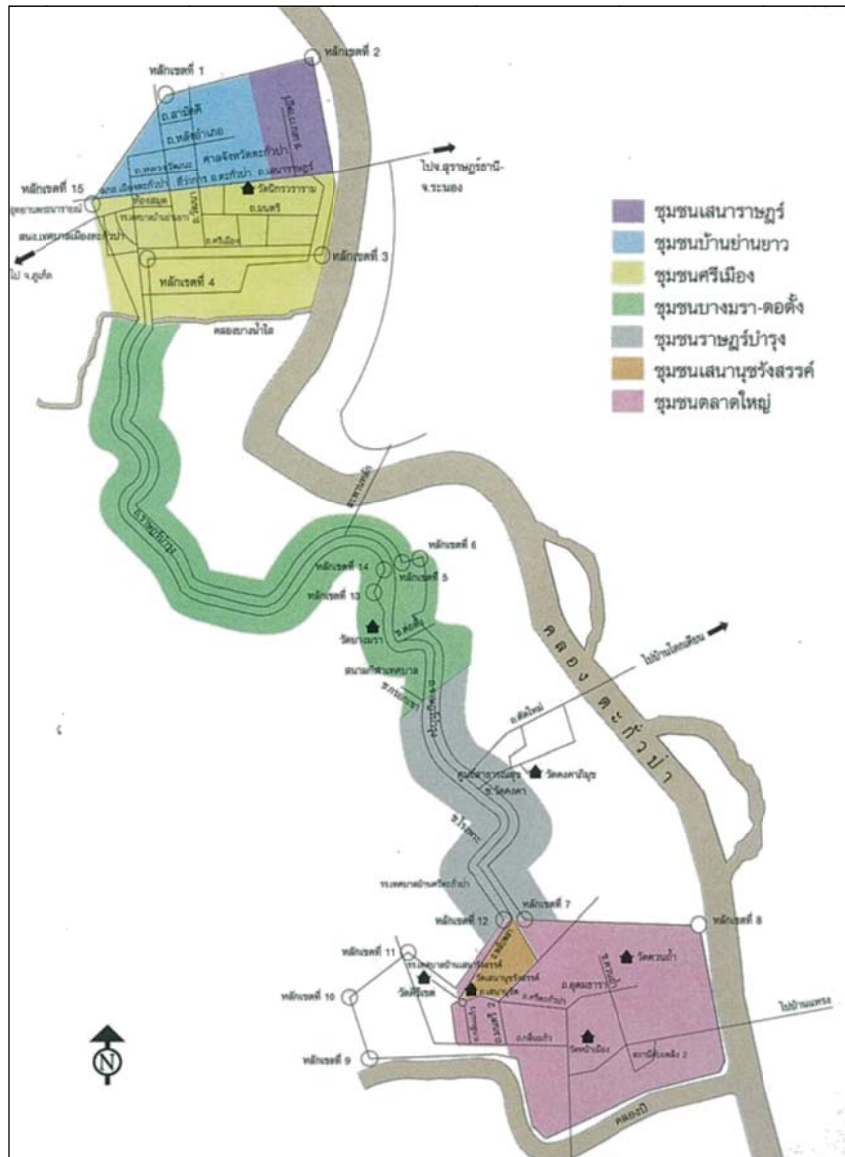
1. สภาพทั่วไปของเมืองตะกั่วป่า

เทศบาลเมืองตะกั่วป่า ตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนเหนือด้านฝั่งตะวันตกของจังหวัดพังงา มีพื้นที่ประมาณ 3.02 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,887 ไร่ อยู่ริมฝั่งทะเลอันดามันทางฝั่งตะวันตกของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ตามถนนเพชรเกษม (ทางหลวงหมายเลข 4 หรือ สายเอเชีย 2) ประมาณ 800 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดพังงาตามถนนเพชรเกษมสายเก่า เป็นระยะทาง 123 กิโลเมตร หรือถนนเพชรเกษมสายใหม่ ผ่านอำเภอกะปงประมาณ 56 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบ ดังนี้ (แผนที่ ผ-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลบางนายสี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลบางไทรและตำบลตำตั่ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลบางนายสี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบางนายสี

เทศบาลเมืองตะกั่วป่า ได้รับการจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาล ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2480 โดยยกกระต๊อบฐานะบางส่วนของตำบลตลาดเหนือ ตำบลตลาดใต้ และตำบลย่านยาว อำเภอตะกั่วป่า ให้มีฐานะเป็นเทศบาลเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 เทศบาลเมืองตะกั่วป่าได้แบ่งการบริหารการปกครอง ออกเป็น 6 ชุมชน คือ ชุมชนเสนาราชภรณ์ ชุมชนบ้านย่านยาว ชุมชนศรีเมือง ชุมชนบางมรา-ตอตั้ง ชุมชนราชภรณ์บำรุง และชุมชนตลาดใหญ่ และในปี พ.ศ. 2547 จัดตั้งเพิ่มอีก 1 ชุมชน คือ ชุมชนเสนานุสรณ์

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองตะกั่วป่าเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ สลับซับซ้อน ไม่ค่อยมีที่ราบ ทอดตัวเป็นแนวยาว ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำตะกั่วป่าและสาขา พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นเนินมูลทรายที่เหลือจากการทำเหมืองแร่ และมีการขุดเหมืองตลอดสองข้างของฝั่งแม่น้ำตะกั่วป่า ตอนบนเป็นป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำ และทางตะวันตกเป็นที่ราบลาดลงไปตามชายฝั่งทะเลมีชายฝั่งทะเลเป็นแนวยาวกว่า 70 กิโลเมตร แม่น้ำตะกั่วป่าไหลจากอำเภอปะกั้งขึ้นไปทางเหนือ ผ่านตำบลตำตั่ว ตำบลบางไทร ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า และตำบลบางนายสี และมีลำคลองสาขาที่ไหลลงสู่แม่น้ำสายนี้คือ คลองปี คลองบางอี คลองปัก คลองบางลาน และคลองบางกรัก นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสายสั้น ๆ ไหลจากทิศตะวันออกลงสู่ทะเลอันดามัน ส่วนทางด้านตะวันออก ได้แก่ คลองบางดั่ง คลองบางใหญ่ คลองบางม่วง คลองคึกคัก และคลองบางเนียง น้ำในลำน้ำเกือบทุกสายจะมีสภาพขุ่นข้น เนื่องจากดินตะกอนจากการทำเหมืองแร่ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน ไม่สามารถใช้ในการเกษตรและการบริโภคได้ ส่วนบริเวณปากแม่น้ำตะกั่วป่าเป็นที่ราบปากแม่น้ำ จึงมีลำน้ำสาขามากมาย ทำให้เกิดเป็นเกาะ มีเกาะที่สำคัญ ได้แก่ เกาะบางนายสี เกาะล้าน เกาะเสม็ด

แผนที่ ผ-1 แนวเขตพื้นที่เทศบาลเมืองตะกั่วป่า
ที่มา: เทศบาลเมืองตะกั่วป่า (2549)

สภาพภูมิอากาศ ลักษณะอากาศของเมืองตะกั่วป่าเป็นแบบร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตลอดทั้งปีประมาณ 6 เดือน จึงมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปีนานถึง 8 เดือน ฤดูฝนเริ่มในเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม ฤดูแล้งเริ่มในเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน จึงได้สมญานามว่า เมืองฝนแปดแดดสี่ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 240.50 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง 23.09 - 31.94 เซลเซียส

ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นป่าที่อยู่ตามภูเขาทั่วไป และมีป่าชายเลนตามบริเวณปากแม่น้ำ ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีอยู่ 6 แห่ง มีพื้นที่ประมาณ 200 ตารางกิโลเมตร มีการทำไม้แปรรูป มีโรงเลื่อยจักรอยู่ 3 แห่ง ไม้สำคัญที่มี ได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้หลุมพ้อ ไม้เสียดข้อ ไม้จำปา เป็นต้น และไม้เนื้ออ่อนอีกหลายอย่าง นอกจากนี้ยังมีของป่า เช่น ไม้ไผ่ หวายชนิดต่างๆ น้ำผึ้งรวง น้ำมันยาง เป็นต้น

ทรัพยากรสัตว์น้ำ มีการจับสัตว์น้ำตามแม่น้ำและชายฝั่งทะเลทั่วไป แต่ความอุดมสมบูรณ์ลดลงมากจากการทำเหมืองแร่ การทำวนลากอวนดำ การลักลอบระเบิดปลา การจับปลาในฤดูวางไข่ ตลอดจนใช้สารพิษเบื่อปลาในฤดูแล้งตามแหล่งน้ำต่างๆ ปัจจุบันกรมประมงได้มอบพันธุ์ปลาให้แก่หมู่บ้านต่างๆ นำไปปล่อยในแหล่งน้ำของหมู่บ้าน เช่น บึงสาธารณะ ชุมเหมือง

ทรัพยากรแร่ ในอดีตตะกั่วป่าเป็นเมืองที่มีแหล่งแร่ดีบุกและพลูมที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีทุกตำบลกระจายอยู่ทั่วไปทั้งบนบกและในทะเล บางแห่งมีแร่ทาลัม โมโนไซต์ และโคลัมไบต์ปะปนอยู่บ้าง มีการขุดหาแร่ดีบุกติดต่อกันมาเกือบร้อยปี ปัจจุบันมีประทานบัตรบนบก 178 แปลง เนื้อที่ 11,557 ไร่ ในทะเล 11 แปลง เนื้อที่ 68,456 ไร่ มีเรือขุดแร่ 4 ลำ เหมืองฉีด 3 เหมืองเหมืองสูบ 36 เหมือง เหมืองแล่น 36 เหมือง แพลตูดำแร่ประมาณ 300 ลำ รวมถึงมีการขุดหาแร่เป็นกิจการเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไป

รูปที่ ผ-1 สภาพธรรมชาติในเมืองตะกั่วป่า และพื้นที่ใกล้เคียง

ก. ชายทะเลเขาหลัก

ข. น้ำตกสายรุ้ง

ค. ป่าไทรที่ยังอุดมสมบูรณ์ในเมืองตะกั่วป่า

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2556)

2. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.1 สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรในพื้นที่เมืองตะกั่วป่าประกอบอาชีพหลากหลายขึ้นอยู่กับตามสภาพพื้นที่ของเมือง อาชีพที่สำคัญมีดังนี้

1. อาชีพประมง เนื่องจากอำเภอตะกั่วป่าติดอยู่กับชายฝั่งทะเลอันดามัน ประชากรส่วนหนึ่งจึงมีอาชีพทางการประมง เช่น การเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง ได้แก่ ปลาเก๋า และปลาตะเพียนขาว การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งป่าไม้โกงกาง และการเลี้ยงปลาตุ๊ก ปลานิล ปลาสวาย ปลาตะเพียนขาว ในบ่อและชุมเหมืองทั่วไป เป็นต้น

2. อาชีพเลี้ยงสัตว์ ส่งจำหน่ายไปยังจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ การเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ สุกร ไก่ไข่
3. อาชีพทำเหมืองแร่ ในอดีตที่ผ่านมาการทำเหมืองแร่ นับเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชาวอำเภอตะกั่วป่า แต่ปัจจุบันประสบปัญหาแร่ดีบุกราคาคงตัว รวมทั้งแหล่งแร่ในอำเภอตะกั่วปาลดน้อยลงและประชากรอยู่ในระหว่างเปลี่ยนแปลงอาชีพ จากการทำเหมืองแร่มาทำการเกษตร
4. อาชีพทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง เช่น การทำสวนยางพารา การทำนา การทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด ทุเรียน สะตอ ลองกอง ลำไย เป็นต้น
5. อาชีพบริการและอุตสาหกรรม มีอุตสาหกรรมหลายประเภทในอำเภอตะกั่วป่า คือ โรงแรม โรงเลื่อย โรงเตาถ่าน โรงพิมพ์ โรงกลึง เป็นต้น

2.2 สภาพชุมชนและสังคม

อำเภอตะกั่วป่า เป็นเมืองเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยโบราณ เดิมชื่อ “ตะโกลา” ชาวกรุงศรีอยุธยา ในอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 200-300 และได้นำศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถานมาสร้างไว้มากมายดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ปัจจุบันเทศบาลเมืองตะกั่วป่าแบ่งการบริหารการปกครอง ออกเป็น 7 ชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

1) **ชุมชนเสนาราชบุรี** ชาวบ้านทั่วไปเรียกกันว่า “พานเสนา” ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นทุ่งนาติดริมฝั่งแม่น้ำตะกั่วป่า มีบ้านเรือนปลูกอาศัยอยู่ข้างวัด 3-4 หลัง ในปี พ.ศ. 2433 พระยาเสนานุชิต (เอี่ยม) ได้สร้างสะพานแห่งนี้ขึ้นเพื่อรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้สร้างจึงเรียกสะพานนี้ว่า “พานเสนา” ชุมชนเสนาราชบุรีมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญ คือ เชื้อนริมแม่น้ำตะกั่วป่า

2) **ชุมชนบ้านย่านยาว** ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีประชาชนเข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยเป็นแถวยาวเหยียดเป็นเอกลักษณ์ที่เห็นได้เด่นชัด “ย่าน” หมายถึง แถว ถิ่น บริเวณที่ตรงและยาว ซึ่งตั้งชื่อตามลักษณะเด่นของชุมชนว่า “ย่านยาว” อีกความหมายหนึ่ง คือ บริเวณที่มีลำน้ำตรงเป็นระยะทางยาว ชุมชนบ้านย่านยาวมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี คือ อาคารที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า ตั้งอยู่ที่ถนนหลังวัดมะพร้าว สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2472 เดิมเป็นศาลากลางจังหวัดตะกั่วป่า ภายหลังจังหวัดตะกั่วป่าถูกลดฐานะเป็นอำเภอ จึงใช้เป็นที่ว่าการอำเภอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ศาลาว่าการอำเภอตะกั่วป่าได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจากกรมศิลปากร

3) **ชุมชนศรีเมือง** ในอดีตก่อนที่จะมีการแบ่งการปกครอง พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของเมืองและจังหวัด มีสถานที่ราชการหลายแห่งตั้งอยู่ ได้แก่ ด้านศาลากลาง ศาลจังหวัด และที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น จึงตั้งชื่อชุมชนว่า “ศรีเมือง” หมายถึง ความเป็นหน้าเป็นตาของเมือง ชุมชนศรีเมืองมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัดนิกรวราราม สวนสาธารณะอุทยานพระนารายณ์

4) **ชุมชนบางมรา-ตอตั้ง** ชาวบ้านเรียกว่า "บางหมา" หรือ บางมหรา (บาง-มะ-หฺรา) บ้างเรียก "บางหฺรา" หรือ "วังมหรา" สันนิษฐานว่ามาจากชื่อเรียกในอดีตของพื้นที่บริเวณนี้ซึ่งมีอยู่หลายชื่อ ได้แก่ หัวหิน อุเภา วังรา และแหลมค่าย ชื่อเหล่านี้ คือ สภาพอดีตของแม่น้ำซึ่งมีลักษณะเป็นคูก้น้ำหักศอก เป็นวังน้ำวนมีกระแสน้ำเชี่ยวมาก อยู่ฝั่งตรงข้ามกับวัดบางมราในปัจจุบัน ภาษาพื้นเมืองเรียกจะเข้าใจว่า "เห-รา" อีกข้อสันนิษฐานคือ ในอดีตพม่ายกทัพมาตีเมืองตะกั่วป่า ประชาชนที่อยู่อาศัยต่างขนตำรามาถึงไว้ที่คูก้น้ำวนแห่งนี้ ภาษาท้องถิ่นออกเสียงคำว่าตำราเป็น "ตำ-หฺรา" หมายถึง แม่น้ำที่มีการนำตำรามาถึงไว้ ส่วนคำว่า "ตอตั้ง" เกิดจากการตัดถนนราษฎรบำรุง และมีตอม่อใหญ่ตั้งอยู่ทางเข้าหมู่บ้านชาวบ้านใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสัญจรอยู่ระยะหนึ่ง จึงนำมาเรียกเป็นชื่อชุมชน ชุมชนบางมรา-ตอตั้ง มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือ วัดบางมรา และสนามกีฬาากลางเทศบาลเมืองตะกั่วป่า

5) **ชุมชนราษฎรบำรุง** ชาวบ้านเรียก "ราษฎรบำรุง" ชื่อชุมชนมาจากความร่วมมือของประชาชนที่อาศัยตั้งรกรากในพื้นที่ และได้ช่วยกันบำรุง รักษา ดูแล และพัฒนาให้เจริญ ชุมชนราษฎรบำรุงมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญด้านสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ คือ วัดคงคาภิมุข และอาคารโรงเรียนเต่าหมิง

6) **ชุมชนตลาดใหญ่** ชาวบ้านเรียก "ตลาดเก่า" ในอดีตประมาณ 160 ปีที่แล้ว พื้นที่บริเวณนี้เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาก มีผู้คนอาศัยอยู่คับคั่ง มีตลาดใหญ่กว่าที่อื่น สภาพอาคารบ้านเรือนเป็นตึกแถว บ่งบอกถึงความเจริญอย่างมากในสมัยนั้น จึงเรียกว่า "ตลาดใหญ่" ชุมชนตลาดใหญ่มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญด้านสถาปัตยกรรมและโบราณคดี คือ ตึกแถวโบราณ ตั้งอยู่ถนนอุดมธารา เป็นตึกแถวสองชั้นติดต่อกัน เสาก่อด้วยอิฐเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ฝาผนังก่ออิฐถือปูนมีความหนาмаก รูปทรงหลังคาแบบจีน ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบชิโนโปรตุกีส สันนิษฐานว่าสร้างพร้อมกับเมืองตะกั่วป่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2386 นอกจากนี้ยังมี สำนักสงฆ์คูหาภิมุข กำแพงจวนเจ้าเมือง บ้านขุนอินทร์ และวัดปทุมธารา ซึ่งมีอุโบสถหลังเก่าและหม้อสตีมน้ำอยู่ภายในบริเวณวัด

7) **ชุมชนเสนานุชรังสรรค์** ชาวบ้านเรียกว่า "ตลาดเก่า" เดิมอยู่ในเขตชุมชนตลาดใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ.2547 ได้แยกมาตั้งเป็นชุมชนเสนานุชรังสรรค์เนื่องจากมีประชากรเพิ่มมากขึ้น โดยนำชื่อวัดเสนานุชรังสรรค์ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญมาตั้งเป็นชื่อชุมชน ชุมชนเสนานุชรังสรรค์มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ เขาพระพุทธรบาท ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดพระธาตุคีรีเขต ชากพระเจดีย์ร้าง ตั้งอยู่เชิงเขาพระบาท และวัดเสนานุชรังสรรค์

2.3 ลักษณะทางวัฒนธรรม

งานเทศกาลประเพณีที่สำคัญของเมืองตะกั่วป่า จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์แห่งวิถีชีวิตแห่งผู้คน และมีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

- 1) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ จัดขึ้นทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี ณ สวนสาธารณะอุทยานพระนารายณ์โดยจัดให้มีพิธีทำบุญตักบาตรให้แก่พระสงฆ์เพื่อเป็นสิริมงคล
- 2) งานบวงสรวงองค์เทวรูปพระนารายณ์ จัดขึ้นช่วงปลายเดือนมีนาคม - เมษายนของทุกปี ณ สวนสาธารณะอุทยานพระนารายณ์ โดยจัดให้มีการตั้งเครื่องบวงสรวง การรำถวายองค์เทวรูปและเทพบริวาร จัดเครื่องเซ่นไหว้บวงสรวงตามแบบพิธีพราหมณ์ และจัดให้มีการแสดงแสง สี เสียงและงานมหรสพรื่นเริง
- 3) ประเพณีสงกรานต์ จัดขึ้นทุกวันที่ 13 ของทุกปี ณ สวนสาธารณะอุทยานพระนารายณ์ กิจกรรมที่สำคัญในวันสงกรานต์ ได้แก่ การสรงน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ จัดขบวนแห่พระพุทธรูปและขบวนแห่นางสงกรานต์รอบเมือง
- 4) ประเพณีชักพระแข่งเรือ จัดขึ้นหลังจากออกพรรษา ณ ชุมชนบ้านย่านยาวเทศบาลเมืองตะกั่วป่าได้ร่วมส่งเสริมสืบสานการจัดกิจกรรมของชุมชน โดยนิมนต์พระพุทธรูปประดิษฐานบนรถยนต์ ประชาชนมาร่วมชักพระแห่รอบเมือง จัดถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์ และสวดสมโภชพระพุทธรูป เมื่อถึงวันหยุดสุดสัปดาห์จัดให้มีกิจกรรมแข่งเรือในแม่น้ำตะกั่วป่า
- 5) ประเพณีกินเจ งานกินเจหรือกินผักจัดขึ้นในเดือน 9 ขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ ตามปฏิทินจีน เป็นประเพณีประจำปีของเมืองตะกั่วป่า โดยชวนประชาชนร่วมถือศีลกินผัก งดเว้นการกินเนื้อสัตว์ เป็นเวลา 9 วัน 9 คืน นอกจากนี้จัดให้มีขบวนแห่พระไปตามถนนทุกสายในวัน ขึ้น 6 ค่ำ และ 9 ค่ำ มีการเชิดมังกร สิงโต มหรสพ และการแสดงกิจกรรมบนเวที

ก.

ข.

รูปที่ ผ-2 ประเพณีสงกรานต์ที่สำคัญของเมืองตะกั่วป่า

ก. ประเพณีสงกรานต์เมืองตะกั่วป่า

ที่มา: สุชาดา รัตนปริยานุช (2556)

ข. ประเพณีกินเจเมืองตะกั่วป่า

ที่มา: อุดมชัย ลีพห่านาจ (2556)

6) ประเพณีลอยกระทง จัดในวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี ณ สวนสาธารณะทุ่งพระโพธิ์ มีการจัดกิจกรรมมากมาย เช่น ประกวดกระทง ประกวดธิดาพนมาศ การแสดงบนเวทีของนักเรียน การแสดงแสง สี เสียง มหรสพ และการละเล่นพื้นบ้าน

3. การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณที่ราบลุ่มระหว่างเขา และที่ราบลุ่มตอนกลางของตัวเมืองตะกั่วป่า มีแม่น้ำตะกั่วป่าไหลผ่านในแนวเหนือ-ใต้ โดยมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นแบบผสมผสาน สามารถจำแนกลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินหลัก ๆ ได้ดังนี้ (แผนที่ ผ-2)

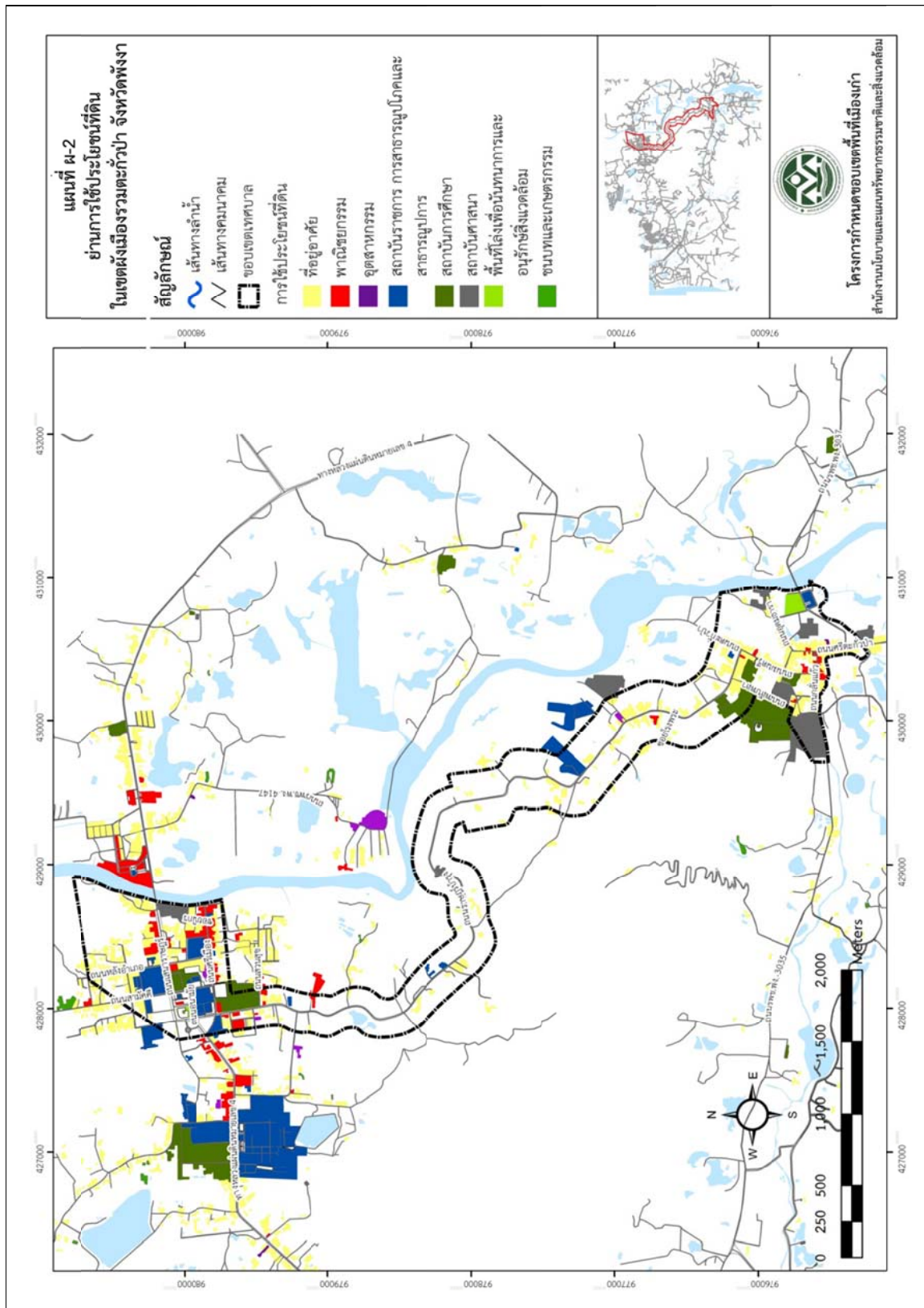
3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ประชาชนจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณชุมชนย่านยาว ชุมชนตลาดเก่า ซึ่งจะเกาะตัวอยู่บริเวณ 2 ฝากของถนนสายหลัก เช่น ถนนเพชรเกษม ถนนศรีเมือง และถนนอุดมธารา เป็นต้น

3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ย่านใจกลางเมืองใหม่ คือ ชุมชนย่านยาว บริเวณถนนศรีเมืองทั้ง 2 ฝาก และถนนอุดมธารา ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ย่านที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีตลาดสดของเทศบาลและของเอกชนให้บริการอยู่ในแต่ละชุมชน จำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ปัจจุบันยังไม่มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่มาตั้งให้บริการอยู่ในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของคนพื้นเมือง เช่น ร้านขายทอง ร้านถ่ายรูป ร้านขายยา ร้านขายอุปกรณ์ไฟฟ้า ร้านอุปกรณ์ทางการเกษตร เป็นต้น และธุรกิจประเภทธนาคาร โรงแรม ปั๊มน้ำมัน และมีตลาดนัดในชุมชนตะกั่วป่าให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ได้แก่ คานเรือ คลังสินค้า และอุตสาหกรรมทางการประมง ตั้งอยู่บริเวณบ้านน้ำเค็ม ส่วนกิจการซ่อมรถ ทำเฟอร์นิเจอร์ โรงเลื่อยไม้ โรงน้ำแข็ง ห้องเย็นแช่อาหาร เป็นต้น

3.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันต่างๆ การใช้ที่ดินประเภทนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย คือ การใช้ที่ดินเพื่อสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และการใช้ที่ดินเพื่อสถาบันราชการ การสาธารณสุขและสาธารณูปการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา มีโรงเรียนกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาล เนื่องจากความเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของอำเภอตะกั่วป่า สถาบันการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนตะกั่วป่าเสนานุกูล โรงเรียนเทศบาลบ้านศรีตะกั่วป่า โรงเรียนเทศบาลบ้านเสนารังสรรค์ และโรงเรียนบ้านน้ำเค็ม เป็นต้น

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา มีวัดตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนตะกั่วป่า วัดที่สำคัญ คือ วัดนิกรวราราม และวัดศิรีเขต เป็นต้น รวมถึงมีศาลเจ้าของเมืองตะกั่วป่า ศาลเจ้าที่สำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอู

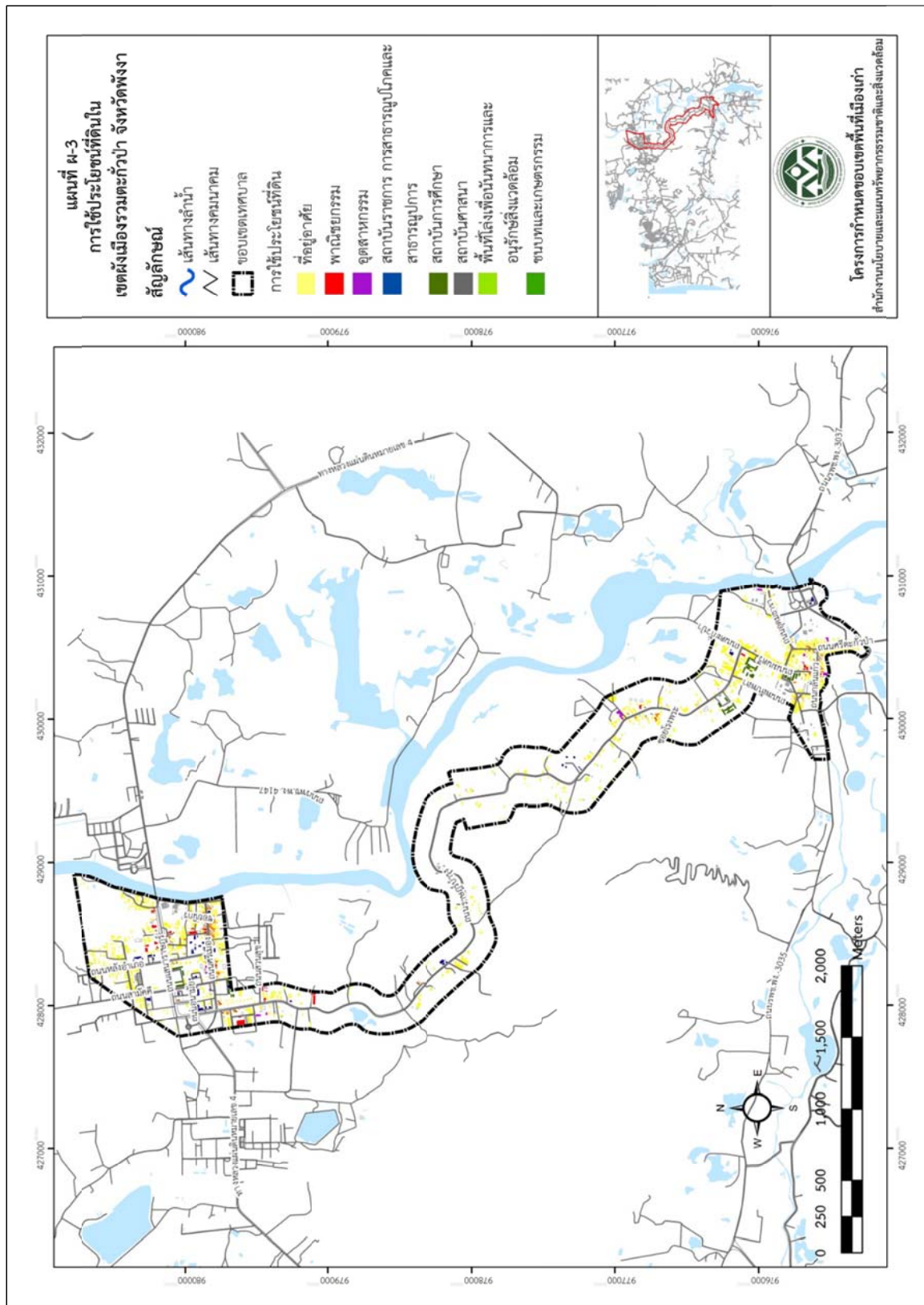
3) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณย่านยาว ซึ่งเป็นศูนย์รวมของหน่วยงานราชการต่างๆ ได้แก่ สำนักงานเทศบาลเมืองตะกั่วป่า ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า สถานีตำรวจภูธรตะกั่วป่า แขวงทางหลวงตะกั่วป่า ศาลจังหวัดตะกั่วป่า สำนักงานทรัพยากรธรณีอำเภอตะกั่วป่า การประปาส่วนภูมิภาคสาขาตะกั่วป่า ชุมสายโทรศัพท์ตะกั่วป่า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขาตะกั่วป่า และด่านศุลกากรตะกั่วป่า เป็นต้น และมีหน่วยงานราชการที่กระจายตัวอยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่าที่ให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อความสะดวกในการติดต่อหน่วยงานราชการ

จากการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์อาคารในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า สามารถสรุปจำนวนอาคารแต่ละประเภทการใช้ประโยชน์อาคาร ในปี พ.ศ.2555 พบว่า มีจำนวนอาคารทั้งสิ้น 10,161 หลัง ประกอบด้วย พื้นที่อยู่อาศัยมากที่สุด ร้อยละ 74.02 รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัยผสมผสาน ร้อยละ 11.84 สถาบันราชการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ร้อยละ 2.87 และศาสนสถาน ร้อยละ 2.79 ตามลำดับ ซึ่งการกระจายตัวของอาคารมีอยู่กระจุกกระจายตามแนวถนนสายหลักของพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณถนนราษฎร์บำรุง ในย่านยาวและตลาดใหญ่ (ตารางที่ ผ-1 และแผนที่ ผ-3)

ตารางที่ ผ-1 การใช้ประโยชน์อาคารในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า ปี พ.ศ. 2555

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวนอาคาร (หลัง)	ร้อยละ	พื้นที่การใช้ประโยชน์ (ตร.ม.)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	1,701	74.02	192,253.09	61.90
พาณิชยกรรม	44	1.91	13,812.65	4.45
อุตสาหกรรม	13	0.57	5,318.30	1.71
ที่อยู่อาศัยผสมผสาน	272	11.84	38,747.68	12.48
สถาบันราชการ	66	2.87	18,304.69	5.89
สาธารณูปโภค สาธารณูปการ	34	1.48	15,682.77	5.05
สถาบันการศึกษา	64	2.79	15,528.44	5.00
นันทนาการ	6	0.26	531.16	0.17
เกษตรและปศุสัตว์	4	0.17	119.01	0.04
อื่นๆ	94	4.09	10,290.80	3.31
รวม	2,298	100.00	310,588.60	100.00

ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง (2555)

4. กฎและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาเมืองตะกั่วป่า

กฎและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาเมืองตะกั่วป่า ที่สำคัญมีเพียงฉบับเดียว คือ กฎกระทรวงกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในพื้นที่บางส่วนของท้องที่ตำบลบางนายสี ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบางม่วง ตำบลบางไทร และตำบลตำตั่ว อำเภอบางสะพาน จังหวัดพังงา พ.ศ.2547 ส่วนกฎกระทรวงผังเมืองรวมชุมชนตะกั่วป่า ฉบับที่ 351 พ.ศ. 2540 กฎกระทรวงฉบับดังกล่าวหมดอายุแล้ว และได้ต่ออายุหลายครั้งเรื่อยมาจนปัจจุบันได้หมดอายุลงแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2552

จากกฎกระทรวงฉบับที่ใช้ควบคุมพื้นที่ในเขตเมืองตะกั่วป่าปัจจุบัน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 51 ก เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2547 ได้กำหนดบริเวณพื้นที่ให้มีการควบคุมหรือห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในบริเวณที่ 1 และบริเวณที่ 2 ตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง (แผนที่ ผ-4) เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าที่ยังคงหลงเหลือแหล่งโบราณสถานและอาคารเก่าแก่ให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัดคือ อาคารแบบชิโนโปรตุกีสในบริเวณย่านตลาดเก่า ทั้งนี้ การควบคุมดังกล่าวไม่รวมอาคารสถานที่ของราชการ สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา

จากรายละเอียดข้อกำหนดในกฎกระทรวงฉบับนี้ ตามข้อ 2 กำหนดให้พื้นที่บางส่วนของท้องที่ตำบลบางนายสี ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบางม่วง ตำบลบางไทร และตำบลตำตั่ว อำเภอบางสะพาน จังหวัดพังงา ภายในบริเวณแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้เป็นบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารชนิดและประเภท ดังต่อไปนี้

1) ภายในบริเวณที่ 1 ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลัง ตั้งแต่ 300 ตารางเมตรขึ้นไป

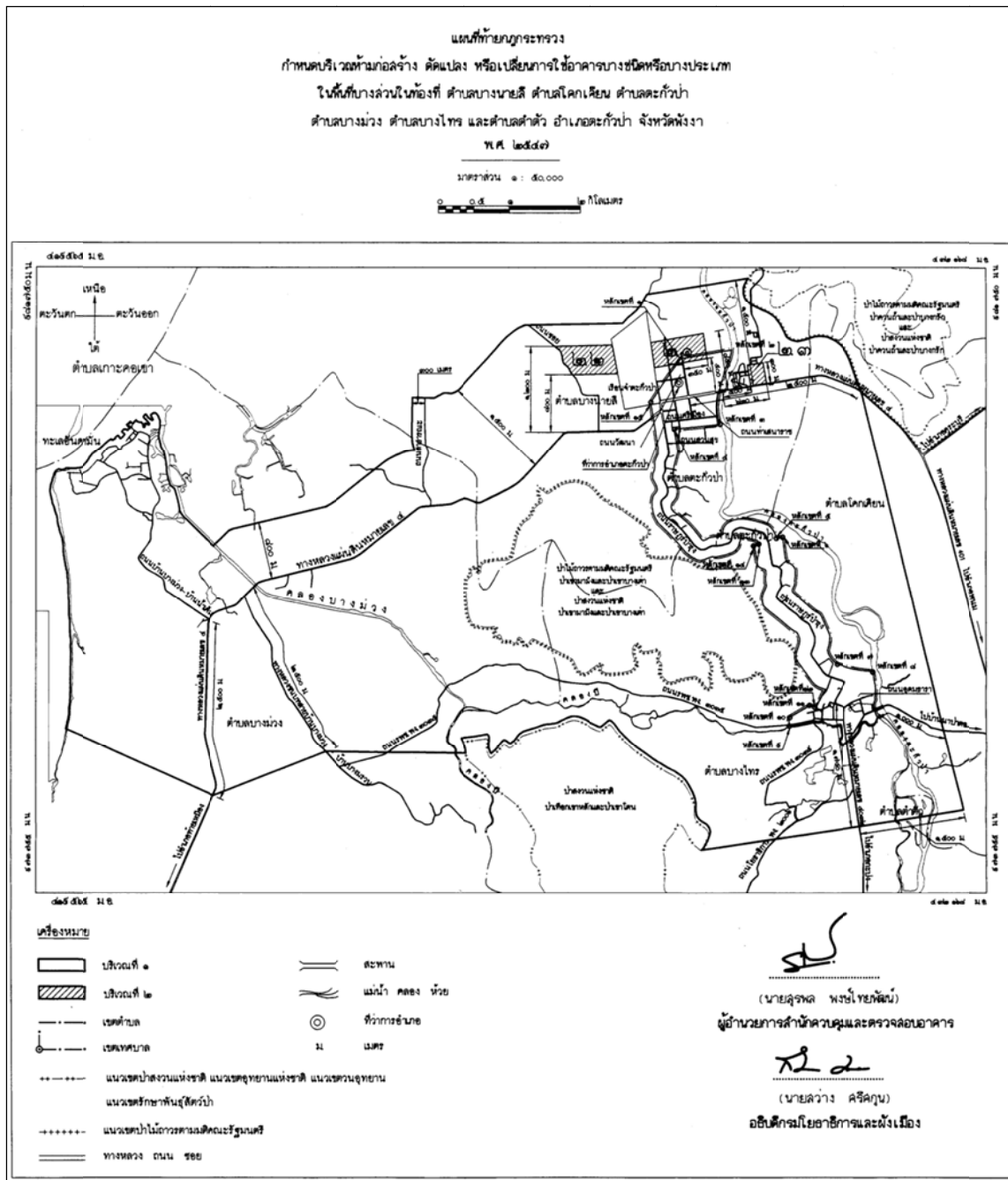
2) ภายในบริเวณที่ 2 ห้ามบุคคลใดก่อสร้างอาคารดังต่อไปนี้

(1) อาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังเกิน 1,000 ตารางเมตร

(2) อาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีกค้าส่งที่มีพื้นที่ใช้สอยอาคารรวมกันเพื่อประกอบกิจการในอาคารหลังเดียวกันหรือหลายหลังเกิน 300 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร เว้นแต่อาคารพาณิชย์กรรมประเภทค้าปลีกค้าส่งนั้นจะเป็นไปตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงนี้

3) อาคารที่มีอยู่แล้วในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ 2 ก่อนหรือในวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่ห้ามดัดแปลงหรือเปลี่ยนการใช้อาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ 2

4) อาคารที่ได้รับใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้นก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตหรือการแจ้งให้เป็นการขัดต่อกฎกระทรวงนี้ไม่ได้

แผนที่ ผ-4 แผนที่ท้ายกฎกระทรวง เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในพื้นที่บางส่วนของท้องที่ตำบลบางนาฮี ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบางม่วง ตำบลบางไทร และตำบลตำตัว อำเภอดงแก้ว จังหวัดพังงา
ที่มา: ราชกิจจานุเบกษา (2547)

อย่างไรก็ตาม พบว่า กฎ ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการพัฒนาเมืองในด้านอื่นๆ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้งานด้านการอนุรักษ์ในเมืองเก่าตะกั่วป่าถูกลดความสำคัญลงไป รวมถึงปัจจัยด้านความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในเมืองตะกั่วป่า ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ในพื้นที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

จากข้อมูลการสำรวจโดยการสัมภาษณ์ประชาชน เจ้าหน้าที่เทศบาล และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ พบว่า ประชาชนในพื้นที่เมืองตะกั่วป่าส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์อาคารเก่าและย่านประวัติศาสตร์ และการเห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์เมืองเก่าตะกั่วป่า เห็นได้จากการที่ประชาชนในพื้นที่ย่านตลาดใหญ่ ได้ทำการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านที่จากเดิมที่เป็นบ้านแบบชิโนโปรตุกีส ซึ่งเสื่อมสภาพตามกาลเวลาเป็นบ้านแบบสมัยใหม่ โดยปราศจากความเข้าใจต่อคุณค่างานอนุรักษ์ ดัดแปลงอาคาร ใช้วัสดุอื่นทดแทน หรือคงไว้ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม รวมถึงการพัฒนาเมืองจากการขยายถนนเพื่อปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ได้ทำให้บ้านแบบชิโนโปรตุกีสในย่านตลาดเก่าของเมืองตะกั่วป่ามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมเป็นอย่างมาก

ที่ผ่านมาทางเทศบาลเมืองตะกั่วป่าได้มีการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ย่านตลาดเก่า ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา ร่วมกับเทศบาลเมืองตะกั่วป่า ชุมชนตลาดเก่า (ตลาดใหญ่) ชุมชนเสนานุชรังสรรค์ อำเภอตะกั่วป่า และศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ได้ร่วมกันจัดงานถนนสายวัฒนธรรม “ตะกั่วป่าเมืองเก่า เล่าความหลัง” ณ บริเวณถนนศรีตะกั่วป่า (ตลาดเก่า) อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองตะกั่วป่า ถือเป็นการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมพื้นที่เมืองตะกั่วป่า แต่ลักษณะการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้น เกิดจากความสนใจจากตัวบุคคลมากกว่าการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นเพื่องานอนุรักษ์ อีกทั้งยังขาดหน่วยงานที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านอาคารเก่าในเมืองตะกั่วป่าให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ผ.2 การรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญ

1. ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน

ตะกั่วป่าหรือตะโกลา เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยโบราณบริเวณริมแม่น้ำตะกั่วป่า ในฐานะที่เป็นเมืองท่าจอดเรือ และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนค้าขายของหลายชนชาติ นักปราชญ์ทางโบราณคดีเชื่อว่า ชุมชนตะกั่วป่าโบราณ หรือเมืองตะโกลาเกิดขึ้นมากกว่า 2,000 ปีแล้ว กล่าวคือ ชาว

อินเดียที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ในแคว้นกลิงคราฐ ได้อพยพหนีภัยสงครามไปตั้งชุมชนตามที่ตั้งต่าง ๆ ในคาบสมุทรลายุ รวมถึงชุมชนตะกั่วป่าโบราณ ที่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 บริเวณบ้านทุ่งตึกและปลายคลองเหมือง (หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะคอเขา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงาในปัจจุบัน) ได้จากหลักฐานที่ปรากฏอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน เช่น ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชาม เครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพราหมณ์ เมืองตะโกลาจึงเป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้าขายกับต่างชาติที่มีอารยธรรมรุ่งเรือง และยังเป็นเส้นทางสำคัญในเดินทางข้ามคาบสมุทรลายุไปยังฝั่งตะวันออก เพราะมีทำเลที่ตั้งของเมืองท่าตะโกลาเป็นจุดที่เหมาะสม มีปัจจัยเกื้อกูลอีกหลายประการ คือ

(1) แนวลมมรสุมพัดผ่าน กล่าวคือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน เป็นเวลาที่นักเดินเรือเดินทางจากตะวันตก เช่น อินเดีย อาหรับ เข้ามาสู่ตะกั่วป่าโดยอาศัยลมมรสุมนี้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมีนาคม นักเดินเรือก็สามารถอาศัยลมมรสุมนี้เดินทางกลับไปได้สะดวก

(2) มีเกาะจอดพักเรือหลบคลื่นลมได้ดี บริเวณตะกั่วป่า ตรงเกาะคอเขา เรือสามารถเดินเข้าออกได้สะดวกทั้งทางตอนเหนือและตอนใต้ของเกาะเพราะมีร่องน้ำลึก

(3) เป็นเส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรไปยังฝั่งทะเลตะวันออกได้สะดวกที่สุดเนื่องจากตะกั่วป่า (เกาะคอเขา) ตั้งอยู่ตรงปากแม่น้ำตะกั่วป่าติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกใช้เป็นที่พักขนถ่ายสินค้า และสามารถใช้น้ำแม่น้ำตะกั่วป่าลำเลียงสินค้าข้ามเขาสก ไปลงแม่น้ำศรีรัฐออกอ่าวบ้านดอนและเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือเดินทางต่อไปยังจีนต่อไป (ต้นแม่น้ำตะกั่วปากับต้นแม่น้ำศรีรัฐห่างกันเพียง 200 เส้น หรือประมาณ 8 กิโลเมตร เส้นทางนี้ใช้มาจนกระทั่งมีการตัดถนนสายตะกั่วป่า-สุราษฎร์ธานี จึงได้เลิกใช้)

(4) มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและเป็นที่ต้องการของชาวตะวันตก คือ แร่ดีบุกและเครื่องเทศ (ลูกกระวาน)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ตะกั่วป่าจึงเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุดในการแวะพักเรือเพื่อรวบรวมและขนถ่ายสินค้าเตรียมจัดหาเสบียงอาหารสำหรับเดินทาง ซ่อมแซมเรือระหว่างรอลมมรสุม รวมทั้งเป็นเส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรไปยังฝั่งทะเลตะวันออก ตะกั่วป่าจึงพัฒนาเป็นเมืองท่าจอดเรือที่สำคัญ และเป็นที่รู้จักของชนชาติต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนคนไทยยุคแรกเข้ามาเพื่อขุดหาแร่ดีบุก มีชื่อเรียกว่า "ตะกั่วป่า" และในบริเวณอื่นที่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์อีกหลายแห่ง ได้แก่ ตะกั่วทุ่ง และถลาง ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เรียกชุมชนทั้งสามแห่งนี้รวมกันว่า ตะกั่วถลาง ซึ่งสรุปเกี่ยวกับชื่อเมืองตะกั่วป่าได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มแรกสันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า "ตะโกลา" และอีกหนึ่งมีความเห็นว่าน่าจะมาจากการเรียกชื่อแร่ดีบุกที่ถลุงแล้วของชาวบ้านในแถบนี้ว่า "ตะกั่ว" ผสมกับคำว่า "ป่า" คือ ตะกั่ว (ดีบุก) ที่อยู่ในท้องทุ่ง

จนกระทั่งปี พ.ศ. 1820-1860 ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ปรากฏชื่อเมืองตะกั่วป่าขึ้นแทน สันนิษฐานว่าชื่อเมืองตะกั่วป่าถูกเรียกตามสำเนียงไทยว่า เมืองตะกั่วป่า ซึ่งปรากฏในประวัติศาสตร์อีกครั้งในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2181-2193) แห่งกรุงศรีอยุธยา ส่วนในสมัยกรุงธนบุรีมีหลักฐานปรากฏว่าเมืองตะกั่วป่ามีเจ้าเมืองหรือผู้รักษาราชการตลอดมา คือ พระยาตะกั่วป่า (อิน) พระยาตะกั่วป่า (จิ้น) พระยาตะกั่วป่า (เกต) เป็นเจ้าเมือง สันนิษฐานว่าตั้งเมืองอยู่ที่เขาเวียง มาในสมัยพระยาตะกั่วป่า (ม่วง) สันนิษฐานว่า เมืองตะกั่วป่าตั้งอยู่ที่ตำบลตำตั่ว ชาวจีนเรียกว่า เต็งโกป่า จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 เกิดสงครามเก้าทัพ พม่ายกทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้ ได้เมืองชุมพร ไซยา นครศรีธรรมราช ตะกั่วป่า ปี พ.ศ. 2352 พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองภาคใต้ อีก เมืองตะกั่วป่าสมัยนั้นตั้งเมืองอยู่ที่บ้านตะกั่วป่า (หมู่ที่ 8 ตำบลโคกเคียน อำเภอตะกั่วป่าในปัจจุบัน) เจ้าเมืองตะกั่วป่าในครั้งนั้นชื่อพระยาตะกั่วป่า (อุ) เมืองตะกั่วป่าถูกพม่าทำลายจนยับเยิน ผู้คนได้อพยพหนีเข้าป่าและอีกส่วนหนึ่งหนีไปอยู่บริเวณปากแม่น้ำพังงา จึงทำให้เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองร้างในที่สุด

จากประวัติเมืองตะกั่วป่าพบว่าชุมชนเก่าที่มีสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส เกิดขึ้นสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงรัชกาลที่ 7 การวางผังเมืองหรือการตั้งชุมชนในยุคแรกของชุมชนเมืองตะกั่วป่า (เก่า) ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดจะตั้งเมืองอยู่บริเวณคั้งน้ำของแม่น้ำตะกั่วป่า ในจุดที่น้ำลึกไหลช้า ทำให้ง่ายต่อการเทียบเรือสินค้าขนาดใหญ่ และการตั้งเมืองโอบล้อมของหุบเขาลักษณะของที่ดินเป็นผืนแคบยาวเกาะไปตามถนน มีความลึกของที่ดินไม่แน่นอน รูปแบบทางศิลปกรรมและลักษณะของตัวอักษรของศิลาจารึกที่พบในเขตอำเภอตะกั่วป่า แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการตั้งหลักแหล่งของพวกอินเดียนได้

รูปที่ ผ-3 วิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการปกครองของเมืองเก่าตะกั่วป่า

รูปที่ ผ-4 การทำเหมืองแร่ในอดีตของเมืองเก่าตะกั่วป่า

ที่มา: ถ่ายจากงานแสดงนิทรรศการเทศบาลเมืองตะกั่วป่า, เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2556

กลุ่มชุมชนเก่าที่อยู่ในเมืองตะกั่วป่า มีสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีส เกิดจากอิทธิพลทางการค้ากับชาวต่างชาติ สามารถแยกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 ได้แก่ อาคารชิโนโปรตุกีส เป็นอาคารที่มีโครงสร้างเป็นกำแพงรับน้ำหนัก มีอาเขตด้านหน้าอาคารและมีลวดลายประดับอาคารเป็นยุโรป เช่น ที่หัวเสา ปูนปั้นประดับผนังอาคารหรือขอบหน้าต่าง โดยนับรวมถึงอาคารทรงจีน จะไม่ค่อยมีการตกแต่งลวดลายใด ๆ บนอาคารในกลุ่มนี้

ประเภทที่ 2 ได้แก่ อาคารชิโนโปรตุกีสประยุกต์ เป็นอาคารที่เป็นโครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.) จะมีอาเขตหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องมีลวดลายประดับอาคารในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลวดลายแบบจีนหรือยุโรป

ประเภทที่ 3 ได้แก่ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น เป็นอาคารเรือนแถวไม้ที่พบเป็นส่วนใหญ่ในพื้นที่ มีอาเขตหรือไม่ก็ได้ โดยมีหลักในการพิจารณา คือ ความหนาแน่น ความต่อเนื่อง หรือความกระจุกตัวของอาคารในพื้นที่ และพิจารณาตำแหน่งที่ตั้งและบทบาทการใช้สอยอาคาร ที่มีความสำคัญต่อชุมชนเก่า

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนบนถนนศรีตะกั่วป่าตั้งอยู่ริมคลองตะกั่วป่า มีถนนสายสำคัญ 5 สาย คือ ถนนสายตะกั่วป่า ถนนอุดมธารา ถนนกลั่นแก้ว ถนนมนตรี 2 และถนนหน้าเมือง โดยมีถนนศรีตะกั่วป่าเป็นถนนสายหลัก และเป็นศูนย์ของการตั้งชุมชน มีอาคารรูปแบบชิโนโปรตุกีสอยู่อย่างหนาแน่นและค่อนข้างสมบูรณ์ตลอดแนวยาวริมถนนอุดมธาราและบนถนนสายนี้ยังเป็นที่ตั้งของ "กำแพงเมืองตะกั่วป่า" ซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญ โดยอยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร ที่ตั้งของกำแพงค่ายเมืองตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำตะกั่วป่า การเข้าถึงในปัจจุบันการติดต่อกับเมืองอื่น ๆ ยังคงเป็นถนนสายเดียวและมีสภาพคดเคี้ยวผ่านแนวเทือกเขาที่สลับซับซ้อน สภาพของการจราจรเป็นไปอย่างบางเบา เหมาะกับการ

อนุรักษ์เมืองในขณะเดียวกันก็ควรจะพัฒนาศักยภาพของเมืองให้กลับมามีชีวิตชีวา ที่สามารถทำให้เมืองตะกั่วป่าดูแลตัวเองได้และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตชุมชนตลาดใหญ่

อย่างไรก็ตาม เมืองตะกั่วป่ายังคงหลงเหลือร่องรอยความเป็นอดีต และพื้นที่ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ของเมืองอย่างเห็นได้ชัดคือ บริเวณชุมชนตลาดเก่า (ตลาดใหญ่) ซึ่งถือเป็นย่านเก่าหรือเมืองเก่าของเมืองตะกั่วป่าในปัจจุบัน โดยบริเวณที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองเก่า ได้แก่ จวนเจ้าเมือง วัดหน้าเมือง อาคารบ้านเรือนรูปทรงชิโนโปรตุกีส และอาคารสมัยเก่าของผู้มีฐานะ เช่น บ้านขุนอินทร์ ซึ่งเป็นลูกหลานของตระกูล ณ นคร (เจ้าเมืองนคร) สำหรับรูปแบบการสร้างอาคารแบบชิโนโปรตุกีสนั้น ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคารมาจากพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (อดีตเจ้าเมืองตรัง) ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองตะกั่วป่าในอดีต แต่ในปัจจุบันอาคารแบบชิโนโปรตุกีสดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงไปหลายหลัง เนื่องจากการปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมโดยเจ้าของเอง และจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากการขยายถนนเมื่อประมาณ 20 ปีก่อน

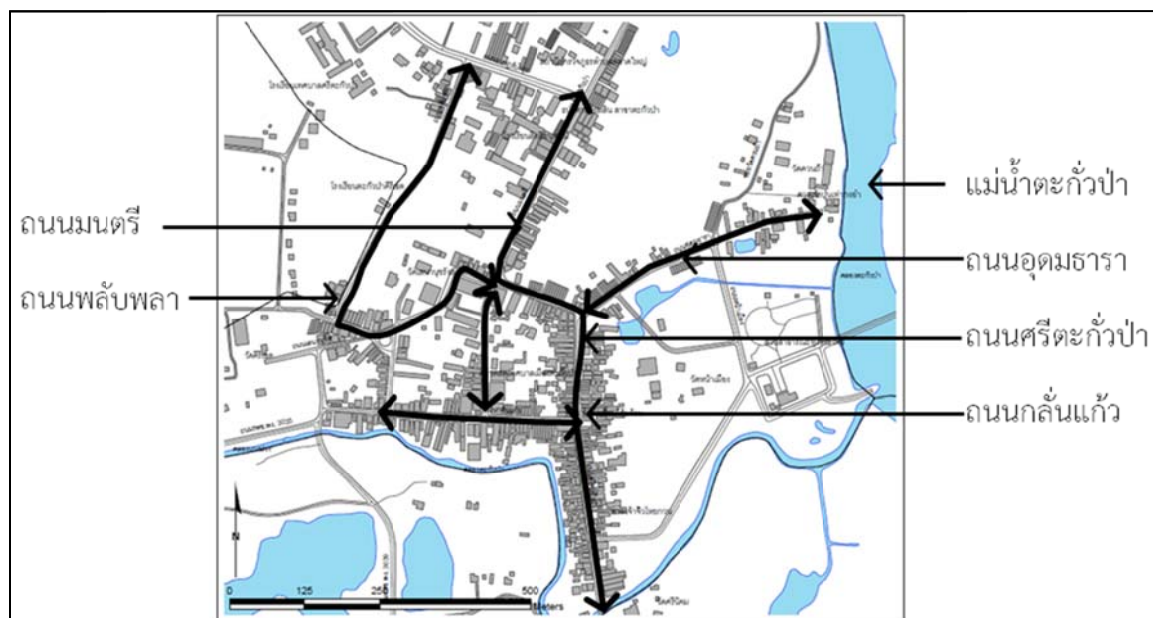
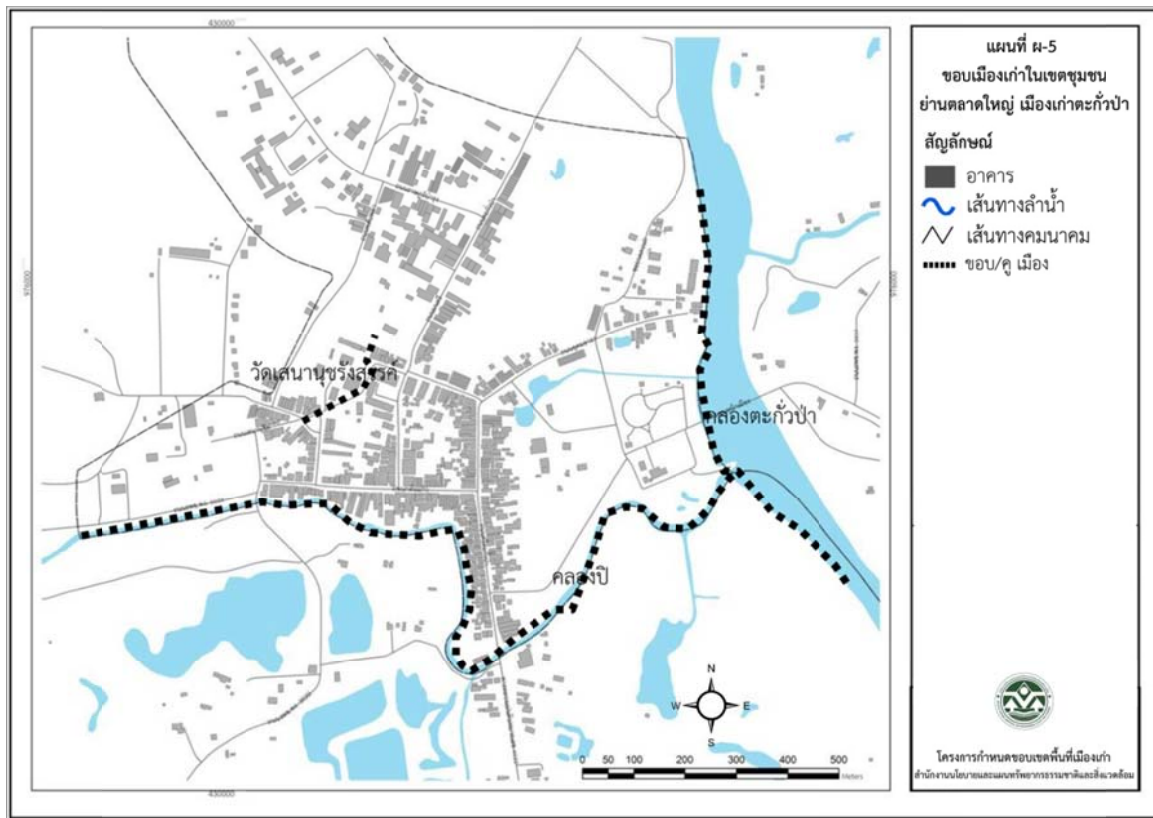
2. องค์ประกอบของเมืองเก่าตะกั่วป่า

2.1 ป้อม คูเมือง กำแพงเมือง

เมืองตะกั่วป่าได้ถูกกองทัพพม่าเข้าตีและเผาทำลายเมืองให้เกิดความเสียหายจนยากที่จะบูรณะให้กลับสู่สภาพเดิมได้ พระยาเสนาสุจิต (นุช) จึงได้ย้ายเมืองไปตั้งที่ใหม่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเก่า เพราะมีชัยภูมิที่ดี มีแม่น้ำตะกั่วปากันอยู่ทางด้านทิศตะวันออก และมีคลองบางม่วงไหลมาบรรจบกับแม่น้ำตะกั่วป่าจากด้านทิศตะวันตก ทำหน้าที่กั้นตัวเมืองไว้เกือบรอบด้าน ผู้คนที่หนีภัยจากกองทัพพม่าได้กลับมาอยู่บริเวณตัวเมืองใหม่ และในปี พ.ศ. 2390 ได้สร้างวัดใหม่กำแพงแลงขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ต่อมาได้ชื่อว่า วัดเสนานุชรังสรรค์ (วัดใหม่) สถานที่ดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นคูเมืองหรือขอบเมือง

2.2 แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า

จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าที่มีแม่น้ำตะกั่วป่าเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญของพื้นที่ที่เชื่อมต่อเมืองตะกั่วป่าและพื้นที่ภายนอกทางทะเลฝั่งอันดามัน เส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางสายสำคัญในการขนส่งแร่ที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งเริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานยุคแรกในบริเวณเกาะคอเขา เข้ามาสู่พื้นที่แผ่นดินบริเวณเมืองเก่าตะกั่วป่าปัจจุบัน จากแม่น้ำตะกั่วป่าที่เคยเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทางเรือไปยังเมืองต่าง ๆ แล้ว พัฒนาการของโครงข่ายถนนที่สำคัญภายในเมืองเก่าตะกั่วป่า ถนนสายแรก ได้แก่ ถนนอุตมธารา เป็นที่ตั้งของจวนเก่าเจ้าเมือง และวัดหน้าเมือง ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวในอดีต ตำแหน่งที่ตั้งของเมือง และการขยายตัวของเมืองต่อเนื่องเข้าสู่พื้นที่ชั้นใน คือ ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนกลั่นแก้ว ถนนมนตรี จนกระทั่งถึงถนนพลับพลาซึ่งเคยเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 ตามลำดับ

รูปที่ ผ-5 ทิศทางระบบโครงข่ายคมนาคมที่สำคัญของเมืองเก่าตะกั่วป่า

2.3 ธรรมชาติในเมือง

จากพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าตะกั่วป่า ซึ่งมีแม่น้ำตะกั่วป่าเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ความยิ่งใหญ่ของแม่น้ำตะกั่วป่าในอดีตตามการบอกเล่าของคนในพื้นที่ แม่น้ำตะกั่วป่ามีขนาดกว้างมากพอที่จะสามารถนำเรือขนาดใหญ่จากทะเลเข้ามายังพื้นที่ตัวเมืองตะกั่วป่าได้อย่างง่ายดาย ถึงแม้สภาพลำน้ำของแม่น้ำตะกั่วป่าในปัจจุบันอาจมีความตื้นเขินจากการทำเหมืองแร่ในอดีตและบุกรุกเพื่อการตั้งถิ่นฐานของคนในปัจจุบัน แต่หลายหน่วยงานตลอดจนชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญต่อสภาพภูมิทัศน์สองฝั่งแม่น้ำตะกั่วป่า ในฐานะซึ่งเป็นที่ตั้งของท่าเรือในอดีต ที่เชื่อมต่อกับถนนอุทุมพรธาราเข้ามายังพื้นที่ชั้นในของเมืองตะกั่วป่า ซึ่งยังคงมีสภาพความเป็นธรรมชาติอยู่มาก

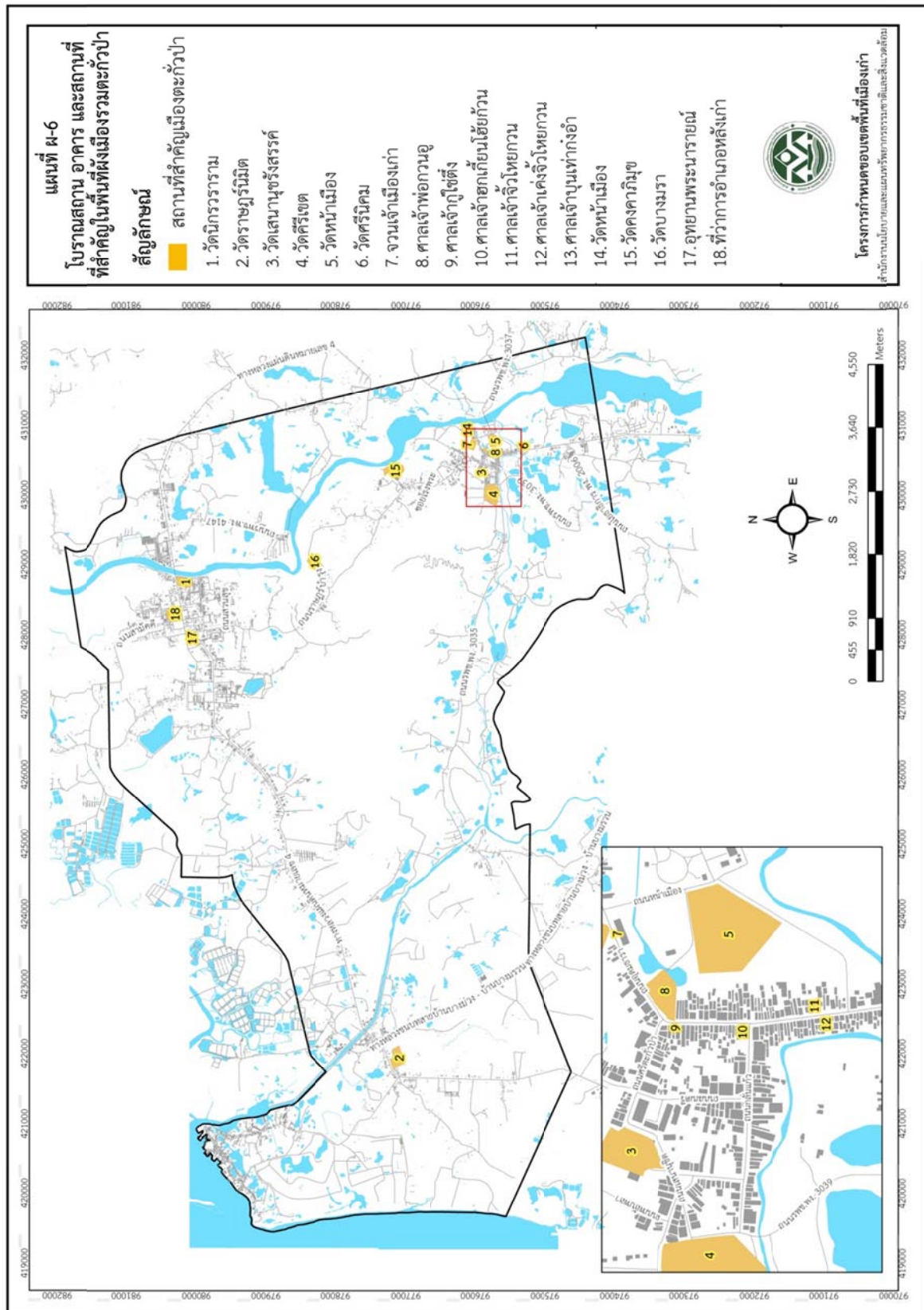
รูปที่ ผ-6 สภาพภูมิทัศน์บริเวณริมแม่น้ำตะกั่วป่า

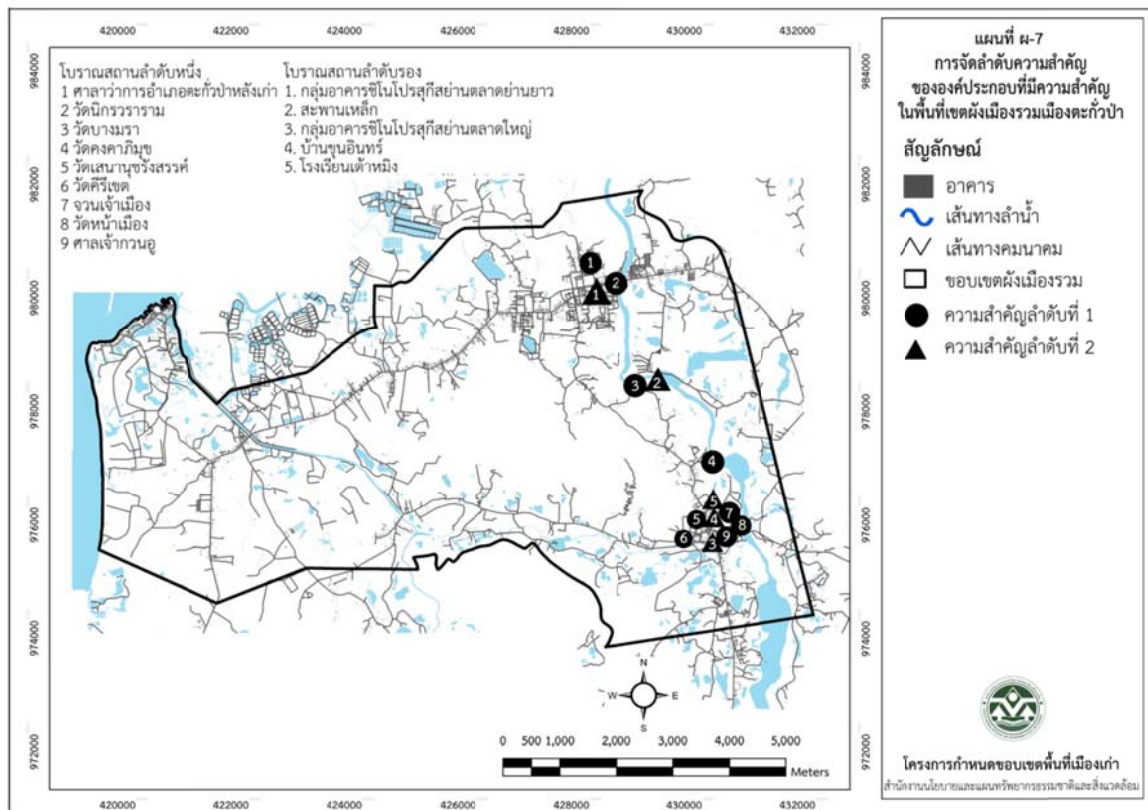
2.4 พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองท่าสำคัญในอดีต เป็นพื้นที่ที่เคยรุ่งเรืองจากการทำเหมืองแร่และยังเป็นชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ ทำให้ชาวเมืองตะกั่วป่ามีการสร้างบ้านเรือนที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีส และด้วยเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการหลายแห่ง ทำให้เมืองตะกั่วป่ามีความเจริญมาถึงปัจจุบันนี้ โดยพบร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของเมืองในยุคทองของเหมืองแร่ดิบบุก เห็นได้จากอาคารบ้านเรือนและร้านค้าของชาวจีนที่มีรูปทรงแบบชิโนโปรตุกีส ตลอดจนอาคารและศาสนสถานตามความเชื่อของคนในพื้นที่ ซึ่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในเขตผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าแสดงดังแผนที่ ผ-6

2.5 โบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในเมืองเก่าตะกั่วป่า

พัฒนาการของเมืองตะกั่วป่าที่สืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งทอดมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมทั้งที่ยังคงปรากฏหลักฐานและไม่ปรากฏหลักฐาน ในพื้นที่เขตผังเมืองรวมตะกั่วป่ามีชุมชนที่สามารถดำรงไว้ซึ่งมรดกทางด้านสถาปัตยกรรมของอาคารที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตแบ่งเป็น 2 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ ผ-7)

1) อาคารโบราณที่มีความสำคัญประเภทที่ 1 ในพื้นที่เมืองตะกั่วป่ามีแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานมากมายจากพัฒนาของเมืองในยุคสมัยเก่า ส่วนใหญ่เป็นอาคารทางศาสนาในพุทธสถานทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ประกอบด้วย

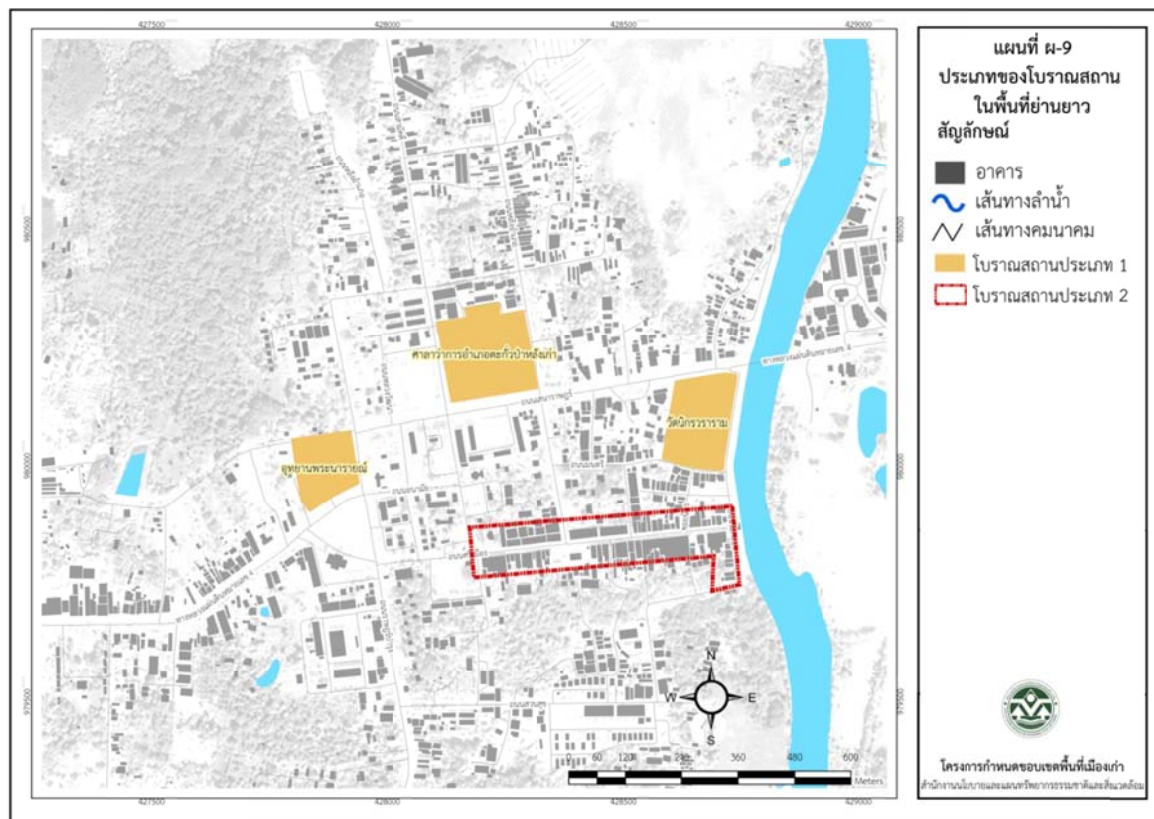
(1) ย่านชุมชนตลาดใหญ่ ได้แก่ (แผนที่ ผ-8)

ศาลเจ้าฮกเกี้ยนไฮ้ก้วน	ศาลเจ้าเค่งจิวโหยกวน	วัดศรีนิคม
วัดหน้าเมือง	ศาลเจ้าพ่อกวนอู	จวนเจ้าเมือง
วัดเสนานุชรังสรรค์	วัดศรีเขต	วัดควนถ้ำ

(2) ย่านชุมชนตลาดย่านยาว ได้แก่ (แผนที่ ผ-9)

อาคารที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่าหลังเก่า วัดนิกรวราราม และวัดคงคามิซุ

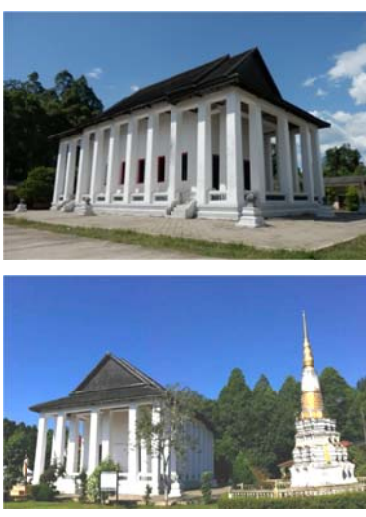
2) อาคารโบราณประเภทที่ 2 ได้แก่ อาคารพาณิชย์กรรม และอาคารที่พักอาศัยรูปแบบชิโนโปรตุกีส อาคารในเมืองเก่าตะกั่วป่ามีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นรูปแบบชิโนโปรตุกีส ได้แก่ ตึกแถวโบราณบริเวณถนนอุดมธารา และบริเวณถนนศรีตะกั่วป่า ซึ่งพัฒนามาจากความรุ่งเรืองของเหมืองแร่และการค้าที่เกิดขึ้นในสมัยอดีต กลุ่มอาคารเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของเมืองที่แสดงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม รวมถึงบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ปัจจุบันแม้ธุรกิจเหมืองแร่ได้หมดไปจากพื้นที่แล้ว แต่ยังคงหลงเหลือตึกแถวโบราณเหล่านี้อยู่มาก เนื่องด้วยรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมที่งดงามและการรวมตัวของกลุ่มอาคารเป็นแนวอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดทัศนียภาพของเมืองที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์

ทั้งนี้ ภายในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าและพื้นที่ข้างเคียง มีโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดของสถานที่แต่ละแห่งดังตารางที่ ผ-2

ตาราง ผ-2 รายละเอียดสถานที่สำคัญแต่ละแห่งในพื้นที่เมืองตะกั่วป่า

ลำดับที่	สถานที่	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
1	ที่ว่าการอำเภอ หลังเก่า หรือ ศาลากลางจังหวัด ตะกั่วป่าเก่า	เป็นสถาปัตยกรรมที่มีรูปทรงแบบเดียวกับศาลากลางจังหวัดพังงาหลังเก่า สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 แต่เดิมสร้างเป็นศาลากลางจังหวัดตะกั่วป่า ลักษณะเป็นอาคารทรงปั้นหยา ตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ก่ออิฐถือปูน ตัวอาคารยาวเหยียดขนานกับถนน กึ่งกลางด้านหน้าของอาคารเป็นห้องมุขเปิดโล่ง มีระเบียงยาวตลอดด้านหน้าตัวอาคารเป็นพื้นไม้ หลังคาปูด้วยกระเบื้องหินทรายลูกฟูก ท้ายอาคารทั้งสองด้านเป็นห้องโถงใหญ่	
2	อุทยานพระ นารายณ์	เป็นสวนสาธารณะระดับเมืองของอำเภอตะกั่วป่า เป็นที่ประดิษฐานองค์เทวรูปพระนารายณ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และที่เคารพบูชา ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ฮินดู	
3	อาคารโรงเรียน เต้าหมิง	สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2465 เป็นอาคารรูปทรงชิโนโปรตุกีสประยุกต์ หลังคามุงสังกะสี โดยช่างฝีมือชาวจีน ปัจจุบันโรงเรียนได้ถูกยกเลิกไปแล้ว เหลือเพียงอาคารโรงเรียนซึ่งอยู่ในความดูแลของมูลนิธิโรงเรียนเต้าหมิงตะกั่วป่า สร้างโดยการเรียไ้เงินทุนจากเศรษฐีเหมืองแร่และพ่อค้าชาวจีนในตลาดเก่า ตลาดย่านยาว จังหวัดระนอง และจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้บุตรหลานของคนอื่นที่อาศัยอยู่ในเมืองตะกั่วป่าได้เรียนหนังสือ จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา	

ลำดับที่	สถานที่	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
4	มัสยิดอิตายะตุลอิสลามียะห์	เป็นมัสยิดที่สำคัญของชุมชนบ้านบางกรัก	
5	วัดนิกรวราราม	สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2336 โดยคุณตาแก้ว และคุณตาราม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2385 วัดแห่งนี้เคยเป็นสถานที่เก็บรวบรวมศพผู้ประสบภัยสึนามิเพื่อรอการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล	
6	สะพานเหล็ก	สะพานเหล็กเป็นสะพานข้ามแม่น้ำตะกั่วป่า มีความยาวประมาณ 200 เมตร รถมอเตอร์ไซด์สามารถสวนกันได้ สร้างโดยบริษัทหุติบุญสูงโคกขุ่น ในปี พ.ศ. 2511 โดยใช้เหล็กจากเรือชุดแรกที่หยุดกิจการ เพื่อให้ความสะดวกแก่คนงานของบริษัท และประชาชนทั่วไป	
7	วัดหน้าเมือง	ตั้งอยู่หน้ากำแพงค่าย ตามประวัติกล่าวว่า ธิดาพระยาตะกั่วป่า ซึ่งมีนามเดิมว่า ม่วง หรืออุ คนในสมัยนั้นเรียกว่า "ท่านเท้า" เป็นผู้สร้าง	
8	วัดเสนานุชรังสรรค์	คนทั่วไปเรียกว่า วัดใหม่กำแพงแลง พระยาเสนานุชิต (นุช) เป็นผู้สร้างขึ้น มีพระอุโบสถขนาดใหญ่ที่เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากแบบของจีน เช่นเดียวกับบ้านเรือนในย่านตลาดใหญ่ และเป็นโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. 2539	

ลำดับที่	สถานที่	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
9	ศาลเจ้าพ่อกวนอู (จีนไช่ต้ง)	เป็นศาลเจ้าที่สร้างทีหลัง แต่ได้รับความนิยมมาก เพราะว่าเป็นศาลเจ้าที่คนชั้นกลางนิยมมาขอพรเรื่องเกี่ยวกับการเสี่ยงโชค เรื่องค้าขาย และเรื่องทั่ว ๆ ไป	
10	ศาลเจ้ากุไช่ต้ง (ศาลเจ้าพ่อกวนอู)	เป็นศาลเจ้าแรกของอำเภอตะกั่วป่า ที่เชิญดวงวิญญาณเทพเจ้ามาจากเมืองจีน มีองค์เทพเจ้ามาจาเป็นที่เคารพสักการะ และมีองค์เทพเจ้าอื่น ๆ อีกหลายองค์ ชาวบ้านนิยมมาขอพรเรื่องสุขภาพ	
11	ศาลเจ้าฮกเกี้ยนโฮ้ยก้วน	เป็นศาลเจ้าที่สำคัญในชุมชนย่านตลาดใหญ่ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ	
12	ศาลเจ้าจิวโหยกวน	ศาลเจ้าที่สำคัญในชุมชนย่านตลาดใหญ่ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ	
13	วัดศรีเขต	ชาวบ้านมักเรียก วัดลุ่ม เพราะสภาพวัดเป็นที่ลาดลุ่ม แต่เดิมมาวัดนี้เป็นเพียงที่พักสงฆ์ของฝ่ายอรัญวาสี เพื่อบำเพ็ญสมณธรรม มีอายุประมาณ 200 ปี โบราณสถานสำคัญคือ ฐานเจดีย์ มีไม้ไทรต้นใหญ่งอกขึ้นบนฐาน	

ลำดับที่	สถานที่	คำอธิบาย	ภาพประกอบ
14	กำแพงค่ายหรือกำแพงเมือง	สร้างขึ้นโดยพระยาแสนนุชิต (นุช) ผู้ว่าราชการเมืองตะกั่วป่า สร้างล้อมรอบจวนที่พำนักเป็นตัวอย่างกำแพงค่ายป้องกันศัตรู ก่อด้วยกรวดทรายผสมปูนล้วน ตัวกำแพงมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่เป็นที่น่าเสียดายว่ากำแพงทางด้านใต้ริมถนนอุดมธาราได้ถูกทุบทำลายยาวประมาณ 20 เมตร เพื่อขยายถนนอุดมธารา และเป็นโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2539	
15	บ้านขุนอินทร์	เป็นบ้านโบราณอยู่อาศัยของ ร.อ.ท. ขุนอินทรคีรี (ซ้อย ณ นคร) เป็นหลานพระยาแสนนุชิต (นุช ณ นคร) ผู้สำเร็จราชการเมืองตะกั่วป่า และดำรงตำแหน่งนายอำเภอตะกั่วป่าในระหว่างปี พ.ศ.2464-2469 อาคารหลังนี้ก่อสร้างโดยช่างฝีมือชาวจีน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของตระกูล ณ นคร ลักษณะเป็นอาคารรูปทรงชิโนโปรตุกีสประยุกต์ เดิมหลังคามุงด้วยกระเบื้องหลังเต่า เมื่อปี พ.ศ.2524 ตระกูล ณ นคร ได้ซ่อมแซมตามรูปแบบเดิม มุงหลังคาด้วยกระเบื้องลอน	
16	วัดคงคาภิมุข	สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2305 เดิมชื่อวัด "คงคา" ภายในวัดมีโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2539 คือ อุโบสถรูปทรงปักข์ใต้	

2.6 พื้นที่เมือง และพื้นที่ว่าง (Urban Places and Open Spaces)

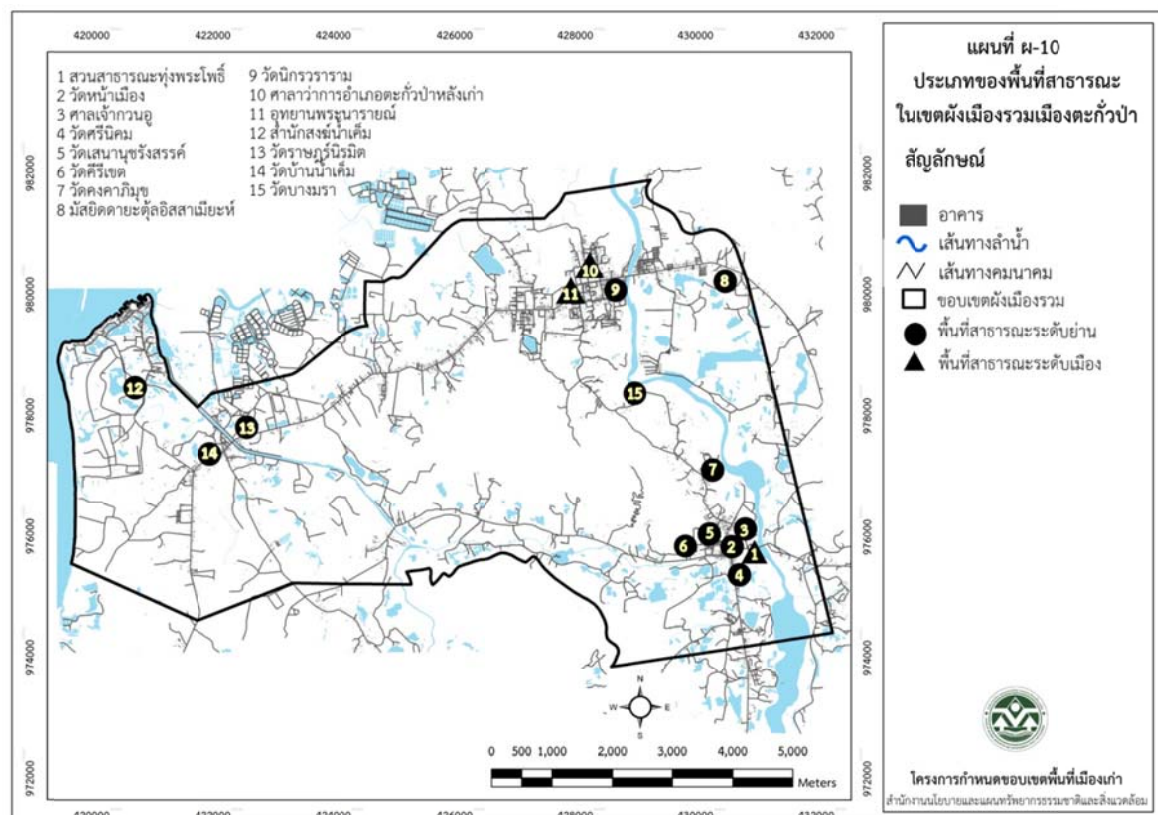
ภายในพื้นที่เขตผังเมืองรวมตะกั่วป่าสามารถแบ่งพื้นที่สาธารณะตามลักษณะการใช้งานได้เป็น 2 ระดับ คือ

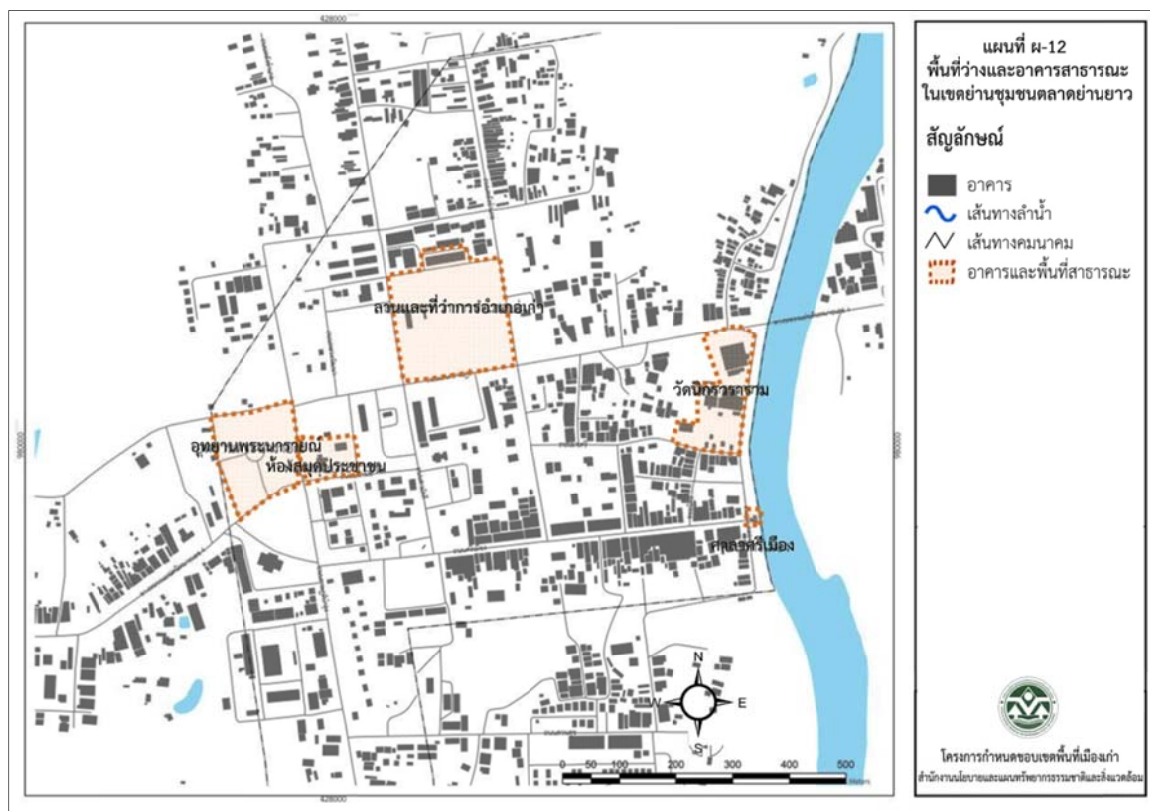
1) พื้นที่สาธารณะระดับเมือง ประกอบด้วย อุทยานพระนารายณ์ ลานหน้าที่ว่าการอำเภอ และศาลเจ้าพ่อกวนอู (แผนที่ ผ-10)

2) พื้นที่สาธารณะระดับย่าน ประกอบด้วย

- ชุมชนตลาดใหญ่ ได้แก่ วัดหน้าเมือง วัดเสนานุชรังสรรค์ วัดควนถ้ำ ศาลเจ้าฮกเกี้ยนไฮ้ยก้วน ศาลเจ้าเค่งจิวโหยกวน จวนเจ้าเมืองและกำแพงค่ายตะกั่วป่า บ้านขุนอินทร์สวนสาธารณะ วัดคีรีเขต และวัดศรีนิคม (แผนที่ ผ-11)

- ชุมชนย่านยาว ได้แก่ วัดนิกรวราราม ลานและที่ว่าการอำเภอเก่า และอุทยานพระนารายณ์ (แผนที่ ผ-12)

2.7. จินตภาพของเมือง (Image of the city)

จากการวิเคราะห์จินตภาพของเมืองในเขตผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า ตามปัจจัยขององค์ประกอบทางกายภาพของเมือง สามารถสรุปได้ดังนี้ (แผนที่ ผ-13)

1) เส้นขอบ (Edge) เส้นขอบผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า เป็นขอบเขตพื้นที่ด้านการปกครอง ประกอบด้วย เส้นขอบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ คูคลอง ชายฝั่งทะเล ภูเขา เป็นต้น และเส้นขอบที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ถนน พิกัดทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น กล่าวคือ

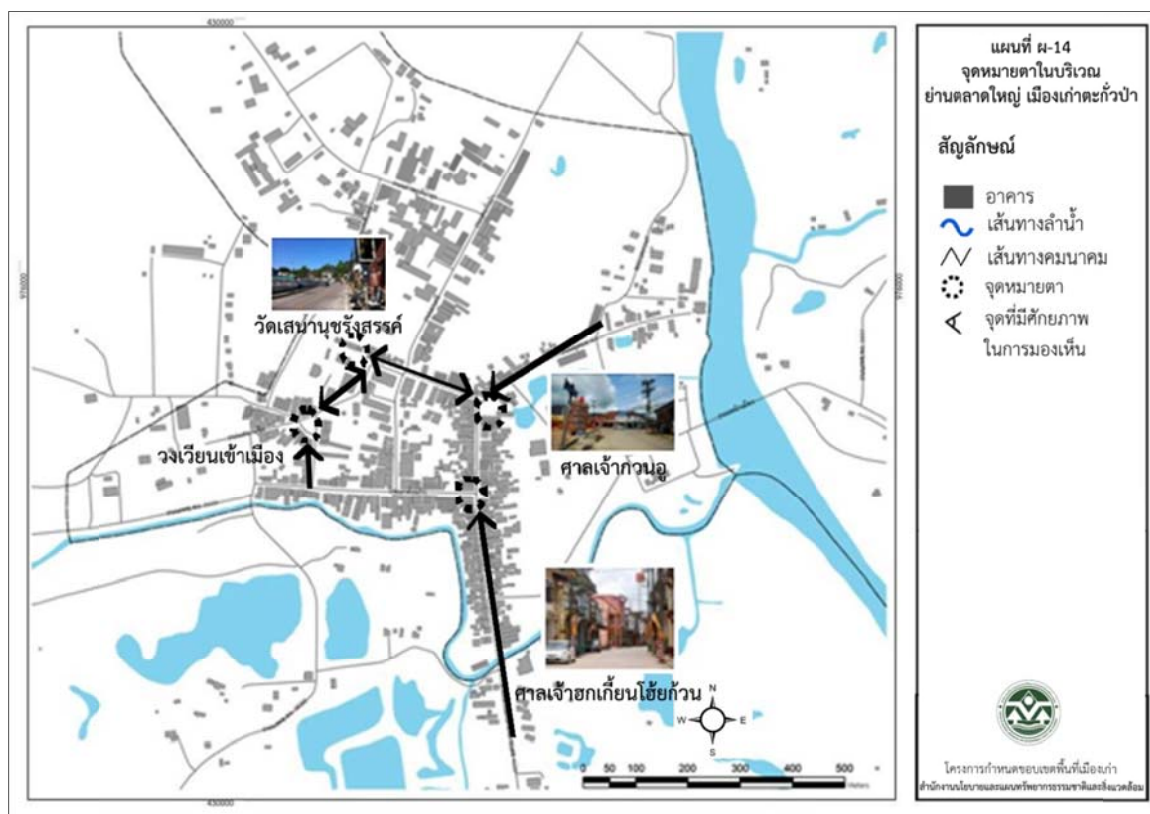
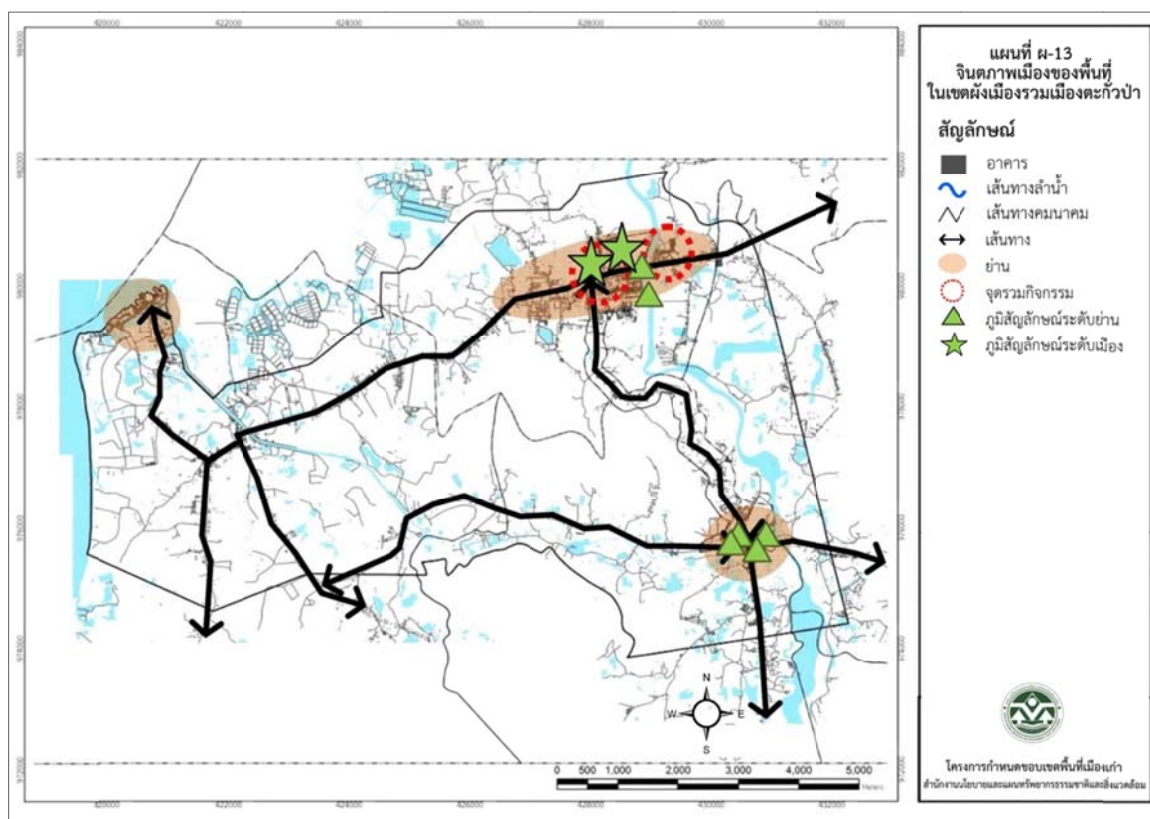
ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลบางนายสี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลตำตั่ว เขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เทือกเขาหลัก และเขาโดน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทะเลอันดามัน

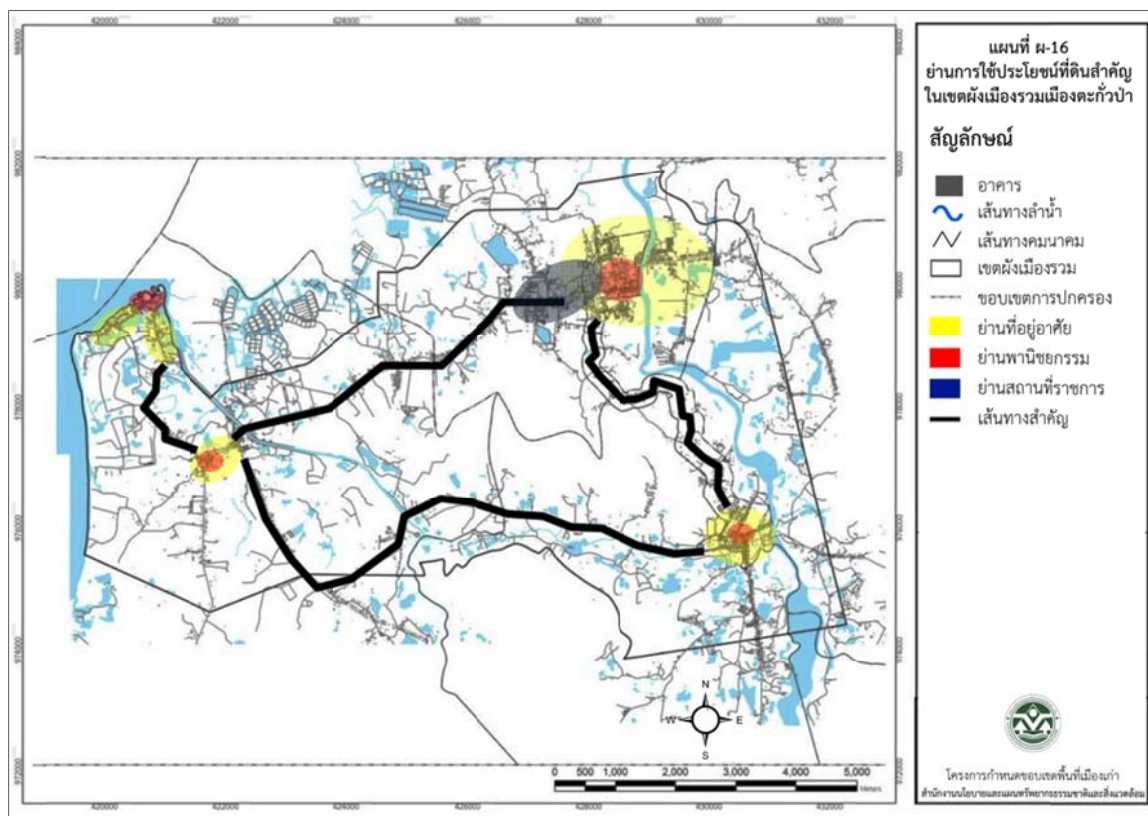
2) เส้นทาง (Path) ในเขตผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่ามีระบบโครงข่ายคมนาคม มีถนนสายสำคัญคือ ทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) และเส้นทางที่สำคัญภายในย่าน ได้แก่ ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนมนตรี 2 ถนนอุดมธำรา ถนนราษฎร์บำรุง เป็นต้น

3) จุดรวมกิจกรรม/ชุมทาง (Node) ในเขตผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่าพื้นที่ของจุดรวมกิจกรรมและชุมทางที่สำคัญได้แก่ พื้นที่ย่านยาว หรือเมืองตะกั่วป่า ณ ปัจจุบัน ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์กลางของทั้งทางด้านคมนาคมและขนส่ง ศูนย์ราชการ การค้า ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มทางกิจกรรม เช่น บริเวณลานหน้าว่าการอำเภอ อุทยานพระนารายณ์ เป็นต้น

4) ภูมิสัญลักษณ์ จุดหมายตา จุดสังเกต (Landmarks) จากการวิเคราะห์ทัศนวิสัยของเส้นตรงสายตาและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ หรือทัศนียภาพที่โดดเด่นของเมืองเก่าตะกั่วป่า พบว่ามีพื้นที่ที่เป็นที่หมายตาในบริเวณย่านตลาดใหญ่ ได้แก่ วัดเสนานุชังสรรค์ ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าอภินิหารโยน และวงเวียนเข้าเมือง (แผนที่ ผ-14) และที่หมายตาในบริเวณตลาดย่านยาว ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่าเก่า วัดนิกรวราราม และศาลาศรีเมือง (แผนที่ ผ-15)

5) ย่าน/บริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมือง (District) ในการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมเมืองตะกั่วป่า ได้กำหนดย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินหลักที่สำคัญประกอบด้วย บริเวณย่านยาวอันเป็นศูนย์กลางเมืองในปัจจุบัน ประกอบไปด้วยพื้นที่สถาบันราชการ การศึกษา ย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม โดยมีย่านที่สำคัญรองลงมาก็คือ ย่านชุมชนตลาดใหญ่ เป็นที่ตั้งชุมชนดั้งเดิมของพื้นที่ก่อนการย้ายที่ตั้งไป ในบริเวณย่านยาวในปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่มีย่านพาณิชยกรรม ย่านที่อยู่อาศัย และย่านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของตะกั่วป่า และย่านบ้านน้ำเค็ม เป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวติดต่อกับทะเลอันดามัน ประกอบด้วยย่านพาณิชยกรรมและย่านที่อยู่อาศัย (แผนที่ ผ-16)

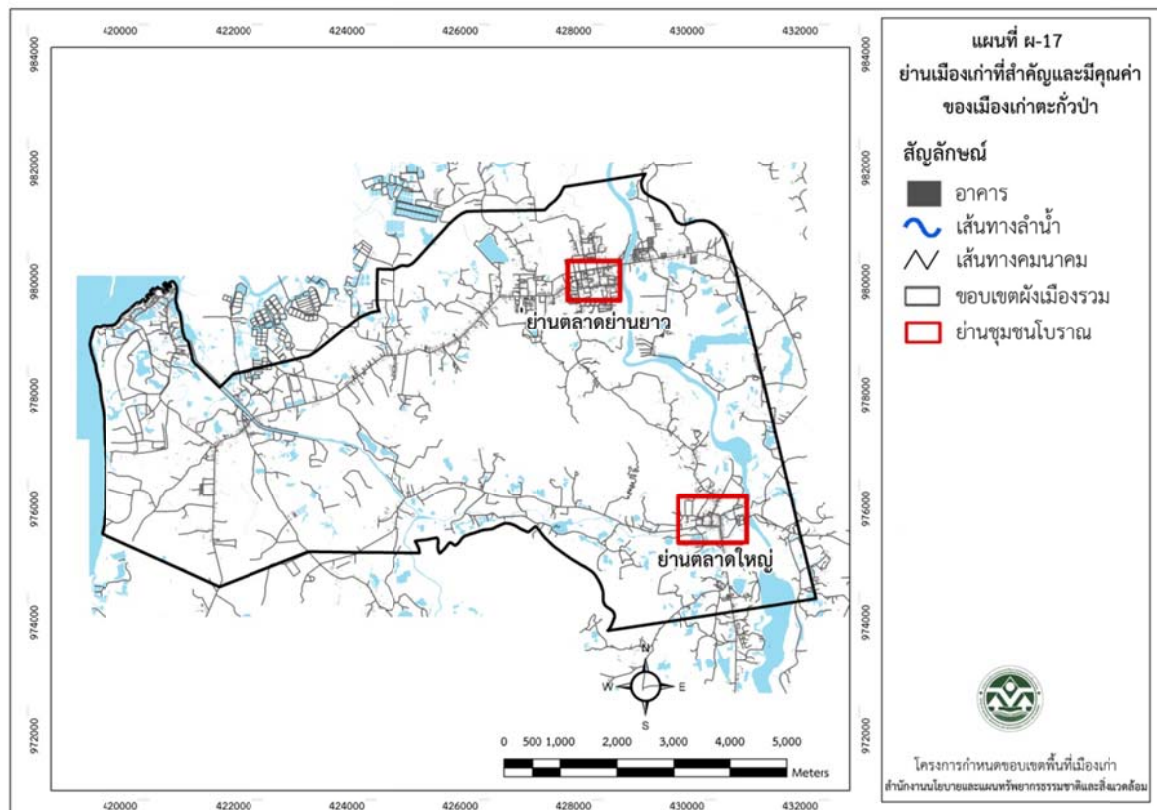

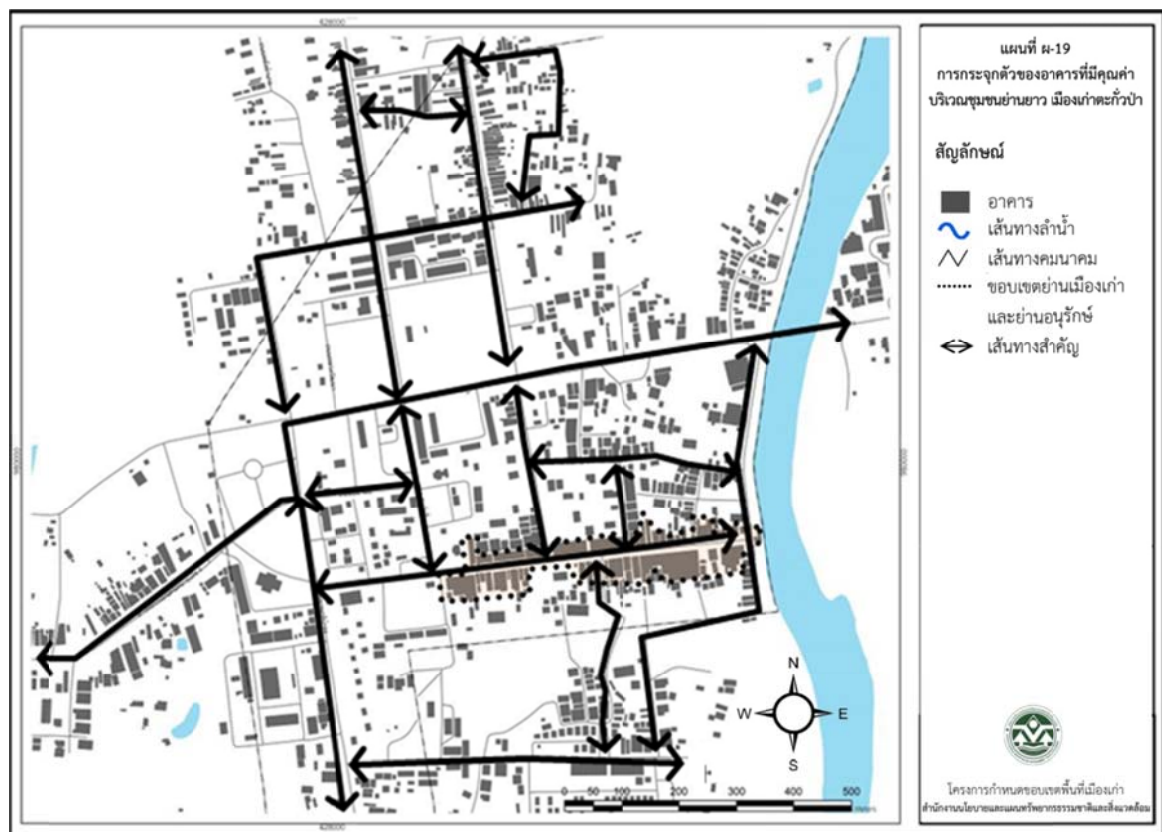
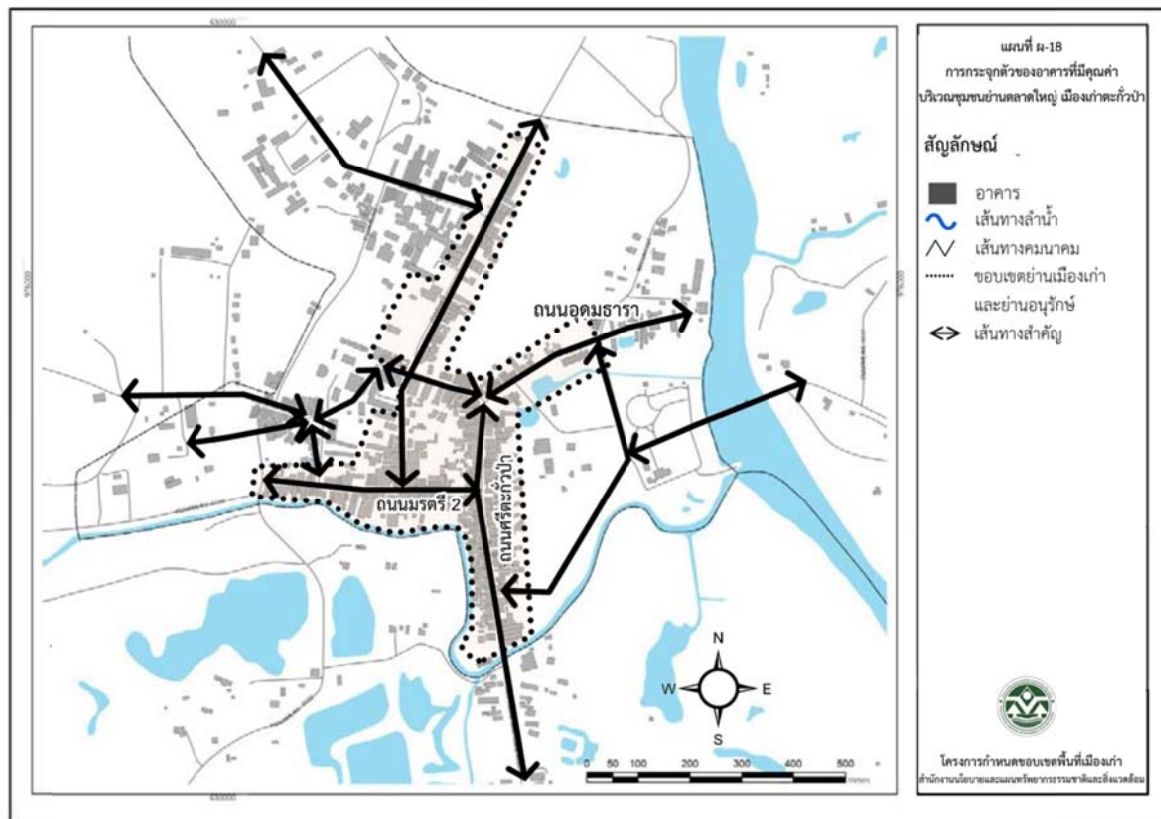

ทั้งนี้ ย่านที่มีคุณค่าและเป็ย่านที่สำคัญของเมืองมี 2 แห่ง ได้แก่ บริเวณย่านตลาดใหญ่ และบริเวณตลาดย่านยาว โดยทั้งสองบริเวณมีสถานะเป็นเมืองเก่าของจังหวัดพังงา (แผนที่ ผ-17) โดยพื้นที่ย่านที่สำคัญและมีคุณค่าต่อการอนุรักษ์เมือง ทั้งสองบริเวณนี้มีอาคารที่มีคุณค่ากระจุกตัวอยู่ตามเส้นทางสายสำคัญในพื้นที่ ดังนี้

1) บริเวณย่านตลาดใหญ่ มีอาคารเก่ารูปแบบชิโนโปรตุกีสตามแนวเส้นทางที่สำคัญภายในย่าน ได้แก่ ถนนศรีตะกั่วป่า ถนนมนตรี 2 และถนนอุดมธารา (แผนที่ ผ-18)

2) บริเวณตลาดย่านยาว มีอาคารเก่ารูปแบบชิโนโปรตุกีสตามเส้นทางสำคัญ ได้แก่ ถนนราษฎร์บำรุง และถนนศรีเมือง เป็นต้น (แผนที่ ผ-19)

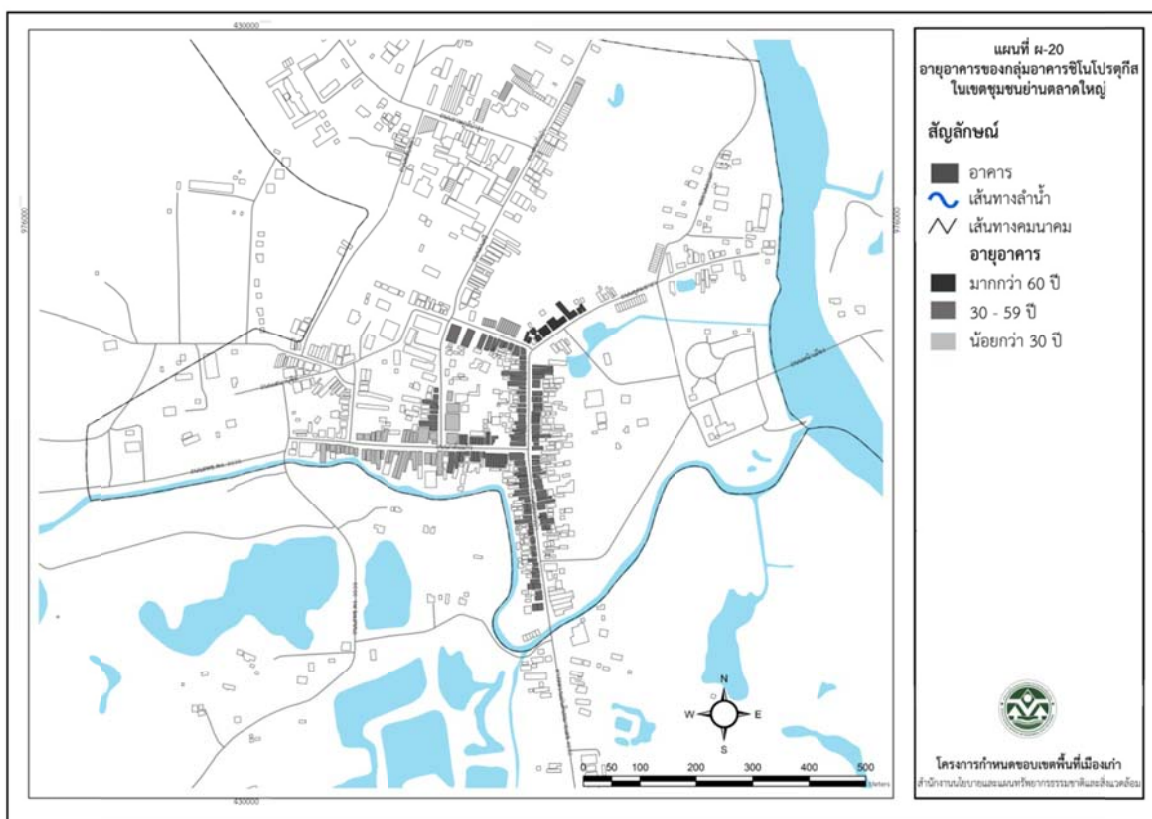

ผ.3 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง

1. ด้านอายุอาคาร

จากการสำรวจข้อมูลด้านอายุของอาคารในย่านตลาดใหญ่ พบว่า มีความสอดคล้องกับ วิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในย่านดังกล่าว แบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาของกลุ่มอาคาร ประกอบด้วย บริเวณ กลุ่มอาคารที่มีอายุมากที่สุดคือ กลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีสผสมผสานศิลปะจีน บริเวณถนนอุดมธารา มีอาคาร ที่สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่แรกที่มีการตั้งถิ่นฐานในย่านนี้ และยังคงมีอาคาร หลงเหลือจนกระทั่งปัจจุบัน รองลงมาคือ กลุ่มอาคารบริเวณถนนศรีตะกั่วป่า และถนนมนตรี 2 ตามลำดับ

2. คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

ลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีส คือ การผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมยุโรป และศิลปะจีน กล่าวคือ “สถาปัตยกรรมแบบอาณานิคม” หรือ “อาคารแบบโคโลเนียล”(Colonial Style) ถ้าเป็นอาคารสองชั้นถึงร้านค้ากึ่งที่อยู่อาศัย (Shop-house or Semi-residential) จะมีด้านหน้าอาคารที่ ชั้นล่างมีช่องโค้ง (Arch) ต่อเนื่องกันเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดการเดินเท้า ที่ภาษาไทยเรียกทับศัพท์ว่า “อาเขต” (Arcade) หรือที่ภาษาจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า “ห่องคาชี” มีความหมายว่า ทางเดินกว้างห้าฟุต (รูปที่ ผ-7) นอกจากอาเขตแล้วอาคารแบบโคโลเนียลมีการนำลวดลายศิลปะตะวันตกแบบกรีก โรมัน หรือเรียกว่า “สมัยคลาสสิก” เช่น หน้าต่างวงโค้งเกือกม้า หรือหัวเสาแบบโยนิก หรือไอโอนิก (แบบม้วนกันหอย) และ

คอร์นเทียน (มีใบไม้ขนาดใหญ่ประดับ) เป็นต้น ซึ่งนักวิชาการบางท่านอาจเรียกสถาปัตยกรรมแบบนี้ว่า “นีโอคลาสสิก” ทั้งนี้ ความโดดเด่นของอาคารชิโนโปรตุกีสของเมืองเก่าตะกั่วปายังผสมผสานศิลปะจีน คือ ลวดลายการตกแต่ง ไม่ว่าจะเป็น ภาพประติมากรรมปูนต่ำหรือปูนสูงทำด้วยปูนปั้นระบายสีของช่างฝีมือจีน ประดับอยู่บนโครงสร้างอาคารแบบโปรตุเกส บ้านประตุน้ำต่าง ตลอดจนการตกแต่งภายในที่มีลักษณะเป็นศิลปะแบบจีน (รูปที่ ผ-8 ถึง รูปที่ ผ-10)

รูปที่ ผ-7 ลักษณะของหอคำชี (อาเขต) หรือช่องทางเดินโค้งหน้าบ้านมีหลังคาคลุม

รูปที่ ผ-8 อาคารชิโนโปรตุกีสผสมผสานศิลปะจีน

รูปที่ ผ-9 รูปแบบอาคารชิโนโปรตุกีสในเขตชุมชนย่านตลาดใหญ่

รูปที่ ผ-10 รูปแบบอาคารชิโนโปรตุกีสผสมผสานศิลปะจีนที่มีลวดลายศิลปะพุกันจีน

3. คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง

สภาพแวดล้อมและการเดินทางสามารถสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบกิจกรรมของคนในพื้นที่ สถาปัตยกรรมผังเมืองอาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนภูมิวัฒนธรรมของพื้นที่ผ่านรูปแบบทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นตามการเคารพต่อสภาพแวดล้อม โดยพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าทั้ง 2 บริเวณ ได้แก่ ชุมชนตลาดใหญ่ และชุมชนตลาดย่านยาว ยังคงดำรงไว้ซึ่งรูปแบบของการสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนตลาดใหญ่ ที่ยังสามารถเก็บรักษาลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมผังเมืองได้เป็นอย่างดี เช่น การดำรงไว้ซึ่งรูปร่างของเมือง (Urban Pattern) เช่น การควบคุมการก่อสร้างที่ต้องสร้างอาเขต (รูปที่ ผ-11) รวมไปถึงระยะถอยร่นของอาคาร (รูปที่ ผ-12) อีกทั้งการควบคุมความสูงของอาคารให้มีความสูงของชั้นที่ใกล้เคียงกัน ถึงแม้มุมมองของเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนถนนแต่ละช่วงจะไม่มีความสัมพันธ์กับจุดนำสายตาแต่หากมีการบังคับของอาคาร สามารถสร้างแนวเขตการรับรู้ได้ (รูปที่ ผ-13) นอกจากนี้ บริเวณตลาดใหญ่ถึงแม้ว่าย่านดังกล่าวมีจังหวะของพื้นที่ว่างสาธารณะในการประกอบกิจกรรมร่วมกันจะไม่ดีมากเท่าไรนัก แต่เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในบริเวณนี้มีรูปแบบความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นได้ก่อให้เกิดพื้นที่ทางสังคม ได้แก่ ร้านกาแฟที่ตั้งอยู่ทั่วไปในย่านตลาดใหญ่ และเป็นพื้นที่สาธารณะของคนในชุมชนได้อีกส่วนหนึ่ง

รูปที่ ผ-11 การควบคุมการก่อสร้างที่ต้องสร้างอาเขต

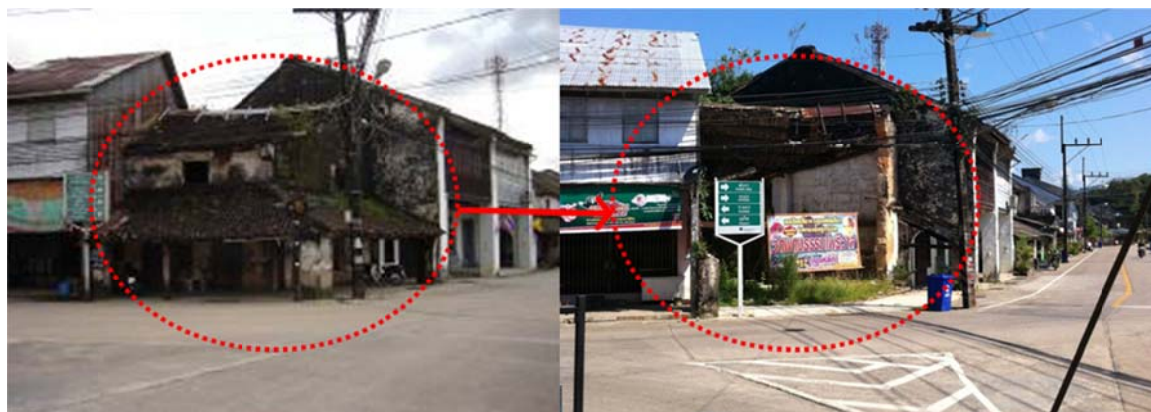
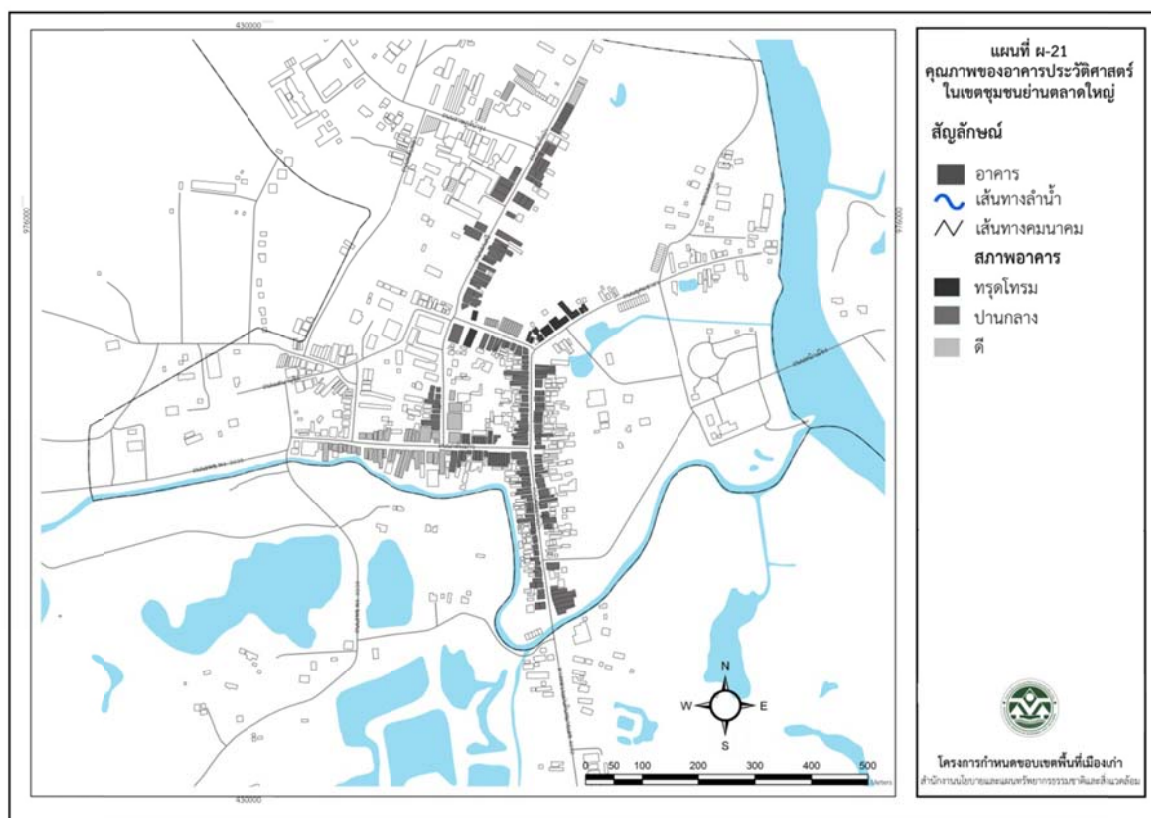
รูปที่ ผ-12 การรักษาระยะถอนร่นและความสูงของชั้นอาคาร

รูปที่ ผ-13 การควบคุมระดับความสูงของชั้นอาคาร

4. คุณค่าด้านคุณภาพของอาคารประวัติศาสตร์

คุณภาพของอาคารในย่านตลาดใหญ่มีความสอดคล้องกับวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและอายุของอาคารในย่านดังกล่าว บริเวณกลุ่มอาคารที่มีสภาพทรุดโทรมมากมีอายุมาก ได้แก่ กลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีสบริเวณถนนอุดมธารา ซึ่งเป็นพื้นที่ยุคแรกที่มีการตั้งถิ่นฐานในย่านนี้ และปัจจุบันบางอาคารมีสภาพร้าวและขาดการบูรณะ ดังปรากฏอาคารที่มีการพังทลายในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่งผลต่อสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ ดังแผนที่ ผ-21 และรูปที่ -14 ถึง รูปที่ ผ-17

รูปที่ ผ-14 อาคารบริเวณแยกถนนอุดมธาราที่มีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากขาดการบูรณะซ่อมแซม

รูปที่ ผ-15 ลักษณะอาคารชิโนโปรตุกีสที่มีสภาพทรุดโทรมมากในเขตชุมชนย่านตลาดใหญ่

รูปที่ ผ-16 ลักษณะอาคารชิโนโปรตุกีสที่มีสภาพปานกลางในเขตชุมชนย่านตลาดใหญ่

รูปที่ ผ-17 ลักษณะอาคารชิโนโปรตุกีสที่มีสภาพดีในเขตชุมชนย่านตลาดใหญ่

ผลการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง

ในการอนุรักษ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ทั้งอาคาร สถาปัตยกรรม และบริเวณที่มีคุณค่า ซึ่งมักมีความแตกต่างกันไปทั้งจากปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ความเก่าแก่ (อายุ) คุณค่าด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสภาพอาคาร รวมทั้งคุณค่าด้านการเป็นองค์ประกอบของเมืองเก่าของโบราณสถานและสถานที่สำคัญนั้น ๆ การประเมินเพื่อจัดลำดับความสำคัญเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงคุณค่า ตลอดจนระดับคุณค่าของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่เหล่านั้น อันเป็นประโยชน์ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และความสำคัญของพื้นที่ (Zones) เมืองเก่าในแต่ละเขต โดยบริเวณที่มีการรวมกลุ่มหรือกระจุกตัวของอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่า มักเป็นบริเวณที่มีความสำคัญมากกว่าบริเวณที่ปริมาณอาคารที่มีคุณค่าจำนวนน้อยกว่า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ให้สามารถกำหนดความเข้มในการอนุรักษ์ บูรณะฟื้นฟู และพัฒนาได้ไม่เท่ากัน สำหรับการประเมินโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญที่มีคุณค่า ในที่นี้พิจารณาจากผลของคะแนนรวมที่มาจากเกณฑ์หลักที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งได้จากการลงสำรวจพื้นที่ โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ดังนี้

- **เกณฑ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี** พิจารณาจากความสำคัญในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีว่ามีมากน้อยเพียงใด และจัดอยู่ในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น เช่น ระบุว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติ หรือในเมืองนั้น ๆ หรือเป็นหลักฐานแสดงถึงวิวัฒนาการและอารยธรรมของเมือง หากเกี่ยวข้องมากจะได้คะแนนมากตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่** พิจารณาจากอายุขององค์ประกอบของเมืองเหล่านั้นว่าปลูกสร้างขึ้นเมื่อใด มีอายุมากน้อยเพียงใด หรือประมาณความเก่าแก่ขององค์ประกอบของเมืองนั้น ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะ/วิธีการก่อสร้าง ช่างฝีมือ และประวัติของสิ่งปลูกสร้าง หากมีอายุมากหรือมีความเก่าแก่มากจะได้คะแนนมากตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าด้านสภาพอาคาร สถานที่ และแหล่งโบราณสถาน** พิจารณาจากสภาพของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญว่าอยู่ในระดับใด อยู่ในสภาพดีแค่ไหน ทรุดโทรมมากน้อยเพียงใด การบูรณะซ่อมแซมทำได้เพียงใด เช่น อาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมใกล้เคียงกัน แต่มีสภาพอาคารดีกว่าก็จะมีคะแนนที่สูงกว่า แม้ว่าอาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมสูงกว่าแต่ยากต่อการบูรณะ หากบูรณะใหม่เป็นส่วนใหญ่อาคารก็อาจเสี่ยงต่อการผิผิวและทำให้คุณค่าด้อยลงไป รวมไปถึงความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมั่นคงแข็งแรง การประดับตกแต่งยังคงความงามและมีคุณค่า หรือมีการดัดแปลงทางกายภาพแต่ยังคงรูปแบบดั้งเดิมอยู่ในปริมาณมากพอสมควร และอยู่ใน

สภาพที่ดี ซึ่งการให้คะแนนจะให้คะแนนมากน้อยตามลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน

- **เกณฑ์คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม** พิจารณาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ว่าจัดอยู่ในรูปแบบ/รูปทรงลักษณะใด โดยเปรียบเทียบกับอาคารรูปแบบเดียวกันทั้งในระดับชาติหรือท้องถิ่น หรือมีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่นั้น ๆ ที่หาไม่ได้ในพื้นที่อื่นในระดับชาติ หรือมีลักษณะโครงสร้างและการก่อสร้างเฉพาะอย่างพิเศษ ซึ่งจะได้คะแนนมากน้อยตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน เช่น พบว่าอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สูงจากเกณฑ์การพิจารณาข้างต้น แต่ความสำคัญทางศิลปกรรมมีไม่มาก เนื่องจากเป็นรูปแบบอาคารยุคสมัยอาณานิคมเช่นเดียวกับอาคารอื่น ๆ ที่ถูกสร้างกันทั่วไปที่ไม่ค่อยมีความโดดเด่น โดยยังปรากฏอาคารที่มีคุณลักษณะเดียวกันนี้อยู่อีกมากพอควร จึงได้คะแนนไม่มาก
- **เกณฑ์คุณค่าด้านองค์ประกอบและภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City)** พิจารณาจากคุณค่าด้านที่ตั้ง โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ต่อส่วนอื่นๆ ของเมืองมากน้อยไม่เท่ากัน ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของเมืองที่ทำให้เห็นร่องรอยรูปแบบหรือแบบแผนของผังเมืองเก่า หรือแสดงการใช้พื้นที่ ขนาดสัดส่วนที่วางเฉพาะอย่างภายในเมืองเก่า และความกลมกลืนของแต่ละองค์ประกอบของเมืองกับบริเวณโดยรอบ เป็นต้น รวมถึงพิจารณาจากการออกแบบชุมชนเมืองหรือเมือง ว่าองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญต่าง ๆ เหล่านั้นมีผลอย่างไรต่อการรับรู้ได้ของผู้คนที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์หรือจินตภาพ ทั้งตัวอาคาร สถานที่ หรือบริเวณส่วนใดส่วนหนึ่งของเมือง เมื่อเดินทางเข้าไปยังเมืองนั้น ๆ ตามทฤษฎี Image of the City (Lynch, 2000) เช่น ตำแหน่ง ที่ตั้ง สังเกตเห็นได้ง่าย โดยอยู่บนทางสัญจรหลัก อยู่บริเวณจุดตัดของทางสัญจร หรือติดกับที่โล่งว่าง เมืองมีเส้นทาง (Path) และขอบ (Edge) ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ หรือตัวอาคารเองมีลักษณะทางกายภาพโดดเด่นจนเป็นที่หมายรู้/หมายตา (Landmark) หรือมีย่าน (District) ที่มีลักษณะพิเศษทั้งลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมที่ปรากฏบนพื้นที่ย่านนั้น เป็นต้น ซึ่งจะได้คะแนนมากน้อยตามสิ่งที่ปรากฏทางกายภาพและการรับรู้ได้ทางกายภาพของพื้นที่หรือบริเวณนั้น โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน** พิจารณาจากความสำคัญของ อาคาร พื้นที่โบราณสถานที่มีต่อระบบทางสังคมและมีความสำคัญหรือเป็นส่วนหนึ่งต่อระบบของย่านหรือชุมชนในปัจจุบันที่คนในชุมชนรับรู้ความเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งต่อพื้นที่ดังกล่าว เช่น การเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สาธารณะของชุมชนหรือเมืองนั้น ๆ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน

ทั้งนี้ การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าโบราณสถาน อาคาร สถานที่สำคัญ จากการให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น และการให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์จะดำเนินการโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน ซึ่งผลคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินคุณค่าตามหลักเกณฑ์ข้างต้นสามารถนำไปใช้สำหรับการวางแผนที่แยกแยะระดับความสำคัญ และศักยภาพของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าได้อีกด้วย

จากการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าด้านต่าง ๆ ของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าตะกั่วป่า ทั้งหมด 15 แห่ง ทั้งด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านอายุและความเก่าแก่ ด้านสภาพอาคาร สถานที่ และโบราณสถาน ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ด้านองค์ประกอบเมืองและภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City) และด้านคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน เมื่อนำค่าคะแนนที่ได้จากการประเมินคุณค่าในทุก ๆ ด้านมารวมกัน และจัดแบ่งกลุ่มคะแนนรวมขององค์ประกอบของเมืองที่สำคัญดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มคะแนนตามศักยภาพขององค์ประกอบเมืองได้ 3 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ ผ-3)

ผ.4 การจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1) การจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1

การจัดกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า และการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองเก่าตะกั่วป่า จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2556 เวลา 13.00 - 16.30 น. ณ อาคารโรงเรียนเทศบาลบ้านแสนนาสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯทั้งสิ้น 129 คน ประกอบด้วย

- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า จำนวน 30 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเมืองตะกั่วป่า นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าส่วนและผู้แทนจากหน่วยงานภายในเทศบาลเมืองตะกั่วป่า
- หน่วยงานราชการต่าง ๆ ในจังหวัดพังงา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย หัวหน้าและผู้แทนจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา ผู้แทนสำนักศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น
- ภาคเอกชน จำนวน 4 คน
- ประธานชุมชนและตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จำนวน 80 คน

รายละเอียดโดยสรุปของผลการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นฯ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และยอมรับให้มีการกำหนดเขตเมืองเก่าตะกั่วป่า โดยเฉพาะเทศบาลเมืองตะกั่วป่า โดย นายชัยณรงค์ มหาแร่ นายกเทศมนตรีเมืองตะกั่วป่า มีความต้องการและอยากให้พื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นทางการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ เพื่อที่ทางเทศบาลเมืองตะกั่วป่า ทางจังหวัดพังงา และประชาชนในเขตพื้นที่เมืองเก่าจะได้มีความชัดเจนในการทำงานร่วมกันในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าตะกั่วป่าในอนาคต

ขณะเดียวกัน ทางที่ปรึกษาได้นำเสนอขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า และการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า ไว้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ได้พิจารณา ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่พิจารณาเลือกแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าที่ทางคณะที่ปรึกษานำเสนอไปในที่ประชุม คือ บริเวณชุมชนย่านตลาดใหญ่ และบริเวณชุมชนตลาดย่านยาว ด้วยเห็นว่า บริเวณดังกล่าวมีองค์ประกอบของเมืองที่มีความสำคัญและมีคุณค่ามาก และหากจะมีการประกาศแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า โดยเฉพาะบริเวณชุมชนย่านตลาดใหญ่ ควรกำหนดให้มีขอบเขตพื้นที่ที่กว้างมากพอที่จะครอบคลุมองค์ประกอบของเมืองที่มีคุณค่าไว้ได้เกือบหมด หรือครอบคลุมบริเวณที่สำคัญ ๆ ของเมืองเอาไว้ได้มาก ทั้งนี้ เพื่อที่การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจะได้ทั่วถึงและครอบคลุม ส่งผลต่อการรักษาบรรยากาศและภาพลักษณ์ของความเป็นเมืองเก่าตะกั่วป่าที่มีประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน

รูปที่ ผ-18 บรรยากาศการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในเมืองเก่าตะกั่วป่า

2) การจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2

การจัดกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ช่วงเวลา 9.00-12.30 น. ณ ห้องสมุดประชาชน เทศบาลเมืองตะกั่วป่า อำเภอตักั่วป่า จังหวัดพังงา มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ทั้งสิ้น 91 คน ประกอบด้วย

- เทศบาลเมืองตะกั่วป่า จำนวน 24 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเมืองตะกั่วป่า ปลัดเทศบาลเมือง เจ้าอาวาสวัด หัวหน้าส่วนและผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในเทศบาลเมืองตะกั่วป่า และผู้ทรงคุณวุฒิของทางเทศบาลเมืองตะกั่วป่า

- หน่วยงานราชการต่างๆ ในจังหวัดพังงา จำนวน 13 คน ประกอบด้วย นายอำเภอเมืองตะกั่วป่า หัวหน้าและผู้แทนจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพังงา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สำนักศิลปากรที่ 15 ภูเก็ต นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น

- ภาคเอกชน จำนวน 4 คน

- ประธานชุมชนและตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า จำนวน 50 คน

รายละเอียดโดยสรุปของผลการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นฯ ครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสนใจและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วนในจังหวัดพังงา และเห็นด้วยกับการกำหนดแนวเขตพื้นที่หลักของเมืองเก่าตะกั่วป่าให้มีพื้นที่บริเวณเดียว คือ บริเวณย่านชุมชนตลาดใหญ่ รวมถึงให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการปรับแก้ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่าเพิ่มเติม สามารถสรุปได้ดังนี้

- การปรับเพิ่มขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในพื้นที่หลัก โดยควรขยายขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าครอบคลุมไปถึงบริเวณพื้นที่วัดศรีเขตด้วย
- ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้กับประชาชน รวมทั้งบริเวณชุมชนข้างเคียงพื้นที่เมืองเก่า เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดและแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ ตลอดจนแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่า
- อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการเมืองเก่าลงมาทำงาน ให้คำแนะนำ และช่วยสนับสนุนการทำงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าตะกั่วป่า ร่วมกับทางเทศบาลเมืองตะกั่วป่าอย่างต่อเนื่อง อย่าปล่อยให้ทางท้องถิ่นทำงานโดยลำพัง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลสำเร็จที่ดี

รูปที่ ผ-19 บรรยากาศการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า

คำสั่งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

ที่ ๒ / ๒๕๕๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า

เพื่อให้การกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า มีความเหมาะสม มีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการอนุรักษ์และพัฒนาในพื้นที่เมืองเก่าแต่ละเมือง อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๙ (๙) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. ๒๕๔๖ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๔/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๒ ประกอบกับมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ ๑/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๒ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ รองศาสตราจารย์ ประสงค์ เอี่ยมอนันต์	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๑.๒ นายมานิตย์ ศิริวรรณ	ประธานอนุกรรมการ
๑.๓ นายเฉลิมศักดิ์ วานิชสมบัติ	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๔ เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๑.๕ ผู้แทนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	อนุกรรมการ
๑.๖ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๗ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๘ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว	อนุกรรมการ
๑.๙ ผู้แทนกรมทางหลวงชนบท	อนุกรรมการ
๑.๑๐ ผู้แทนกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
๑.๑๑ ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง	อนุกรรมการ
๑.๑๒ ผู้แทนกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๑๓ ผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑.๑๔ ผู้แทนองค์การปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑.๑๕ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ

๑.๑๖ ผู้แทน...

๑.๑๖	ผู้แทนสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์	อนุกรรมการ
๑.๑๗	ผู้แทนสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๑.๑๘	ผู้แทนสมาคมนักผังเมืองไทย	อนุกรรมการ
๑.๑๙	นายสุวิทย์ รัศมิภูมิ	อนุกรรมการ
๑.๒๐	นางนิศานาท สติรกุล	อนุกรรมการ
๑.๒๑	รองศาสตราจารย์ เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน	อนุกรรมการ
๑.๒๒	ผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้องโดยความเห็นชอบของ ประธานอนุกรรมการ	อนุกรรมการ
๑.๒๓	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๔	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๕	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

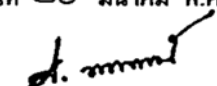
๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ พิจารณากลับกรองให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการกำหนดพื้นที่เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือสถาปัตยกรรม หรือวัฒนธรรมประเพณี เป็นพื้นที่เมืองเก่า
- ๒.๒ พิจารณาและเสนอแนวทาง มาตรการ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ และระเบียบปฏิบัติต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในพื้นที่เมืองเก่าแต่ละเมืองให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน
- ๒.๓ พิจารณากลับกรองให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องที่คณะกรรมการฯ มอบหมาย
- ๒.๔ เชิญผู้แทนหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจงและข้อมูล
- ๒.๕ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จตามความจำเป็นเร่งด่วน
- ๒.๖ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบและพิจารณา

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

พลตรี

(สนั่น ขจรประศาสน์)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

คำสั่งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

ที่ ๒ / ๒๕๕๓

เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า เพิ่มเติม

เพื่อให้การกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า มีความละเอียด ชัดเจน และก่อประโยชน์สูงสุดต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๙ (๙) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. ๒๕๔๖ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๔/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ประกอบกับมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ ๒/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๒ จึงแต่งตั้งอนุกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า เพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๑. นายวาทัญญู ณ ถลาง	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๒. นายบุญญวัฒน์ ทิพพัล	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๓. ผู้แทนสมาคมอิโคโมสไทย	อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

พลตรี

(สนั่น ขจรประศาสน์)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

ที่ปรึกษา

1. นายสันติ บุญประคับ เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นางรวิวรรณ ภูริเดช รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. นางดวงมัลย์ สิ้นธุวนิช ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษาโดยวิธีคัดเลือก

1. นางดวงมัลย์ สิ้นธุวนิช ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
2. นางสาวนิรมล มณีคำ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
3. นางสาวสิริวรรณ สุโฬาร นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
4. นางสาวปวีณวิศา อาจสาลี นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
5. นางสาวอรุณศรี วิเชียรประดิษฐ์ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ

รายชื่อคณะผู้ศึกษา
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. รองศาสตราจารย์โรจน์ คุณเอนก	หัวหน้าโครงการ และผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉวีวรรณ เด่นไพบูลย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม
การพัฒนาเมือง และการผังเมือง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคม-มานุษยวิทยา
การวางแผนภูมิสถาปัตยกรรม และผังเมือง
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ กิรติประยูร	ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและนิเวศวิทยา
5. อาจารย์ ดร.ไตรเทพ วิชัยโกวิทเทน	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
6. อาจารย์ จิรวัดน์ รุ่งเลิศตระกูลชัย	ผู้ประสานงานโครงการ และ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม
7. นางสาวอุมารัตน์ ศิริจรรณวงศ์	ผู้ช่วยวิจัย

ตารางที่ ผ-2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าด้านต่างๆ ของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่าตะกั่วป่า

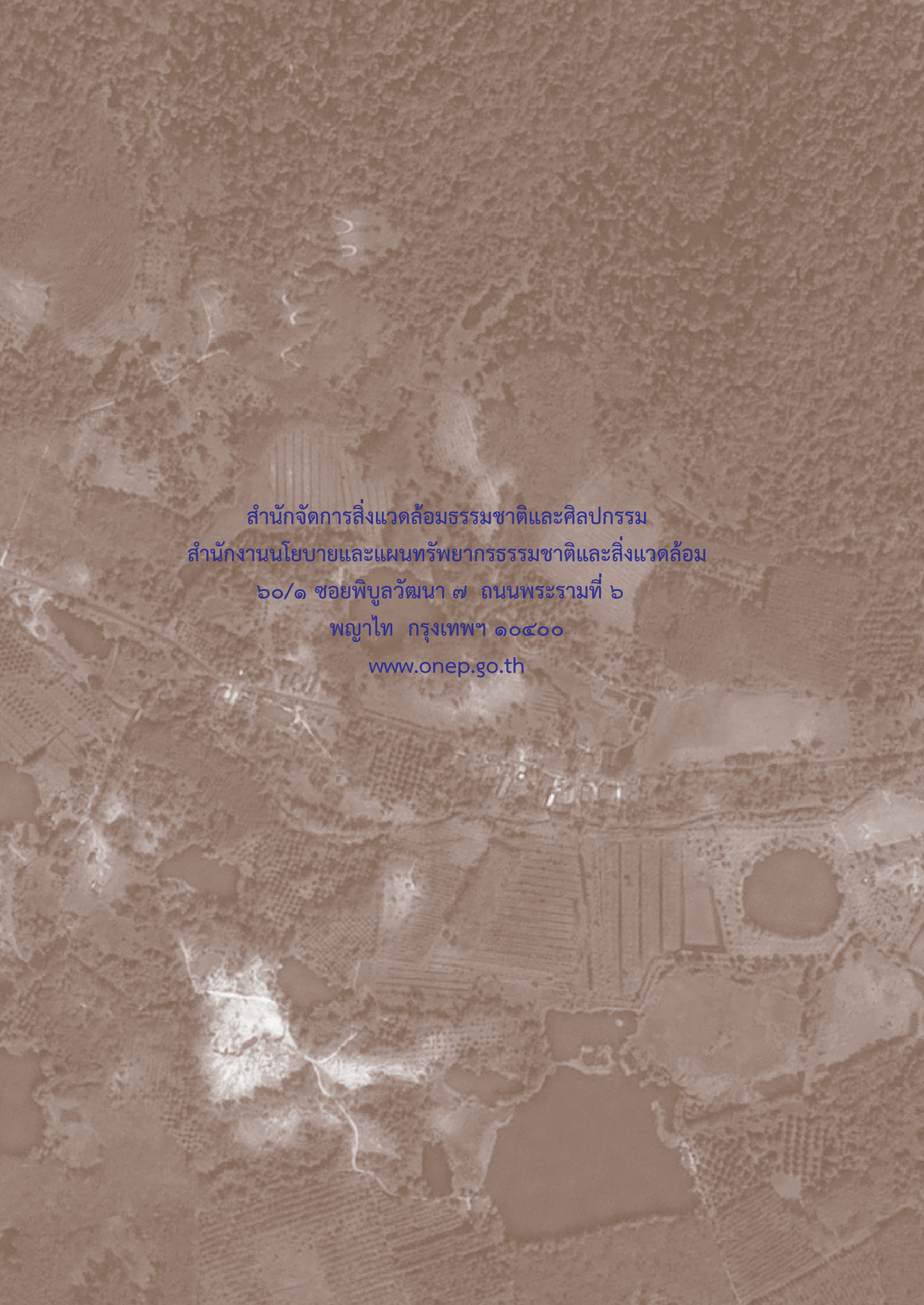
ลำดับ	สถานที่		คุณค่าความสำคัญด้านต่าง ๆ												คะแนนรวม	ระดับศักยภาพ
			องค์ประกอบและภาพลักษณ์ของเมือง		ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี		ความสำคัญต่อสังคมและชุมชน		อายุและความเก่าแก่		สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม		อายุและความเก่าแก่			
	ค่าน้ำหนัก		4		5		6		2		3		1			
			ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก		
1	อาคารที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่าหลังเก่า		3	12	3	15	3	18	3	6	3	9	3	3	63	สูง
2	จวนเจ้าเมืองและกำแพง		3	12	3	15	2	12	3	6	1	3	2	2	50	สูง
3	วัดและศาลเจ้า															
	3.1	วัดนิกรวราราม	2	8	2	10	2	12	2	4	1	3	3	3	40	ปานกลาง
	3.2	วัดคงคาภิมุข	1	4	2	10	2	12	2	4	1	3	3	3	36	ปานกลาง
	3.3	วัดคีรีเขต	2	8	2	12	2	12	2	4	2	6	3	3	45	สูง
	3.4	วัดหน้าเมือง	3	12	3	15	3	18	3	6	2	6	3	3	60	สูง
	3.5	วัดเสนานุชรังสรรค์	3	12	3	15	3	18	3	6	2	6	3	3	60	สูง
	3.6	วัดควนถ้ำ	1	4	2	10	1	6	2	4	1	3	3	3	30	ปานกลาง
	3.7	วัดศรีนิคม	1	4	1	5	2	12	1	2	1	3	3	3	29	ปานกลาง

ลำดับ	สถานที่		คุณค่าความสำคัญด้านต่าง ๆ												คะแนนรวม	ระดับศักยภาพ
			องค์ประกอบและภาพลักษณ์ของเมือง		ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี		ความสำคัญต่อสังคมและชุมชน		อายุและความเก่าแก่		สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม		อายุและความเก่าแก่			
	ค่าน้ำหนัก		4		5		6		2		3		1			
			ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก	ค่าคะแนน	ค่าคะแนน × ค่าน้ำหนัก		
	3.8	ศาลเจ้าพ่อกวนอู	3	12	3	15	3	18	3	6	2	6	3	3	60	สูง
	3.9	ศาลเจ้าฮกเกี้ยนโฮ้ยก้วน	2	8	2	10	3	18	2	4	2	6	2	2	48	สูง
	3.10	ศาลเจ้าจิวโหยกวน	2	8	2	10	2.5	15	2	4	2	6	2	2	45	สูง
4	กลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีสย่านตลาดใหญ่		3	12	3	15	3	18	3	6	3	9	2	2	62	สูง
5	กลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีสย่านตลาดย่านยาว		2.5	10	2	12	3	18	2	4	2	6	2	2	52	สูง
6	อาคารโรงเรียนเต้าหมิง		2	8	2	10	2	12	2	4	3	9	3	3	46	สูง

หมายเหตุ : ค่าคะแนน ได้แก่ คะแนนมาก เท่ากับ 3 คะแนนปานกลาง เท่ากับ 2 และคะแนนน้อย เท่ากับ 1

ค่าคะแนนศักยภาพของโบราณสถาน อาคาร หรือสถานที่มีความสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

ศักยภาพต่ำ	มีค่าคะแนน 0 - 21
ศักยภาพปานกลาง	มีค่าคะแนน 22 - 42
ศักยภาพสูง	มีค่าคะแนน 43 - 63

สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๗ ถนนพระรามที่ ๖
พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
www.onep.go.th